

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY ZVÍŘAT PROTI TÝRÁNÍ

VEDOUCÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE: JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

DIPLOMANT: Nikoleta Alivojvodič

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Není-li v textu výslovně uvedeno jinak, diplomová práce byla sepsána dle právního stavu platného a účinného ke dni 31. března 2007.

V Praze dne 4. dubna 2007

Nikoleta Alivojvodič

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	1
1 Úvod.....	2
2 Právní úprava péče o živočišstvo – obecný výklad.....	4
2.1 Ochrana druhů a populací volně žijících živočichů	4
2.2 Ochrana zvířat držených v zajetí.....	6
2.3 Výklad některých pojmů	7
2.3.1 Volně žijící živočich, zvěř nebo zvíře?	7
2.3.2 Welfare	9
3 Ochrana zvířat v systémech mezinárodního a komunitárního práva	10
3.1 Úmluvy Rady Evropy	12
3.1.1 Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.....	13
3.1.2 Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely	15
3.1.3 Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat	17
3.1.4 Evropská dohoda o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely	18
3.1.5 Evropská dohoda o ochraně zvířat v zájmovém chovu	20
3.2 Komunitární právo	21
3.2.1 Ochrana zvířat na úrovni primárního a sekundárního práva	23
3.2.2 Ochrana zvířat chovaných pro hospodářské účely	24
3.2.3 Ochrana zvířat určených k porážce	27
3.2.4 Ochrana zvířat během jejich přepravy	30
3.2.5 Ochrana zvířat používaných k pokusným a jiným vědeckým účelům	36
3.2.6 Akční plán na ochranu zvířat	38
4 Ochrana zvířecích jedinců v českém právu	41
4.1 Zvíře z hlediska veřejného a soukromého práva.....	42
4.2 Přímá ochrana zvířat proti týrání	45
4.2.1 Účel, předmět právní úpravy a základní pojmy Zákona na ochranu zvířat proti týrání	46
4.2.2 Obecná ochrana zvířat	49
4.2.3 Ochrana zvířat při usmrcování a použití znečistlivění	63
4.2.4 Ochrana zvířat při veřejných vystoupeních nebo svodech zvířat	65
4.2.5 Ochrana zvířat při přepravě.....	67
4.2.6 Ochrana hospodářských zvířat	71

4.2.7	Ochrana zvířat v zájmových chovech	73
4.2.8	Ochrana volně žijících zvířat	76
4.2.9	Ochrana pokusných zvířat	77
4.3	Ochrana zvířat v souvisejících právních předpisech (nepřímá ochrana zvířat)	82
5	Organizace veřejné správy v ochraně zvířat proti týrání.....	85
5.1	Ministerstvo zemědělství	85
5.2	Ústřední komise pro ochranu zvířat	86
5.3	Orgány veterinární správy	86
5.4	Příslušné státní orgány	88
5.5	Obce	88
5.6	Obecní úřady obcí s rozšířenou působností.....	89
6	Delikt ní odpovědnost na úseku ochrany zvířat proti týrání.....	90
6.1	Správn ěprávní odpovědnost	90
6.2	Trestněprávní odpovědnost	92
7	Záv ěr	94

Příloha 1

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY A JINÉ PRAMĚNY

Příloha 2

PŘEHLED PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ ČR TÝKAJÍCÍCH SE OCHRANY ZVÍŘAT

Příloha 3

PŘEHLED PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ EU TÝKAJÍCÍCH SE OCHRANY ZVÍŘAT

Příloha 4

ÚMLUVY RADY EVROPY V OBLASTI OCHRANY ZVÍŘAT

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

„ES“ nebo „Společenství“	- Evropské společenství;
„EU“	- Evropská unie;
„Listina“ nebo „Listina základních práv a svobod“	- Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky;
„Občanský zákoník“	- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů;
„OIE“	- Světová organizace pro zdraví zvířat (<i>World Organisation for Animal Health</i>);
„Sb.“	- Sbírka zákonů České republiky;
„Sb.m.s.“	- Sbírka mezinárodních smluv České republiky;
„SES“	- Smlouva o založení EHS;
„ÚKOZ“	- Ústřední komise pro ochranu zvířat
„WTO“	- Světová obchodní organizace (<i>World Trade Organization</i>);
„Zákon na ochranu zvířat proti týrání“	- zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů;
„Veterinární zákon“	- zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Poznámka:

Je-li v textu zmíněn pouze zákon bez bližšího označení, jedná se o zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

1 Úvod

Pokud bychom se na vztah člověka a zvířete dívali z pohledu teorie antropocentrické, podle které má člověk ústřední postavení mezi ostatními bytostmi na světě, nebylo by vůbec nutné zabývat se ochranou zvířat proti týrání ani pravidly pro zajištění jejich pohody, neboť by se na zvířata pohlíželo jako na bytosti méněcenné, zcela podřízené potřebám člověka. Naopak dle teorie biocentrické, vyznávající rovnost všech živých bytostí a ochraňující přírodu, by jakékoli využití zvířat k prospěchu člověka, ať už jejich porážení za účelem získání potravy či držení v zajetí za jiným účelem, bylo zcela nepřijatelné. Tyto dvě teorie však představují extrémní vnímání koexistence člověka a zvířete.

Bylo by příliš naivní, ba pošetilé, domnívat se, že člověk upustí od své přirozenosti, stane se býložravcem, vzdá se i dalších způsobů využití zvířat či jejich produktů pro své vlastní potřeby a začne respektovat zvířata jakožto bytosti sobě rovné. John Webster správně poznamenal to, co platí již celá dlouhá staletí, a sice: ať se nám to líbí či ne, člověk vládne nad zvířaty¹. Rozhoduje o jejich životním prostoru, jejich využití, nakládání s nimi, jejich ochraně a má moc rozhodovat nad životem či smrtí většiny „vyšších“ živočichů. Má-li však člověk tuto sílu, měl by také mít povinnost užívat ji odpovědně a nesobecky. A to zejména žijeme-li ve společnosti stabilní, sociálně i ekonomicky vyspělé.

Humánní zacházení se zvířaty, jakožto živými tvory schopnými cítit bolest a utrpení, by nesporně mělo patřit mezi morální zásady moderní civilizované společnosti i každého jednotlivce. Ať už zvířata člověku slouží k naplnění jeho základních – biologických potřeb, kdy maso, mléko či jiné produkty jatečných a hospodářských zvířat používá k potravě, či k dosažení ušlechtilých výzkumných či vědeckých cílů, které lidstvo posouvají dál v jeho vývoji. Nebo také v těch případech, kdy zvíře slouží člověku „jen“ jako společník.

Morální zásady člověka, profesionálního či zájmového chovatele, popř. osoby jinak pracující či přicházející do styku se zvířaty, však samy o sobě nepostačují k zajištění dostatečné pohody zvířat a tak, stejně jako je tomu i v řadě dalších oblastí, musí být minimální úroveň ochrany zakotvena

¹ Viz Webster, J.: Welfare – životní pohoda zvířat aneb střízlivé kázání o ráji, Bleckwell Science Ltd., 1994, překlad Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999, str. 10–11; Zástěrová, J.: Ochrana zvířat a welfare 2003, in: České právo životního prostředí, 4/2003 (10), str. 3.

v právním řádu. Právě ochranou zvířat, a to zvířat držených v lidské péči neboli zajetí, na úrovni právní se budu ve své práci zabývat podrobněji.

Pro člověka není vždy snadné poznat, zda a co zvíře cítí, kdy má hlad, žízeň, kdy pociťuje chlad, horko, bolest, stres či dokonce emotivně strádá. Bohužel také pro některé chovatele bývá často mnohem jednodušší nezabývat se tím, že zvíře, stejně jako člověk, může trpět. Je proto nezbytné stanovit určité mantinely, minimální standardy, jež zabezpečí ochranu zdraví zvířat a jejich pohodu a zamezí jejich zbytečnému strádání, bolesti či utrpení, ať už jsou tato zvířata chována v intenzivních farmových chovech, jako laboratorní zvířata či individuálně, jako domácí mazlíčci.

Ochrana zvířat je upravena v řadě právních předpisů na úrovni národní, evropské (komunitární) i mezinárodní. Předmětem těchto norem je obecná ochrana zvířat proti týrání či bezdůvodnému usmrcování, ale také řada zvláštních pravidel týkajících se některých zvláštních způsobů nakládání se zvířaty, která chovatelé musí dodržovat a která mají za cíl zajistit řádné životní podmínky zvířat.

Spíše než do oblasti životního prostředí zasahuje problematika ochrany zvířat proti týrání a nakládání s nimi do odvětví zemědělského hospodářství a prolíná se i s oblastí vědeckého výzkumu a lidského zdraví. Navíc, jak již jsem naznačila v úvodu, výrazně se zde promítá i etický prvek humánního zacházení se zvířaty, jakožto cítícími bytostmi, jejichž základní potřeby by civilizovaná společnost měla garantovat a chránit. Určení minimálních standardů pro chov zvířat napříč jednotlivými státy má však také další, již méně ušlechtilý význam, a to zajistit konkurenceschopnost chovatelů a výrobců pocházejících z různých států na trhu s živými zvířaty, jejich produkty a masem. Výrazně nižší standardy uplatňované v jednom státě by totiž měly za následek zvýhodnění producentů pocházejících z tohoto státu před výrobci pocházejícími ze států s vyššími standardy, což by, zejména v rámci EU, mohlo mít negativní vliv na hospodářskou soutěž.

V této diplomové práci si kladu za cíl podat komplexní přehled o platné právní úpravě zabývající se ochranou zvířat proti týrání a stanovením podmínek pro zajištění jejich pohody. V úplném úvodu je ochrana zvířat v lidské péči zasazena do širšího kontextu právní úpravy péče o živočišstvo obecně a je vyložen výklad některých pojmů (viz kapitola 2 této diplomové práce). V následující kapitole je s ohledem na členství České republiky v Evropské Unii a její účasti v řadě mezinárodních dohod

věnujících se této oblasti věnována pozornost právní úpravě ochrany zvířat v rámci systémů mezinárodního a komunitárního práva (viz kapitola 3). Jádrem práce však tvoří právní úprava ochrany zvířat v rámci českého právního řádu včetně exkurzu do soukromoprávního pojetí zvířete. Důraz kladu především na úpravu obsaženou v zákoně č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, a jeho prováděcích vyhláškách (viz kapitoly 4 a 5). V závěru vlastního výkladu si všímám také deliktní (správněprávní i trestněprávní) odpovědnosti na úseku ochrany zvířat proti týrání (viz kapitola 6).

2 Právní úprava péče o živočišstvo – obecný výklad

Právní úpravu ochrany živočišstva tvoří dlouhá řada právních předpisů mezinárodního práva životního prostředí, evropského komunitárního práva i národního práva jednotlivých států. Podle předmětu právní úpravy je možné jednotlivé prameny práva dělit do dvou hlavních skupin zabývajících se (i) ochranou druhů a populací volně žijících živočichů² a (ii) ochranou živočichů držených v lidské péči neboli v zajetí. Ochranou zvířat se však zabývají i právní předpisy upravující speciální zájmovou a hospodářskou činnost, jakými jsou myslivost, rybářství a včelařství. V této diplomové práci se o předpisech upravujících tyto zájmové aktivity zmíním jen okrajově. V subkapitole 4.1 se zabývám veřejnoprávním a soukromoprávním postavením zvířete.

2.1 Ochrana druhů a populací volně žijících živočichů

Cílem první skupiny, tj. právní úpravy ochrany druhů a populací volně žijících živočichů, je zejména zmírnění ohrožení druhové biodiverzity, ochrana druhů, jejich stanovišť a ekosystémů, a zvláště záchrana kriticky ohrožených druhů, ale také zabránění invazím nepůvodních druhů a zajištění udržitelného využívání populací. Z hlediska typu ochrany lze v této oblasti rozlišovat zejména (i) obecnou (základní) druhovou ochranu a (ii) zvláštní (zvýšenou) druhovou ochranu. V případě obecné druhové ochrany se právní ochrana poskytuje všem druhům (poddruhům) a jejich populacím, zatímco v případě druhové ochrany zvláštní se právní ochrana poskytuje vybraným ohroženým druhům (poddruhům) a jejich populacím. Rozdíl mezi těmito dvěma typy ochrany je možno demonstrovat následovně. Zabití jednoho

² Vzhledem k vázanosti vzájemné existence jednotlivých rostlinných a živočišných druhů problematika ochrany druhů volně žijících živočichů je v jednotlivých pramenech práva řešena společně s ochranou planě rostoucích druhů rostlin.

jedince volně žijícího živočicha patřícího k zvláště chráněným druhům představuje ohrožení cíle jeho ochrany, a právní normy proto s takovýmto jednáním obvykle spojují sankci, kdežto zabití jednoho jedince volně žijícího živočicha patřícího k druhu, kterému je poskytována toliko obecná ochrana, cíl ochrany tohoto druhu neohrožuje. Na rozdíl od obecné druhové ochrany jsou tedy v rámci zvláštní ochrany chráněny jak druhy (poddruhy) a jejich populace, tak i jedinci zvláště chráněného druhu. Specifikem této zvýšené druhové ochrany je i skutečnost, že chráněni jsou také mrtví jedinci a jejich části nebo také výrobky z nich.

Z hlediska typového rozlišení ochran je dále možno rozlišovat i územní ochranu, která se váže k ochraně přírodních stanovišť, společenstev a ekosystému. Územní ochranu je rovněž možno dělit na obecnou (řeší pravidla ochrany a udržitelné využívání všech přírodních stanovišť, společenstev a ekosystému) a zvláštní (zabývá se zřizováním, ochranou a péčí u vybraných přírodních stanovišť, společenstev a ekosystémů, které jsou vysoce hodnotné, přírodovědecky či esteticky významné).³

Problematika ohrožení druhové biodiverzity přesahuje hranice národních jurisdikcí, a je proto nutné, aby i nástroje právní ochrany měly internacionální charakter. Významným pramenem práva této oblasti jsou proto mezinárodní právní instrumenty, především úmluvy, deklarace, doporučení a programy. Velmi podstatná je zejména mezinárodní spolupráce v oblasti ochrany migrujících druhů, regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy či ochrana druhů v rámci biokoridorů tvořících hranice několika států.⁴

Problematice péče o druhovou biodiverzitu je věnována pozornost také v rámci komunitárního práva, a to zejména v sekundárních pramenech právní úpravy.⁵ Základním právním předpisem v rámci národní právní úpravy ochrany druhů, jde-li o obecnou ochranu druhové biodiverzity, je zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a právní předpisy nižší právní

³ Více k výše uvedenému viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, 1. vydání, Linde Praha, a.s., Praha, 2006, zejména str. 43–60, str. 425–430 a str. 481–496.

⁴ Mezi příklady významných mezinárodních úmluv je možno uvést Úmluvu o biologické rozmanitosti (*Convention on Biological Diversity*, Rio de Janeiro, 1992), Úmluvu o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (*Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*, Bonn, 1979), Úmluvu o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (*Convention on International Trade with Endangered Species of Wild Fauna and Flora*, Washington, 1973) a Úmluvu o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva (*Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat*, Ramsar, 1971).

⁵ Jako příklad je možno uvést směrnici Rady č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, směrnice Rady č. 79/409/EHS, o ochraně druhů volně žijících ptáků.

síly, které tento zákon provádějí.⁶ Důležitým právním předpisem v oblasti zvláštní druhové ochrany je pak zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy), jakožto hlavní národní právní předpis provádějící nařízení ES upravující danou oblast, a také prováděcí vyhláška k tomuto zákonu.⁷ Dále je možno zmínit zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách), který upravuje ochranu biologické rozmanitosti *ex situ*, tedy ochranu mimo přirozená stanoviště (biotopy) jednotlivých druhů.

Vzhledem k tomu, že tématem této diplomové práce je ochrana jedinců držených v lidské péči, a to především právní ochrana zvířat proti týrání, pro další podrobnosti týkající se právní úpravy ochrany druhů a populací volně žijících živočichů odkazují na odborné publikace zabývající se touto problematikou.⁸

2.2 Ochrana zvířat držených v zajetí

Cílem právní úpravy ochrany zvířat v lidské péči je ochrana každého zvířecího jedince bez ohledu na příslušnost k živočišnému druhu a stupeň jeho ohrožení, a to před bolestí a utrpením, resp. stanovení podmínek držení zvířat a nakládání se zvířaty.⁹ Do souboru právních norem k ochraně zvířat v lidské péči je proto třeba zahrnout předpisy zabývající se ochranou zvířat před vnějšími škodlivými vlivy, tedy ochranou proti týrání, ale také právní úpravu podmínek zajišťujících životní pohodu zvířat (*welfare*), některých specifických způsobů nakládání se zvířaty (např. při přepravě) i úpravu ochrany zvířat před nemocemi, tj. právní předpisy veterinární péče.

⁶ Jedná se zejména o následující vyhlášky Ministerstva životního prostředí: č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny, č. 468/2004 Sb., o autorizovaných osobách podle zákona o ochraně přírody a krajiny, č. 667/2004 Sb., kterou se stanoví obsah a rozsah dokumentace jeskyní, č. 432/2005 Sb., kterou se stanoví na základě § 58 zákona č. 114/1992 Sb. podrobnosti o náhradě za zatížení zemědělského nebo lesního hospodaření. Značný význam mají i prováděcí předpisy k zákonu č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, vydané k implementaci legislativy ES na ochranu přírody a biodiverzity, např. nařízení vlády č. 51/2005 Sb., kterým se stanoví druhy a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti, vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 166/2005 Sb., kterou se provádějí některá další ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny v souvislosti s vytvářením soustavy Natura 2000, a další.

⁷ Jedná se o vyhlášku č. 227/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 100/2004 Sb.

⁸ Viz např. Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, 1. vydání, Linde Praha, a.s., Praha, 2006, nebo Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 1. vydání, C.H. Beck, Praha, 2003.

⁹ Viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, 1. vydání, Linde Praha, a.s., Praha, 2006, str. 316.

Na rozdíl od ochrany druhů a populací volně žijících živočichů, jejíž právní úprava je řešena především v rámci resortu životního prostředí, ochrana zvířat držených v zajetí neboli v lidské péči zasahuje hlavně do oblasti zemědělství. Je upravena v systému mezinárodního, komunitárního i národního práva, ačkoliv nutnost spolupráce na globální úrovni není v tomto případě natolik naléhavá a objevuje se spíše v rovině regionální. Právní úpravě ochrany zvířat držených v zajetí, a zejména pak právní úpravě tzv. přímé ochrany zvířat proti týrání ve všech třech výše uvedených systémech, bude věnována podrobnější pozornost v následujících kapitolách této diplomové práce.

2.3 Výklad některých pojmů

Na závěr této kapitoly bych se ráda zastavila u některých pojmů, stěžejních pro další výklad.

2.3.1 Volně žijící živočich, zvěř nebo zvíře?

Obsah právních předpisů zabývajících se, ať už tak, či onak, péčí o faunu není vzájemně provázán, což je patrné mj. i z rozdílů v definicích pojmů, jež tyto předpisy používají. Legislativní zkratky, jako je zvíře, volně žijící živočich či zvěř, mají odlišný obsah, a proto je nutné v praxi tyto pojmy nesměšovat. Pro lepší orientaci v pojmech používaných v české právní úpravě ochrany zvířat považuji proto za účelné podat krátký výčet definic obsažených v jednotlivých zákonech.

Volně žijící živočich. Tento pojem je definován dokonce třikrát, a to v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v zákoně č. 162/2003 Sb., o zoologických zahradách, a v zákoně č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.

Podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, se volně žijícím živočichem rozumí jedinec živočišných druhů, který se vyskytuje v přírodě a není v přímé péči člověka.¹⁰ Tato definice však nevystihuje správně, a to ani věcně, ani právně, pojem volně žijící živočich, neboť by jejím výkladem bylo možné nesprávně dovodit, že volně žijícím živočichem

¹⁰

Viz § 3 odst. 1 písm. d) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

je například i živočich patřící k domestikovanému druhu zvířete, který se svému vlastníkovvi např. zaběhne, a tedy nežije v přímé péči člověka.¹¹

Věcně i právně správnou¹² definici volně žijícího živočicha obsahují zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy, a zákon č. 162/2003 Sb., o zoologických zahradách.

Dle zákona č. 100/2004 Sb, o obchodování s ohroženými druhy, se volně žijícím živočichem rozumí jedinec živočišného druhu, jestliže se populace tohoto druhu v přírodě udržují anebo udržovaly samovolně, včetně druhu v přírodě neznámého nebo v přírodě vyhynulého, a to i v případě chovu jedince v lidské péči nebo jiného ovlivňování vývoje člověkem.¹³ Definice volně žijícího živočicha uvedená v ustanovení § 2 odst. 1 písm. d) zákona č. 162/2003 Sb., o zoologických zahradách, je s právě citovanou definicí obsahově shodná a liší se toliko formulačně.

Volně žijící zvíře. Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, rozumí pod tímto pojmem zvíře patřící k druhu, jehož populace se udržuje v přírodě samovolně, a to i v případě jeho chovu v zajetí.¹⁴ Ačkoli je tato definice obsahově velmi podobná definicím pojmu volně žijící živočich obsaženým ve dvou posledně jmenovaných zákonech, je definicí užší, neboť zahrnuje toliko obratlovce. Tento závěr vyplývá z definice samotného pojmu zvíře, obsažené ve stejném zákoně.

Zvíře. Podle ustanovení § 3 písm. a) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, se zvířetem rozumí každý živý obratlovec, kromě člověka, včetně volně žijícího zvířecího jedince a jeho samostatného života schopné formy, nikoliv však plod nebo embryo.

Kromě výše uvedených definic zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, obsahuje dále definice zvířete v lidské péči, zvířete v zájmovém chovu, hospodářského zvířete, pokusného zvířete, nebezpečného zvířete, nebezpečného druhu zvířete, toulavého zvířete a opuštěného zvířete. Těmito pojmy se budu blíže zabývat v subkapitole 4.2 této diplomové práce.

¹¹ Na nesprávnost definice volně žijícího živočicha v zákoně o ochraně přírody a krajiny upozorňuje JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D, viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, 1. vydání, Linde Praha, a.s., Praha, 2006, str. 430 (poznámka pod čarou č. 43) a str. 473. Viz také Kusák, M.: Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů, in: České právo životního prostředí č. 1/2005 (15), str. 20 (poznámka pod čarou č. 24).

¹² Viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, 1. vydání, Linde Praha, a.s., Praha, 2006, str. 430 (poznámka pod čarou č. 43) a str. 473.

¹³ Viz § 2 písm. a) zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.

¹⁴ Viz § 3 písm. b) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

Definici jatečných zvířat obsahuje zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon)¹⁵, a definice zvěře je podána v zákoně č. 449/2001 Sb., o myslivosti.¹⁶ V souvislosti s definicí pojmu *zvěř* dle zákona o myslivosti považují za účelné uvést, že ne každý druh, který je podle tohoto zákona výslovně uveden jako druh zvěře, je volně žijící živočich. Rovněž druhové seznamy zvláště chráněných druhů podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, resp. podle vyhlášky č. 395/1992 Sb., jež tento zákon provádí, se nekryjí se seznamem druhů zvěře podle zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.¹⁷

2.3.2 *Welfare*

Dle současného pojetí pojem *welfare* neboli česky pohoda zvířat zahrnuje pět základních svobod, které formuloval britský etolog, profesor John Webster.¹⁸

Podle profesora Webstera¹⁹ by zvířata měla disponovat následujícími svobodami:

- (a) ***svoboda od žízně, hladu a podvýživy*** – zvířata musí mít nerušený a bezproblémový přístup k čerstvé vodě a krmivu v takové míře, která jim zaručí zachování plného zdraví a tělesné zdatnosti;
- (b) ***svoboda od nepohodlí*** – zvířatům musí být poskytnuto odpovídající prostředí včetně přístřeší a pohodlného místa k odpočinku;
- (c) ***svoboda od bolesti, zranění a nemoci*** – tento požadavek zahrnuje jak rychlou diagnózu a léčení, tak i prevenci;
- (d) ***svoboda uskutečnit normální chování*** – zvířatům musí být poskytnut dostatečný prostor, vhodné prostředí a společnost zvířat stejného druhu; a

¹⁵ Viz § 3 odst. 1 písm. d) veterinárního zákona.

¹⁶ Viz § 2 písm. b) zákona o myslivosti.

¹⁷ Ustanovení § 2 písm. c) zákona o myslivosti.

¹⁸ Ve skutečnosti pět základních svobod zvířat formulovala poprvé Brambellova komise, sestavená britským parlamentem v šedesátých letech minulého století. Těchto pět svobod zahrnovalo svobodu vstát, lehnout si, otočit se, očistit si tělo a natáhnout si končetiny. Tyto minimální svobody, omezené na prostorové požadavky, pak profesor Webster dále rozšířil o další aspekty ovlivňující pohodu zvířat.

¹⁹ Pět základních svobod formulovaných profesorem Websterem bylo upraveno do konečné podoby Britskou radou pro ochranu hospodářských zvířat.

- (e) *svoboda od strachu a úzkosti* – je třeba zajistit takové prostředí a zacházení pro zvířata, které vylučují jejich psychické strádání.²⁰

Výše uvedené svobody shrnují také Jiří Dousek a Jana Spurná, podle kterých je ochrana a péče o zvířata na úrovni požadované zvířaty představována zabezpečením takových podmínek života zvířat, ve kterých jsou zvířata schopna přirozeně, podle svých biologických schopností, se vyrovnat s podmínkami prostředí tak, aby měla zajištěnou pohodu neboli „welfare“.²¹ Přesto, dle mínění autorů, není člověk v současné době schopen zajistit takovéto požadavky, a může se jim toliko přiblížit. Dousek a Spurná dále uvádějí, že kromě úrovně požadované zvířaty jsou požadavky na míru ochrany zvířat stanoveny na úrovni morální, ekonomické a právní, přičemž úroveň morální je taková, o níž se člověk podle svých zkušeností a poznatků domnívá, že splňuje požadavky na spokojený život zvířat, úroveň ekonomická stanovuje podmínky, za nichž je pro chovatele možné zvířata chovat, a měla by směřovat k respektování nákladů spojených se zabezpečením krmiva a dalších potřeb pro život zvířete, např. veterinární péče, a úroveň právní představuje výčet podmínek stanovených právními předpisy k zamezení zjevného strádání, utrpení nebo týrání zvířat.²²

Ačkoli Dousek a Spurná definují tři různé úrovně ochrany a péče o zvířata směřující k zajištění jejich pohody, samotným výkladem pojmu pohoda zvířete se nezabývají. Definici tohoto pojmu vyjádřenou jednou větou je opět možno nalézt u prof. Webstera, podle kterého životní pohoda zvířete záleží v tom, jak se cítí (ve svém vědomí) a na jeho schopnosti udržet se v dobré kondici (co do těla i vědomí).²³

3 Ochrana zvířat v systémech mezinárodního a komunitárního práva

Nezbytnost mezinárodní spolupráce, ať už jakékoli oblasti, vyvstává zejména z charakteru problémů, které přesahují hranice jednotlivých států, regionů či kontinentů. Oblasti, jakými jsou např. ztráta biodiverzity, zatížení

²⁰ Viz Webster, J.: Welfare – životní pohoda zvířat aneb střízlivé kázání o ráji, Blackwell Science Ltd., 1994, překlad Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999, str. 10–11; Zástěrová, J.: Ochrana zvířat a welfare 2003, in: České právo životního prostředí, 4/2003 (10), str. 96.

²¹ Viz Dousek, J., Spurná, J.: Zájmové chovy a ochrana zvířat, 1. vydání, LexisNexis, Praha, 2004, str. 6.

²² tamtéž, str. 6

²³ Viz Webster, J.: Welfare – životní pohoda zvířat aneb střízlivé kázání o ráji, Blackwell Science Ltd., 1994, překlad Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999, str. 241.

ovzduší, atmosféry, klimatu či znečištění mořských i vnitrozemních vod, je nutno řešit na globální úrovni, hledáním celosvětového konsensu a základního právního rámce, který napomůže k vytvoření účinných mechanismů ochrany životního prostředí.

Ochrana zvířecích jedinců proti týrání a zabezpečení jejich životní pohody na rozdíl od problematiky ochrany biologické rozmanitosti druhů znaky globálního problému s potenciálním negativním dopadem na kvalitu životního prostředí přesahujícím hranice států nejeví. Z tohoto důvodu ani nevzniká naléhavá potřeba pro hledání univerzálního, celosvětového standardu, a mezinárodní spolupráce má především regionální charakter.

Ke zvýšeným iniciativám v oblasti ochrany zvířat jako jedinců dochází na mezinárodní úrovni až ve druhé polovině 20. století. Po 2. světové válce se stále častěji objevují deklarace specializovaného charakteru, přijímané nejrůznějšími organizacemi a institucemi soukromoprávní povahy. Klíčové místo v rámci těchto deklarací zaujímají snahy o přijetí všeobecné deklarace práv zvířete.²⁴

Prvním pokusem o univerzální deklaraci se stala Všeobecná deklarace práv zvířat vyhlášená v roce 1978 v Paříži, po četných formulačních změnách první verze textu z roku 1972. Vzhledem k nevydařeným snahám uvést tuto deklaraci do aplikační praxe bylo rozhodnuto provést její revizi, což učinila Mezinárodní liga práv zvířat přijetím nového textu deklarace v roce 1989. Ani jedna z deklarací však nebyla prohlášena na vládní úrovni, a nemá tedy povahu pramene mezinárodního práva veřejného, nýbrž je charakteru mezinárodního práva soukromého.

Cílem obou deklarací bylo především položit základ pro vypracování mezinárodního, právně závazného instrumentu v oblasti ochrany zvířat a také posloužit jako inspirace pro národní právní úpravy. Jejich extrémní koncepce (původně antropocentrická a poté zcela protichůdná biocentrická) a nevhodné formulace konkrétních dispozic ale způsobily, že tyto pokusy ovlivnit pojetí postavení a práv zvířat na mezistátní úrovni zůstaly spíše neúspěšným snažením.²⁵

²⁴ Viz Zástěrová, J.: Nazrál čas k přijetí 3. všeobecné deklarace práv zvířat? In: České právo životního prostředí č. 4/2004 (14), str. 23.

²⁵ Více k všeobecným deklaracím práv zvířete z roku 1978 a 1989 viz Zástěrová, J.: Nazrál čas k přijetí 3. všeobecné deklarace práv zvířat? In: České právo životního prostředí č. 4/2004 (14), str. 21–30.

Na rozdíl od nezdaru doprovázejících snahy zastánců práv zvířat přijmout funkční instrument upravující danou problematiku na celosvětové úrovni se na regionální úrovni o jedno celé desetiletí před přijetím první všeobecné deklarace začíná pozvolna formovat systém mezinárodní normativní regulace charakteru *hard law*²⁶, a to přijetím první z řady evropských úmluv o ochraně zvířat v rámci Rady Evropy²⁷ (jedná se o Evropskou dohodu o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě sjednanou v Paříži a otevřenou k podpisu dne 13. prosince 1968).

V současnosti Rada Evropy zajišťuje v oblasti ochrany zvířat držených v zajetí celkem pět úmluv, o kterých bude blíže pojednáno v podkapitole 3.1.

Úmluvy Rady Evropy vytvářejí základní rámec předpisů pro ochranu zvířat i v Evropském společenství, které je rovněž smluvní stranou převážné většiny těchto dohod. Kromě toho pohoda zvířat v Evropské unii je upravena i v celé řadě sekundárních komunitárních norem, o kterých bude podrobněji pojednáno níže (viz subkapitola 3.2).

3.1 Úmluvy Rady Evropy

V rámci Rady Evropy bylo doposud přijato pět úmluv, jejichž předmětem je pohoda zvířat a ochrana zvířat proti týrání.²⁸ Jedná se o následující konvence: (i) Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě, (ii) Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely, (iii) Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat, (iv) Evropská dohoda o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely a (v) Evropská dohoda o ochraně zvířat v zájmovém chovu.

Ačkoliv tyto smlouvy mají charakter *hard law*, jejich kontrolovatelnost a vynutitelnost je poměrně nízká, neboť jim schází úprava režimu vymáhání splnění smluvních povinností a stanovení sankcí za jejich

²⁶ O *hard law* neboli o tzv. „tvrdé právo“ jde tehdy, pokud jsou normy mezinárodního práva vybaveny dostatečně určitým a jednoznačným obsahem plnicím regulativní i normativní funkci a pokud právní forma normy podmiňuje závaznost pravidla chování, jehož porušení vyvolá právní odpovědnost – více viz Malenovský, J.: Mezinárodní právo veřejné, obecná část, 3. vydání, Masarykova univerzita Brno a nakladatelství Doplněk, Brno, 1993, str. 143.

²⁷ Rada Evropy je mezinárodní mezivládní organizací. Byla založena 5. května 1949 v Londýně. V současnosti má 46 členů a sídlí ve Štrasburku. Problematikou životního prostředí se zabývá od roku 1961. Česká republika je členem Rady Evropy od roku 1993. Více o aktivitách Rady Evropy v oblasti ochrany životního prostředí viz Zástěrová, J.: Ochrana životního prostředí v činnosti Rady Evropy, in: České právo životního prostředí č. 1/2001 (1) nebo Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, 1. vydání, Linde Praha, a.s., Praha, 2006, str. 84–86.

²⁸ Podrobný výčet těchto úmluv a jejich dodatkových protokolů, data nabytí jejich účinnosti a seznam smluvních států tvoří obsah přílohy 1.

nesplnění. Přesto tyto smlouvy představují významné prameny evropského práva, jež výrazně ovlivnily jak komunitární právní úpravu ochrany zvířat, tak i českou normotvorbu.

Všechny výše jmenované konvence byly otevřeny k podpisu členskými státy Rady Evropy i Evropskému společenství. Česká republika ratifikovala a vyhlásila všech pět výše uvedených úmluv, včetně jejich dodatkových, resp. pozměňovacích protokolů²⁹, v důsledku čehož byly principy jednotlivých úmluv promítnuty i v národní legislativě, zejména v zákoně č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání,.

Vzhledem k jejich značnému významu v oblasti ochrany zvířat považuji za účelné zmínit se ve zkratce o obsahu výše uvedených evropských dohod.

3.1.1 Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě

Tato úmluva zabývající se minimálními standardy pro zabezpečení pohody zvířat při jejich mezinárodní přepravě je nejstarší z řady úmluv Rady Evropy v oblasti ochrany zvířat. Byla přijata v Paříži 13. prosince 1968 a k jejímu původnímu znění z roku 1968 byl v roce 1979 ve Štrasburku přijat dodatkový protokol, který umožnil tehdy ještě Evropskému hospodářskému společenství stát se stranou úmluvy.

V listopadu 2003 byla přijata nová, přepracovaná verze této dohody, která vstoupila v platnost 14. března 2006. Tato revidovaná verze Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě čerpá z praktických zkušeností a výsledků vědeckých bádání získaných během více než třicetiletého období platnosti původní úmluvy. Cílem přijetí nové, revidované verze úmluvy bylo stanovit základní principy ochrany zvířat při transportu použitelné pro všechny druhy zvířat a stanovit možnost přijímat technické protokoly na bázi zjednodušené schvalovací procedury, což umožní jejich novelizaci v souladu s potřebami nově dostupných vědeckých poznatků a praktických zkušeností.

Případný konflikt mezi původními ustanoveními úmluvy z roku 1968 a novou, revidovanou úmluvou řeší ve svém druhém odstavci čl. 37 revidované úmluvy, když stanoví, že žádný stát, který je smluvní stranou

²⁹ S výjimkou revidované verze Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě, otevřené k podpisu 6. listopadu 2003 pod číslem Rady evropských smluv 193.

Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě z roku 1968, nesmí uložit své listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení revidované úmluvy, pokud již nevyověděl úmluvu z roku 1968 nebo ji nevyověví současně.

Česká republika je stále signatářem Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě z roku 1968 včetně dodatkového protokolu³⁰, stranou její ratifikace tedy zatím zůstává revidovaná verze této úmluvy z roku 2003.³¹

Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě z roku 1968 ve znění dodatkového protokolu. Tato úmluva stanoví požadavky na mezinárodní přepravu zvířat, přičemž za mezinárodní přepravu se dle této úmluvy považuje každá zásilka, která je určena k překročení hranice mimo příhraniční obchod (čl. 1 odst. 2). Úmluva se tedy vztahuje pouze na mezistátní přepravu a mimo její působnost zůstává jak příhraniční obchod, tak i přeprava uskutečňovaná v rámci jednotlivých států.

Úmluva stanoví jednak obecné požadavky zacházení s jednotlivými druhy zvířat³² při přepravě, jednak zvláštní požadavky v případě železniční, silniční, vodní a letecké dopravy. Mezi ty obecné patří např. povinnost veterinární prohlídky zvířat před jejich naložením, úprava podmínek týkajících se přepravního prostoru a přepravek, napájení a krmení zvířat, povinnost co nejdříve ošetřit zraněná nebo nemocná zvířata a odstranit uhynulá zvířata, hnůj a výkaly.

Povinností každé smluvní strany je řídit se ustanoveními této dohody a navíc přijmout opatření, jež vyloučí nebo sníží na minimum utrpení zvířat v těch případech, kdy nepředvídatelné okolnosti na jejím území brání přísné aplikaci této dohody (čl. 1 odst. 1 a 4).

Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě, revidovaná verze z roku 2003. Tato revidovaná verze přináší podrobnější úpravu podmínek zacházení se zvířaty během mezinárodní přepravy,

³⁰ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 20/2000 Sb.m.s.

³¹ Revidovanou verzi Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě z roku 2003 prozatím doposud ratifikovaly Bulharsko, Lucembursko, Norsko, Řecko, Rumunsko, Švédsko a Švýcarsko.

³² Dle svého čl. 2 se Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě z roku 1968 vztahuje na mezinárodní přepravy: (i) domestikovaných lichokopytníků, skotu, ovcí, koz, prasat, (ii) domestikovaných ptáků a králíků, (iii) domestikovaných psů a koček, (iv) ostatních savců a ptáků a (v) studenokrevných zvířat.

kteřá je pro účely této úmluvy nově definována jako jakýkoli přesun z jednoho státu do druhého, vyjímaje cesty kratší než 50 km a přesuny v rámci členských států Evropského společenství (čl. 1 odst. 1). Kromě toho revidovaná úmluva obsahuje definici pojmů autorizovaný veterinář, osoba odpovědná za transport zvířat, osoba odpovědná za pohodu zvířat, přepravka a přepravce.

Další změnou oproti úmluvě z roku 1968 je, jak už bylo uvedeno výše, že revidovaná úmluva se vztahuje na přepravu všech obratlovců (čl. 2 odst. 1). Úmluva se však s výjimkou třech výslovně vyjmenovaných ustanovení nevztahuje (i) na přepravu jednotlivého zvířete v doprovodu osoby, jež za něj v průběhu transportu odpovídá, a (ii) na přepravu zvířete v zájmovém chovu (*pet animal*), doprovázejícího svého vlastníka, pokud se tak neděje za komerčním účelem (čl. 2 odst. 2 písm. a, b).

Nově je upravena i povinnost smluvních stran zajistit, že přepravci přepravující zvířata za komerčním účelem budou registrováni u kompetentního orgánu a budou mít platnou licenci pro mezinárodní přepravu zvířat. Zároveň smluvní strany musí zajistit, že takováto licence bude udělena jen přepravcům, kteří zajistí, že transport zvířat bude svěřen pouze vyškolenému personálu (čl. 5). Revidovaná úmluva dále stanoví, že všechny zásilky bude doprovázet osoba odpovědná za pohodu zvířat, přičemž takovouto osobou může být i řidič (čl. 8).

Základní principy konvence jsou obsaženy v jejím čl. 4, ve kterém se mj. stanoví, že zvířata mají být přepravována způsobem, který zajistí jejich pohodu a zdraví. Konkrétní podmínky mezinárodní přepravy zvířat jsou pak rozděleny do jednotlivých oddílů zabývajících se úpravou a konstrukcí dopravních prostředků, přepravek a ostatního vybavení, přípravou zvířat na transport, nakládáním a vyložením zvířat, podmínkami samotného transportu, včetně přidělových ploch, ventilace, vázání, napájení, krmění, odpočinku a případných nouzových situací. Revidovaná úmluva rovněž obsahuje speciální ustanovení pro železniční, silniční, vodní a leteckou dopravu.

3.1.2 Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely

Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely byla přijata 10. března 1976 ve Štrasburku. V platnost vstoupila o dva roky později, v roce 1978. V roce 1992 byl k této dohodě přijat pozměňovací

protokol, který však pro nedostatek nezbytného počtu ratifikací stále nevstoupil v platnost.³³

Ze všech pěti úmluv Rady Evropy má tato úmluva nejvyšší počet smluvních stran.³⁴ Pro Českou republiku vstoupila v platnost 24. března 1999.³⁵

Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely stanoví základní podmínky výživy, ošetřování a ustájení zvířat chovaných nebo držných pro produkci potravin, vlny, kůže, kožešin nebo pro jiné chovné účely, a to zejména v moderních systémech intenzivních chovů³⁶ (čl. 1).

Cílem ochrany garantované úmluvou je zamezit zbytečnému utrpení nebo poranění zvířat a zajištění takových podmínek ustájení, výživy a ošetřování zvířete, jež odpovídají jeho potřebám fyziologickým a etologickým v souladu se získanými a zkušenostmi a vědeckými poznatky. Úmluva stanoví povinné prohlídky zdravotního stavu a kondice zvířat, které v případě zvířat chovaných v moderních systémech intenzivních chovů musí být prováděny nejméně jednou denně (čl. 7).

Na základě této dohody byl zřízen stálý výbor, odpovědný za vypracování a přijetí doporučení pro smluvní strany obsahujících podrobná ustanovení k provedení zásad upravených v ustanoveních úmluvy. Povinností stálého výboru je také sledovat vývoj vědeckých poznatků a nových metod v oboru chovatelství a usilovat o smírné urovnání sporů vzniklých při provádění dohody a může také na žádost smluvní strany poskytovat konzultativní rady k otázkám týkajícím se ochrany zvířat. Každé tři roky stálý výbor podává Výboru ministrů Rady Evropy zprávu o své činnosti a účincích dohody, popř. návrhy na změnu či doplnění dohody (čl. 8 až 13).

Pozměňovací protokol zahrnuje do působnosti úmluvy i některé aspekty vývoje oblasti zemědělského hospodářství, a to zejména v oboru biotechnologie, a také podmínky pro porážku zvířat přímo v chovné stanici. Dále byla do protokolu zahrnuta i některá opatření zohledňující technologický vývoj v oblasti zemědělství.

³³ Pro platnost protokolu je nezbytné, aby tento ratifikovaly všechny smluvní státy úmluvy.

³⁴ K 31. prosinci 2006 měla Evropská dohoda na ochranu zvířat chovaných pro hospodářské účely celkem 31 smluvních stran. Pro detailnější přehled viz příloha č. 4 této diplomové práce.

³⁵ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 21/2000 Sb.m.s.

³⁶ Moderními systémy intenzivních chovů úmluva rozumí takové chovy, které používají především technická zařízení využívaná hlavně pomocí automatických mechanismů (čl. 1).

Česká republika podepsala protokol 24. června 1998, avšak je stále jednou z šesti zemí, které ke konci roku 2006 neuložily své ratifikační listiny. Dalších deset států, jejichž ratifikace je pro platnost protokolu nezbytná, tento dodatek k úmluvě zatím ani nepodepsalo. Vzhledem k delší periodě, jež od otevření protokolu k podpisu v roce 1992 uplynula, lze usoudit, že vůle smluvních států k přijetí tohoto pozměňovacího instrumentu patrně není příliš jednotná.

3.1.3 Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat

Úmluva na ochranu zvířat určených k porázení byla otevřena k podpisu 10. května 1979 a vstoupila v platnost v roce 1982. Úmluva dosud platí v nezměněné podobě.

Listina o schválení dohody Českou republikou byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropy (depozitáře dohody) dne 20. března 2003. Pro Českou republiku dohoda vstoupila v platnost dne 21. září 2003.³⁷

Dohoda se vztahuje na přehánění³⁸, přechovávání, znehybnění, omračování a porázení lichokopytníků, přežvýkavců, prasat, králíků a drůbeže. Jejím hlavním cílem je sjednotit v členských státech porážecí metody uchraňující zvířata v možné míře od bolesti a utrpení.

Ve své první kapitole dohoda ukládá řadu povinností týkajících se zacházení se zvířaty na jatkách, použití vhodného vybavení k vykládce a péče o zvířata. Povinností každého signatáře je dbát o to, aby zvířata porážená uvnitř jatek i mimo ně byla ušetřena jakékoliv bolesti či utrpení, jimž se lze vyhnout (čl. 2 odst. 4). Dohoda výslovně zakazuje zvířata bít či tlačit na zvláště citlivých místech (čl. 5 odst. 1) nebo jim drtit, kroutit nebo lámat ocas nebo je držet za oči; zakázány jsou také nešetrné rány, zejména kopání (čl. 5 odst. 2). Dohoda dále stanoví podmínky pro přechovávání zvířat, která nejsou porážena bezprostředně po svém příchodu (čl. 7).

Pokud jde o samotné porázení zvířat, upravené v druhé kapitole dohody, úmluva stanoví povinnost zvíře před porážením omráčit (čl. 12). Výjimky z tohoto pravidla je možno povolit pouze v případech stanovených v úmluvě, např. pokud jde o rituální porážky, naléhavé porážky, porážky

³⁷ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 114/2003 Sb.m.s.

³⁸ Pro účely dohody se přeháněním rozumí vykládka nebo přivádění zvířete ze shromažďovacích ploch nebo z ustajovacích míst nebo ohrad jatek až k místům porázení (viz čl. 1 odst. 2 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat).

drůbeže a králíků. I v těchto případech je však nutno dbát na to, aby zvířata byla uchráněna od všech bolestí či utrpení, kterým je možno se vyhnout (čl. 17).

Omráčení lichokopytníků, přežvýkavců a prasat je možné jen za použití mechanických prostředků s použitím nástroje s úderem či proražením v úrovni mozku, pomocí elektrického proudu či anestézie plynem (čl. 16 odst. 3). Používání špičáku, kladiva a palice je výslovně zakázáno (čl. 16 odst. 2). Úmluva rovněž zakazuje používat způsoby znehybnění vyvolávající utrpení, kterému je možno předejít, a zavazovat velkým zvířatům zadní končetiny nebo je před omráčením zavěšovat (čl. 14).

3.1.4 Evropská dohoda o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely

Evropská úmluva o ochraně pokusných zvířat přijatá dne 18. března 1986 ve Štrasburku vstoupila v platnost začátkem roku 1991. V roce 1998 byl k této dohodě přijat pozměňovací protokol, který nabyl platnosti koncem roku 2005. Pro Českou republiku vstoupila dohoda v platnost 1. října 2003³⁹ a dodatkový protokol dne 2. prosince 2005.

Dohoda obsahuje ustanovení zaměřená na ochranu zvířat používaných k vědeckým účelům před utrpením, bolestí a úzkostí a k omezení používání takových zvířat k pokusným a jiným vědeckým účelům s cílem nahradit takovéto praktiky, kde je to jen možné, a to především hledáním alternativních postupů.⁴⁰ Pro účely úmluvy se zvířetem rozumí jakýkoliv obratlovec mimo člověka, a to včetně volně žijících zvířat a larválních forem, nikoliv však fetální a embryonální formy (čl. 1 odst. 2 písm. a).

Úmluva taxativně stanoví účely, ke kterým smí být procedura⁴¹ provedena. Mezi tyto schválené účely patří např. prevence nemocí, výroba a testování léků, diagnostika nebo léčba nemocí, zkoumání fyziologických stavů, to vše jak u člověka, tak i u ostatních obratlovců, bezobratlých nebo

³⁹ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 116/2003 Sb.m.s.

⁴⁰ Viz preambule k Protokolu o změně Evropské dohody o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely ze dne 22. června 1998.

⁴¹ Pod pojmem „procedura“ úmluva rozumí jakékoliv pokusné nebo vědecké použití, které může způsobit bolest, utrpení, úzkost nebo dlouhodobé poškození včetně jakéhokoliv postupu, jehož účelem je nebo může být narození zvířete do takových podmínek, nikoliv však metody způsobující minimální bolest, které se v moderní praxi používají k usmrcování nebo značení zvířat (tzv. „humánní metody“). Procedura začíná v okamžiku, kdy je zvíře poprvé připravováno k použití, a končí v době, kdy se již nebudou dělat žádná další pozorování. Definice se vztahuje i na procedury, při nichž byly bolest, utrpení, úzkost nebo dlouhodobé poškození potlačeny použitím účinných anestetik, analgetik nebo jiných metod (čl. 1 odst. 2 písm. c).

rostlin, dále ochrana životního prostředí, vědecký výzkum, výuka a výchova, soudní vyšetřování (čl. 2). Úmluva dále vyjmenovává druhy zvířat, jež mají být pro použití v procedurách získávána výhradně z registrovaných chovných zařízení.⁴² Jedná se o myši, potkany, morčata, křečky zlaté, králíky, psy, kočky a křepelky (čl. 21).

U každé procedury má být pečlivě zvážen výběr druhu zvířete a při výběru procedur má být zvolena ta, která vyžaduje nejmenší počet zvířat, způsobuje nejmenší bolest, utrpení, úzkost nebo dlouhodobé poškození a u které existuje vysoká pravděpodobnost, že poskytne uspokojivé výsledky (čl. 7). Procedura může být provedena, jen bylo-li vydáno oprávnění podle vnitrostátních právních předpisů (čl. 13).

Aby se předešlo opakování procedur týkajících se zákonů o zdravotní péči a bezpečnosti, úmluva vyzývá členské státy, tam, kde je to možné, uznávat výsledky procedur provedených na území jiného státu; k tomuto účelu se členské státy zavázaly poskytovat si vzájemnou pomoc, zejména ve formě předávání si relevantních informací (čl. 29). Každý stát má povinnost shromažďovat statistické údaje o používání zvířat v procedurách a tyto informace mají být přístupné veřejnosti, nebrání-li tomu zákony daného státu (čl. 27).

Úmluva dále stanoví řadu zásad při provádění procedur (např. použití anestézie, pravidla pro usmrcování zvířat po skončení procedury). Tyto zásady však mají sloužit jen jako výchozí minimální standard; úmluva nebrání členským státům přijmout přísnější pravidla. Přílohou úmluvy jsou podrobné pokyny pro umístění pokusných zvířat a péči o ně, stanovící např. požadavky na teplotu v místnostech, trvání karantény, klecové držení malých hlodavců a králíků, pokyny pro umístění koček, psů, hospodářských užitkových zvířat, ptáků, požadavky na minimální podlahovou plochu chovné nádoby u jednotlivých pokusných zvířat aj.

Protokol o změně Evropské dohody o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely zavedl zjednodušenou proceduru pro přijetí nezbytných revizí ustanovení dohody týkajících se pokynů pro umístění pokusných zvířat a péči o ně a způsobu podávání statistických reportů, aby

⁴² Chovným zařízením úmluva rozumí zařízení, v němž jsou reprodukována zvířata pro použití v procedurách (čl. 1 odst. 2 písm. g).

bylo možné pružně reagovat na nové vědecké poznatky a získané praktické zkušenosti.

3.1.5 Evropská dohoda o ochraně zvířat v zájmovém chovu

Tato nejmladší úmluva Rady Evropy zabývající se problematikou ochrany zvířat byla otevřena k podpisu 13. listopadu 1987 a vstoupila v platnost v roce 1992.

Česká republika úmluvu ratifikovala 23. září 1998 s platností od 24. března 1999.⁴³

Úmluva stanoví základní podmínky pro držení zvířat v zájmových chovech a také některá opatření pro odchyt toulavých zvířat, jestliže jejich počet přesáhne pro daný stát únosnou mez.

Pro účely úmluvy se zvířetem v zájmovém chovu rozumí každé zvíře držené či určené k držení člověkem, zejména v jeho domácnosti, pro jeho potěšení a jako společník (čl. 1 odst. 1), a toulavým zvířetem každé zvíře v zájmových chovech, které buď nemá domov, nebo se nachází mimo hranice domova svého majitele či svého opatrovníka a není pod kontrolou nebo přímým dohledem majitele či opatrovníka (čl. 1 odst. 5). Úmluva dále definuje některé další pojmy, jako je obchod se zvířaty v zájmových chovech, chov a držení zvířat v zájmových chovech a další.

Jako základní zásady pro dobrý stav zvířat úmluva stanoví, (i) že nikdo nesmí zvířeti v zájmových chovech způsobit zbytečně bolest, utrpení nebo úzkost a (ii) že nikdo nesmí zvíře v zájmových chovech opustit (čl. 3). Naopak každý, kdo má v držení zvíře v zájmových chovech nebo se ujal péče o ně, odpovídá za jeho zdraví a dobrý stav (čl. 4).

Úmluva dále stanoví základní podmínky pro držení, chov a výcvik zvířat, přičemž zvláštní podmínky jsou stanoveny pro případ chovu a držení zvířat za obchodním účelem.

Chirurgické zákroky za účelem změny vzhledu zvířete v zájmových chovech nebo za jinými neléčebnými účely, jakými jsou zejména kupírování ocasu či uší, extirpace hlasivek či amputace drápů a zubů, musí být v členských státech zakázány (čl. 10 odst. 1). Výjimky lze povolit jen

⁴³

Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 19/2000 Sb.m.s.

ze stanovených důvodů (Čl. 10 odst. 2). Ve vztahu k výše citovanému čl. 10 odst. 1 Česká republika učinila výhradu, v souladu se kterou je v České republice u selat, jehňat a štěňat mladších osmi dnů povoleno krácení ocasu bez použití znecitlivění, pokud je zákrok proveden v uvedeném termínu odborně způsobilou osobou.⁴⁴

Další výhradu učinila Česká republika, pokud jde o věkový limit pro získání zvířete. Dle úmluvy nesmí být žádné zvíře v zájmových chovech prodáno osobám mladším 16 let bez vyjádřeného souhlasu jejich zákonných zástupců (čl. 6), kdežto dle výhrady tato věková hranice činí 15 let.

Úmluva si rovněž všímá utrácení. Usmrcení zvířete v zájmových chovech smí provést jen veterinární lékař nebo jiná kompetentní osoba, a to s výjimkou naléhavých případů pro ukončení utrpení zvířete, jestliže pomocí veterinárního lékaře nebo jiné kompetentní osoby nemůže být rychle dosaženo, nebo ve všech ostatních naléhavých případech uvedených v národní legislativě (čl. 11 odst. 1). Výslovně jsou zakázány metody utrácení, jakými je utopení, udušení, pokud nevyvolají hluboké celkové znecitlivění a následnou smrt, dále použití všech jedů a drog, jejichž dávkování a aplikace nejsou kontrolovatelné, či utrácení elektrickým proudem, pokud mu nepředchází okamžitá ztráta vědomí (čl. 11 odst. 3).

Na podporu informovanosti a znalosti ustanovení úmluvy se smluvní strany zavázaly podporovat rozvoj programů vzdělávání a výchovy pro organizace i jednotlivce. Úmluva zejména zdůrazňuje, že je nutno odrazovat od darování zvířat osobám mladším 16 let bez souhlasu jejich zákonných zástupců či jako ceny, náhrady nebo prémie a od neplánovaného plození zvířat v zájmových chovech.

3.2 Komunitární právo

Hlavním účelem komunitární úpravy ochrany zvířat je zajistit, aby zvířata nebyla vystavována bolesti či utrpení, kterému se lze vyhnout, a aby vlastníci či držitelé zvířat respektovali minimální požadavky na jejich *welfare*. Harmonizace právních předpisů smluvních států v této oblasti má však také za cíl sjednotit minimální standardy pohody zvířat v členských státech a účinně organizovat trh se zvířaty, což má zabránit, aby případně

⁴⁴

Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 19/2000 Sb.m.s.

rozdíly vedly k narušení hospodářské soutěže a řádného fungování vnitřního trhu.

Kromě utváření vlastní legislativy se Společenství aktivně angažuje i na mezinárodním poli, ať už jako signatář mezinárodních úmluv, či jako iniciátor diskusí a hledání shody v otázce minimálních standardů úrovně ochrany a pohody zvířat. ES je smluvní stranou většiny úmluv Rady Evropy věnujících se ochraně zvířat.⁴⁵ Požadavky těchto úmluv byly ve velké míře transponovány do komunitárního práva, především formou směrnice.

Jedním z hlavních cílů mezinárodního snažení Společenství je vytvoření systému, který by umožňoval zlepšovat standardy *welfare* v rámci Evropské unie, aniž by zemědělci členských států byli vystaveni nekalé konkurenci výrobců stojících mimo EU, pro které platí nižší standardy. I proto má Evropská komise za úkol sledovat situaci v třetích zemích, s cílem navrhnout vhodná opatření pro odstranění narušení hospodářské soutěže mezi členskými státy EU a třetími zeměmi, které obdobné normy na ochranu zvířat neuplatňují.⁴⁶ Jak ostatně sama Evropská unie uvedla v roce 2002 ve svém komuniké určeném WTO, snahy EU o zlepšení úrovně ochrany zvířat nemají za cíl vytvořit nové obchodní bariéry, ale zajistit, aby čistě obchodní zájmy neměly negativní dopady jednak na úsilí EU zlepšit *welfare* zvířat a jednak na schopnost EU udržet se vzhledem ke svým zvýšeným nárokům v pozici konkurenceschopného partnera na mezinárodním trhu.⁴⁷

Jakožto členský stát Evropského společenství je Česká republika vázána právem ES. Komunitární právní úprava ochrany zvířat proti týrání tedy velmi významně ovlivňuje i úpravu dané problematiky v českém právním řádu, a to buď přímo aplikovatelnými normami, jakými jsou nařízení, nebo harmonizačními opatřeními ve formě směrnic, které jsou aplikovatelné až prostřednictvím vnitrostátního transpozičního aktu, do kterého je obsah směrnice promítnut.

⁴⁵ Viz rozhodnutí Rady o uzavření Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (78/923/EHS), rozhodnutí Rady o podpisu Evropské dohody o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely (86/C 331/01), rozhodnutí Rady o uzavření Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat (88/306/EHS), rozhodnutí Rady o uzavření Protokolu, kterým se novelizuje Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (92/583/EHS), rozhodnutí Rady o uzavření Evropské úmluvy na ochranu obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely Společenstvím (1999/575/ES), rozhodnutí Rady o uzavření pozměňovacího protokolu k Evropské úmluvě na ochranu obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely (2003/584/ES), rozhodnutí Rady o podpisu Evropské úmluvy o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě (revidované) (2004/544/ES).

⁴⁶ Viz např. čl. 8 směrnice Rady 98/58/ES, o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

⁴⁷ Viz tiskové zprávy (*press releases*) EU na <http://europa.eu.int>.

3.2.1 Ochrana zvířat na úrovni primárního a sekundárního práva⁴⁸

Problematika ochrany zvířat v lidské péči je v komunitárním právu upravena v rámci zemědělské politiky ES⁴⁹, a to především předpisy sekundárního práva, tj. směrnicemi, nařízeními nebo rozhodnutími.⁵⁰ Ačkoliv stále není přímo zakotvena v hlavní části SES, je ochrana zvířat v lidské péči upravena i v rámci primárního práva formou prohlášení připojeného k závěrečnému aktu Maastrichtské smlouvy, ale hlavně v podobě protokolu připojeného k SES.

Prohlášení č. 24 o ochraně zvířat připojené k závěrečnému aktu Maastrichtské smlouvy vyzývá evropské orgány a členské státy, aby při přípravě a provádění právních předpisů Společenství, zejména v oblasti společné zemědělské politiky, věnovaly pozornost požadavkům na dobré životní podmínky zvířat.

Velký význam pro právní úpravu ochrany zvířat v lidské péči v ES mělo přijetí Protokolu o ochraně a dobrých podmínkách zvířat, jenž byl připojen ke SES Amsterodamskou smlouvou.⁵¹ Tento protokol uznal, že zvířata jsou cítícími bytostmi, a jasně definoval požadavek, aby Společenství i členské státy při stanovování a provádění politik Společenství v zemědělství, v dopravě, v oblasti vnitřního trhu a ve výzkumu braly v úvahu požadavky na dobré životní podmínky

⁴⁸ Primární právo je v systému evropského práva považováno za „ústavní právo“ a je tvořeno zejména zakládacími smlouvami (Smlouva o založení Evropského (hospodářského) společenství, Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii a Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli, jejíž platnost již vypršela), jakož i smlouvami, které tyto zakládací smlouvy mění či doplňují (Jednotný evropský akt z roku 1986, Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva) z roku 1992, Amsterdamská smlouva z roku 1997 a Niceská smlouva z roku 2001). Součástí primárního práva jsou i veškeré přílohy zakládacích smluv, např. protokoly, prohlášení. Dalším pramenem primárního práva jsou smlouvy o přistoupení jednotlivých členských států. Právní akty sekundárního práva, kterými jsou zejména nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska, jsou oproti pramenům primárního práva právními akty nižší právní síly a musí být v souladu s prameny primárního práva (více viz Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: Evropské právo, 2. vydání, C.H. Beck, Praha, 2004).

⁴⁹ Sekundární právní předpisy odkazují ve svých preambulích na čl. 37 (bývalý čl. 43) SES. Zemědělská politika Společenství je upravena v čl. 32 až 38 (bývalé čl. 38 až 46, čl. 45 byl vypuštěn) SES. Dle čl. 32 (bývalý čl. 38) se společný trh vztahuje mj. i na obchod se zemědělskými produkty, přičemž zemědělskými produkty se rozumějí produkty rostlinné a živočišné výroby a rybolovu, jakož i výrobky po prvotním zpracování, které mají s těmito produkty přímou souvislost. Seznam produktů, na které se vztahují články upravující společnou zemědělskou politiku, jsou uvedeny v příloze č. 1 SES a patří mezi ně i živá zvířata. Čl. 33 (bývalý čl. 39) uvádí cíle společné zemědělské politiky, mezi které patří např. zvýšit produktivitu zemědělství, zajistit odpovídající životní úroveň zemědělského obyvatelstva, stabilizovat trhy, zajistit plynulé zásobování a zajistit spotřebitelům dodávky za rozumné ceny. Požadavky týkající se *welfare* zvířat se však mezi cíle společné zemědělské politiky nenachází. Na pohodu zvířat pomyšlí až Protokol o ochraně a dobrých podmínkách zvířat, jenž byl připojen k SES Amsterodamskou smlouvou.

⁵⁰ Nařízení jsou závazná a přímo aplikovatelná na území všech členských států (čl. 249 SES), tzn. jsou adresována nejen členským státům, ale i fyzickým a právnickým osobám a ke své aplikaci zpravidla nevyžadují přenesení do vnitrostátní normy. Směrnice je závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jež má být dosaženo. Musí však být transponována do vnitrostátního právního řádu ve stanovené lhůtě formou závazného právního předpisu. Rozhodnutí jsou závazná ve všech svých částech pro ty, komu jsou určena, tzn. pro členský stát nebo fyzické či právnické osoby. Předmětem rozhodnutí je často ratifikace mezinárodní úmluvy o životním prostředí. Vedle nařízení a směrnice jsou druhem pramene sekundárního práva doporučení a stanoviska, která však nejsou právně závazná.

⁵¹ Amsterodamská smlouva byla přijata na zasedání Evropské rady v Amsterodamu ve dnech 16–17. června 1997. Ministři zahraničních věcí patnácti členských států ji podepsali 2. října 1997. Smlouva vstoupila v platnost 1. května 1999 poté, co byla ratifikována všemi členskými státy.

zvířat, přičemž zohlední právní nebo správní předpisy a zvyklosti členských států spojené zejména s náboženskými obřady, kulturními tradicemi a regionálním dědictvím.

Význam pro oblast ochrany zvířat má také čl. 30 (bývalý čl. 36) SES, jenž v souvislosti s úpravou volného pohybu zboží mezi členskými státy ES stanoví výjimky ze zákazu nebo omezení dovozu, vývozu nebo tranzitu odůvodněné mimo jiné ochranou zdraví a života lidí a zvířat. Omezení volného pohybu zboží na základě tohoto článku však nesmí sloužit jako prostředek svévolné diskriminace nebo zastřeného omezování obchodu mezi členskými státy.

První směrnice v oblasti ochrany zvířat na úrovni Evropského společenství byla přijata již v roce 1974, tj. téměř dvacet let před uzavřením Maastrichtské či Amsterodamské smlouvy, a zabývala se ochranou zvířat při porážení.⁵² Od této doby byla na úrovni ES přijata řada norem sekundárního komunitárního práva zabývajících se problematikou *welfare* zvířat. Tyto normy kopírují úmluvy Rady Evropy, pokud jde o obsahové zaměření jednotlivých právních aktů. Je proto možné rozlišit zejména předpisy týkající se (i) ochrany zvířat chovaných pro hospodářské účely, (ii) ochrany zvířat určených k porážce, (iii) ochrany zvířat během jejich přepravy a (iv) ochrany zvířat používaných k pokusným a jiným vědeckým účelům. Přehled právních norem Evropské unie na úseku ochrany zvířat je přílohou č. 3 této diplomové práce.

3.2.2 Ochrana zvířat chovaných pro hospodářské účely

Základním pramenem právní úpravy je směrnice Rady č. 98/58/ES, o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely. Směrnice stanoví minimální normy pro ochranu zvířat chovaných pro hospodářské účely s cílem zajistit racionální rozvoj produkce a usnadnit organizaci trhu se zvířaty, přičemž, jak sama ve své preambuli uvádí, je vhodné vzít v úvahu také opatření pro zajištění dobrých životních podmínek zvířat.

Směrnice se vztahuje na všechny druhy zvířat, včetně ryb, plazů nebo obojživelníků, chovaných nebo držených pro výrobu potravin, vlny, kůže nebo kožešin nebo pro jiné hospodářské účely (čl. 2). Z její působnosti jsou však výslovně vyloučeni bezobratlí živočichové, volně žijící zvířata, zvířata

⁵²

Jedná se o směrnici č. 74/577/ESH, která byla od 1. ledna 1995 nahrazena směrnicí č. 93/119/EHS.

chovaná pro účast v soutěžích, na výstavách, kulturních či sportovních akcích a pokusná nebo laboratorní zvířata (čl. 1).

Směrnice má rovněž zajistit, že Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (viz subkapitola 3.1.2 výše) bude jednotně uplatňována v rámci ES. Proto stanoví povinnost Evropské komise předložit Radě veškeré návrhy nezbytné pro jednotné provádění citované úmluvy a na základě vědeckého hodnocení také veškerá doporučení přijatá k provedení této úmluvy, jakož i další zvláštní pravidla (čl. 5).

Povinností členských států je dle směrnice zejména: (i) přijmout opatření k tomu, aby vlastníci nebo držitelé⁵³ přijali všechna vhodná opatření s cílem zajistit dobré životní podmínky zvířat ve své péči a aby tato zvířata nebyla vystavena žádné zbytečné bolesti, utrpení nebo poškození (čl. 3), (ii) zajistit, aby podmínky, ve kterých jsou zvířata (jiná než ryby, plazi nebo obojživelníci) chována nebo držena, s ohledem na svůj druh, stupeň vývoje, přizpůsobení a zdomácnění a na své fyziologické a etologické potřeby v souladu s dosaženými zkušenostmi a vědeckými poznatky, odpovídaly ustanovením stanoveným v příloze směrnice (čl. 4, viz níže), a přijmout nezbytná opatření, aby příslušné orgány⁵⁴ prováděly inspekce k zajištění dodržování této směrnice (čl. 6 odst. 1).

Je-li to nezbytné pro jednotné uplatňování požadavků směrnice, mohou veterinární znalci Komise ve spolupráci s příslušnými orgány: (i) prověřovat, zda členské státy plní uvedené požadavky, (ii) provádět kontroly na místě, aby bylo zajištěno, že se inspekce provádějí v souladu se směrnicí (čl. 7 odst. 1). Členský stát, na jehož území se inspekce provádí, je povinen poskytnout veterinárním znalcům z Komise veškerou součinnost. Před vypracováním a vydáním závěrečné zprávy musí být výsledek provedených kontrol projednán s příslušným orgánem dotyčného členského státu (7 odst. 2). Příslušný orgán členského státu je pak povinen přijmout všechna opatření, která jsou nezbytná k tomu, aby výsledky kontroly byly vzaty v úvahu (čl. 7 odst. 3).

⁵³ Směrnice definuje pojem „vlastník“ nebo „držitel“ jako jakoukoli fyzickou nebo právnickou osobu, která je odpovědná za zvířata nebo je má na starosti, trvale nebo dočasně (čl. 2 odst. 2).

⁵⁴ Při definování pojmu „příslušný orgán“ odkazuje směrnice na příslušný orgán ve smyslu čl. 2 bodu 6 směrnice Rady 90/425/EHS ze dne 26. června 1990 o veterinárních a zootechnických kontrolách v obchodu s některými živými zvířaty a produkty uvnitř Společenství s cílem dotvoření vnitřního trhu, který tento orgán definuje jako ústřední orgán členského státu, kterému přísluší provádět veterinární nebo zootechnické kontroly, nebo každý orgán, na který je tato pravomoc delegována.

Směrnice výslovně stanoví oprávnění členských států po uplynutí transpoziční lhůty (30. prosince 1999) zachovat nebo používat na jejich území přísnější předpisy, než jaké stanoví tato směrnice (čl. 10 odst. 2).

Příloha směrnice obsahuje celkem 21 ustanovení upravujících podmínky pro personál pečující o zvířata, dále pravidla pro provádění kontrol chovu, vedení záznamů, požadavky na volnost pohybu zvířat, budovy a ustájení, pravidla pro zabezpečení krmiva, vody a jiné látky, úpravy vzhledu zvířat a podmínky pro chov zvířat.

Každé zvíře, které se jeví jako nemocné nebo zraněné, musí být bezodkladně náležitě ošetřeno, a pokud ošetření stav zvířete neovlivní, musí být co nejdříve zajištěna veterinární pomoc (bod 4 přílohy).

Volnost pohybu zvířete s ohledem na jeho druh a v souladu s dosavadními zkušenostmi a vědeckými poznatky nesmí být omezována způsobem, který vede ke zbytečnému utrpení nebo poškození zvířete (bod 7 přílohy).

Zvířata chovaná v budovách nesmějí být trvale ponechávána v temnotě ani nesmějí být neustále vystavena umělému osvětlení. Pokud je přirozené světlo nedostatečné pro uspokojení fyziologických a etologických potřeb zvířat, musí být zajištěno náležité umělé osvětlení (bod 11 přílohy).

Zvířata, která nejsou chována v budovách, jsou podle potřeby a možností chráněna před nepříznivými povětrnostními podmínkami, predátory a riziky ohrožujícími jejich zdraví (bod 12 přílohy).

Pokud zdraví a dobré životní podmínky zvířat závisí na umělém větracím systému, je třeba určit vhodný náhradní systém, který zajistí dostatečnou obnovu vzduchu pro ochranu zdraví a dobrých životních podmínek zvířat v případě poruchy systému, a musí být zaveden poplašný systém, který upozorní na poruchu větrání (bod 13 odst. 2 přílohy).

Zvířata musí dostávat zdravou potravu, přizpůsobenou svému věku a druhu, která je jim podávána v dostatečném množství, aby bylo zachováno jejich dobré zdraví a uspokojeny potřeby jejich výživy (bod 14 přílohy). Všechna zvířata musí mít přístup k náležitému množství vody odpovídající kvality nebo musí mít možnost uspokojovat své potřeby doplnění tekutin jinými prostředky (bod 16 přílohy).

Na závěr příloha směrnice stanoví, že žádné zvíře nesmí být chováno, pokud není možné na základě jeho genotypu nebo fenotypu rozumně předpokládat, že může být chováno bez škodlivých účinků na své zdraví nebo dobré životní podmínky (bod 22 přílohy).

Kromě této směrnice, která zajišťuje univerzální ochranu všem druhům obratlovců chovaných k hospodářským účelům, existují dále normy zajišťující ochranu zvířat podle jejich komodit. Směrnice č. 98/58/ES výslovně proto ve svém článku 1 odst. 3 uvádí, že směrnice se použije, aniž jsou dotčeny zvláštní předpisy Společenství uvedené jinde. Mezi tyto zvláštní předpisy patří zejména směrnice Rady č. 91/629/EHS, kterou se stanovují minimální požadavky pro ochranu telat, směrnice Rady č. 91/630/EHS, kterou se stanovují minimální požadavky na ochranu prasat, a směrnice Rady č. 1999/74/ES, kterou se stanovují minimální požadavky pro ochranu nosnic.

3.2.3 Ochrana zvířat určených k porážce

Původní směrnice 74/577/EHS, o omračování zvířat před porážkou, byla k 1. lednu 1995 nahrazena směrnicí 93/119/ES, o ochraně zvířat při porážení nebo usmrcování, která lépe odráží požadavky stanovené v Evropské dohodě o ochraně jatečných zvířat.

Kromě snahy ušetřit zvíře v době porážky nebo usmrcení veškeré bolesti nebo utrpení, kterému je možno se vyhnout, přijetí nové směrnice bylo také motivováno cílem sjednotit vnitrostátní předpisy v dané oblasti s ohledem na fungování společného trhu ve sféře zemědělských produktů. Preambule směrnice dále hovoří o nutnosti stanovit společné minimální požadavky k ochraně zvířat v době jejich porážky nebo usmrcení, aby byl zajištěn racionální rozvoj produkce a bylo usnadněno dosažení vnitřního trhu se zvířaty a produkty živočišné výroby.

Směrnice z roku 1993 stanoví podmínky pro přehánění, ustájení, znehybnění, omračování, porážku a usmrcení zvířat chovaných a držených pro produkci masa, kůže, kožešiny nebo jiných produktů a také pro postupy usmrcování zvířat v rámci tlumení nákaz (čl. 1 odst. 1). Směrnice se naopak nevztahuje (i) na vědecko-technické pokusy týkající se postupů výše uvedených, (ii) na zvířata, která jsou usmrcována při kulturních nebo sportovních akcích, či (iii) na volně žijící zvěř usmrcovanou v souladu s jinými komunitárními předpisy (čl. 1 odst. 2). Článek 2 směrnice definuje

hlavní pojmy, tj. jatka, přehánění, ustájení, znehybnění, omráčení, usmrcení, porážka a příslušný orgán.

V souladu s hlavním principem směrnice musí být zvířata během přehánění, ustájení, znehybnění, omráčení, porážky nebo usmrcení ušetřena veškerého vzrušení, bolesti nebo utrpení, kterému se lze vyhnout (čl. 3). Konstrukce, zařízení a vybavení jatek a jejich provoz musí poskytovat možnost ušetřit zvířata veškerého vzrušení, bolesti a utrpení, kterému se lze vyhnout (čl. 4). Zařízení sloužící ke znehybnění, omračování nebo usmrcování zvířat musí být zkonstruováno a používáno tak, aby k omráčení nebo usmrcení docházelo rychle a účinně. Soulad zařízení s tímto pravidlem musí být pravidelně kontrolován příslušným orgánem neboli ústředním orgánem členského státu, který je příslušný k provádění veterinární kontroly, případně jakýmkoli jiným orgánem, na který je tato pravomoc převedena (čl. 6 odst. 1). Příslušný orgán rovněž kontroluje způsobilost a odbornost osob zaměstnaných za účelem porážení zvířat, které musí mít potřebné znalosti a schopnosti, aby činnosti upravené směrnicí mohly provádět humánním a účinným způsobem (čl. 7).

Kromě inspekce prováděné příslušným orgánem (čl. 8) mohou být kontroly prováděné na místě prováděny také znalci Evropské komise, a to v nezbytné míře nutné pro zajištění jednotného používání směrnice. Tyto kontroly jsou prováděny ve spolupráci s příslušným orgánem a členský stát, na jehož území se kontrola provádí, má povinnost poskytnout znalcům veškerou nezbytnou pomoc při výkonu jejich pravomoci (čl. 14).

V souvislosti s dovozem masa ze třetích zemí směrnice připouští jen takové dovozce, kteří osvědčí dodržování takových podmínek při porážení, jež zaručují humánní zacházení a které jsou přinejmenším rovnocenné podmínkám zaručeným směrnicí (čl. 15).

Způsoby nakládání s lichokopytníky, přežvýkavci, prasaty, králíky a drůbeží přepravenými do jatek za účelem porážky jsou upraveny v přílohách ke směrnici.

Příloha A obsahuje požadavky uplatňované při přehánění a ustájení zvířat na jatkách. Svým obsahem tato příloha v podstatě kopíruje požadavky obsažené v Evropské dohodě o ochraně jatečných zvířat. Zakazuje zvedat zvířata za hlavu, rohy, uši, končetiny, ocas či srst způsobem, který je bolestivý nebo vyvolává zbytečné strádání. Pokud možno je nutno se vyhnout

používání elektrických obušků, které v krajních případech smějí být použity jen u dospělého skotu a prasat, a to při dodržení přísně stanovených podmínek. Je rovněž zakázáno zvířata bít nebo tlačit na zvláště citlivá místa, a zejména je zakázáno chytat zvířata za oči nebo jim drtit, kroutit či lámat ocas. Zvířata, která jsou držena na jatkách alespoň dvanáct (12) hodin, musí být ustájena tak, aby si mohla bez potíží ulehnout, a musí mít k dispozici krmivo. Pitnou vodu musí mít zvířata k dispozici kdykoli. Kromě požadavků stanovených v jiných předpisech Společenství musí místa pro ustájení splňovat i další podmínky výslovně stanovené v příloze A směrnice.

Příloha B obsahuje požadavky pro znehybnění zvířat před omráčením, porážkou nebo usmrcením. Zvířata musí být vhodným způsobem znehybněna, aby tak byla ušetřena veškeré bolesti, strádání, rozrušení, zranění nebo pohmoždění, kterým lze předejít. V případě rituální porážky je povinné znehybnit skot před porážkou pomocí mechanického postupu s cílem zamezit bolesti, strádání, rozrušení, jakož i zabránit všem zraněním nebo pohmožděním zvířat. Je výslovně zakázáno svazovat končetiny zvířat a zavěšovat zvířata před omráčením nebo usmrcením. Výjimka je možná jen u drůbeže a králíků, kteří mohou být za účelem porážky zavěšeni za předpokladu, že se učiní vhodná opatření k tomu, aby drůbež a králíci v okamžiku omráčení byli v natolik klidném stavu, který umožní provést omráčení účinným a rychlým způsobem.

Příloha C stanoví povolené metody omračování a usmrcování. Omračování se může provádět jen za předpokladu, že ihned potom je možno provést vykrvení. Mezi povolené metody omráčení patří (i) pistole s pevným projektilem, (ii) náraz, (iii) elektrický proud a (iv) vystavení vlivu oxidu uhličitého, přičemž směrnice v příloze C stanoví specifické požadavky pro každou z vyjmenovaných metod. Pokud jde o metody usmrcení zvířat, je možné použít pistoli nebo pušku s volným projektilem, elektrický proud a vystavení zvířete vlivu oxidu uhličitého. Za určitých podmínek může příslušný orgán povolit jako způsob usmrcování oddělení hlavy od trupu, zlomení vazy a použití vakuové komory.⁵⁵

⁵⁵ Oddělení hlavy od trupu a zlomení vazy se mají používat výhradně k usmrcování drůbeže, podléhají schválení příslušným orgánem a musí být prováděny řádně kvalifikovaným personálem a při respektování všeobecných ustanovení článku 3 směrnice. Usmrcování za použití vakuových komor je vyhrazeno k usmrcování bez vykrvování u určitých zvířat náležejících k farmovým druhům zvířete (křepelky, koroptve, bažanti).

Příloha D stanoví podmínky pro vykrvování zvířat, které musí začít co nejdříve po omráčení a musí být provedeno tak, aby vyvolalo rychlé, vydatné a úplné vykrvení.

Příloha E stanoví metody usmrcování zvířat v rámci boje proti nálezům. Kromě metod v souladu s pokyny přílohy C může příslušný orgán za určitých podmínek povolit i použití jiných metod.

Kožešinová zvířata se usmrcují podle přílohy F a nadpočetná jednodenní kuřata a nadpočetná embrya v líhních, která mají být vyřazena, se usmrcují podle přílohy G.

Ze stanovených způsobů nakládání směrnice umožňuje některé odchylky, mj. z důvodu zvláštních požadavků určitých náboženských rituálů (čl. 5 odst. 2). Členské státy mohou rovněž přiznat některé odchylky, pokud se týče porážky nebo usmrcování některých zvířat mimo jatka prováděných majitelem za účelem vlastní spotřeby. Prasata, ovce a kozy však musí být vždy předem omráčeny. Zároveň musí být dodržen základní princip, tj. že zvířata musí být ušetřena veškerého vzrušení, bolesti nebo utrpení, kterému se lze vyhnout (čl. 9).

3.2.4 Ochrana zvířat během jejich přepravy

Úprava ochrany zvířat při transportu se liší v závislosti na účelu přepravy. Předpisy ES rozlišují mezi přepravou uskutečněnou v souvislosti s hospodářskou činností a přesuny jedinců vybraných domácích zvířat pro neobchodní účely.

Přeprava zvířat související s hospodářskou činností. Ochrana zvířat při transportu uskutečněném v souvislosti s hospodářskou činností je od 5. ledna 2006 v EU upravena především nařízením Rady (ES) č. 1/2005, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnic 64/432 EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97. Toto nařízení nahradilo původní směrnici zabývající se úpravou způsobu dopravy a odborných požadavků na přepravu zvířat č. 91/628/EHS.

Stávající právní předpisy bylo nutné změnit zejména s ohledem na praktické zkušenosti a vědecké poznatky získané během aplikace směrnice č. 91/628/EHS, o ochraně zvířat během přepravy. Na mezinárodní úrovni byla přijata revidovaná verze Evropské dohody o ochraně zvířat během mezinárodní přepravy, která rovněž odrážela vývoj v dané oblasti. Rada

zmocnila Komisi, aby jménem Společenství projednala revidovanou Evropskou úmluvu o ochraně zvířat během mezinárodní přepravy.⁵⁶

Z důvodu dobrých životních podmínek zvířat bylo nutné omezit dlouhotrvající přesuny zvířat, včetně jatečných zvířat. Zároveň bylo nezbytné stanovit zvláštní postupy k zajištění lepšího vynucování dodržování norem, zejména zlepšením zpětné sledovatelnosti dopravních operací pomocí záznamových zařízení používaných pro kontrolu limitů doby jízdy.

Vzhledem ke zjištění, že vykládka a následná překládka zvířat mohou představovat pro zvířata stres a styk na kontrolních stanovištích (dříve tzv. místa zastávky) může za určitých podmínek vést k šíření infekčních chorob, bylo třeba stanovit specifická opatření k zajištění zdraví a dobrých životních podmínek zvířat během odpočinku a na kontrolních místech. Rovněž bylo nutné upravit požadavky na minimální kvalifikaci pro osoby, které během přepravy zacházejí se zvířaty, neboť bylo zjištěno, že špatné zacházení se zvířaty lze často přičíst nedostatečným odborným znalostem příslušných osob. Také bylo třeba upravit podmínky pro přepravce, tj. povolení, informační či záznamovou povinnost.

Aby se zajistilo jednotné a účinné uplatňování právních předpisů v souladu se základní zásadou, že zvířata nesmějí být přepravována způsobem, při němž by mohlo dojít k jejich zranění nebo zbytečnému utrpení, bylo nutné stanovit podrobná pravidla, která se zabývají specifickými potřebami vznikajícími v souvislosti s různými druhy dopravy.

Vzhledem k potížím, které v minulosti vznikaly v důsledku nejednotného provedení směrnice č. 91/628/EHS, o ochraně zvířat během přepravy, na vnitrostátní úrovni bylo rozhodnuto, že pravidla Společenství v této oblasti bude vhodnější stanovit formou nařízení. Zároveň bylo nutné stanovit jednotné postupy ke zvýšení kontrol a ukládání sankcí za porušení právních předpisů o dobrých podmínkách zvířat, které by měly být účinné, přiměřené a odrazující, neboť nedostatečné postihy porušování právních předpisů podporují jejich nedodržování a vedou k narušení hospodářské soutěže a vnitřního trhu.

⁵⁶
(2004/544/ES).

Viz rozhodnutí Rady o podpisu Evropské úmluvy o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě (revidované)

Nařízení Rady č. 1/2005 se vztahuje na přepravu živých obratlovců prováděnou v rámci Společenství, včetně zvláštních kontrol, které provádějí úředníci u zásilek, které vstupují na celní území Společenství nebo je opouštějí (čl. 1 odst. 1). Nařízení se nevztahuje na přepravu zvířat, která se neuskutečňuje v souvislosti s hospodářskou činností, ani na přepravu zvířat přímo k veterinárnímu lékaři nebo na veterinární kliniku a zpět podle pokynů veterinárního lékaře (čl. 1 odst. 5). Jak však uvádí preambule nařízení, přeprava pro obchodní účely se neomezuje toliko na případy, kdy dochází k bezprostřední směně peněz, zboží nebo služeb, ale zahrnuje zejména případy, ve kterých přímo či nepřímo vzniká finanční zisk nebo se o něj usiluje.

Pro účely nařízení se přepravou rozumí přesun zvířat prováděný jedním nebo více dopravními prostředky a související činnosti, včetně nakládky, vykládky, překládky a odpočinku, dokud není dokončena vykládka zvířat v místě určení (čl. 2 písm. w). Cestou je celá přepravní operace od místa odeslání do místa určení, včetně případné vykládky, ustájení a nakládky na místech zastávek na trase (čl. 2 písm. j), a dlouhotrvající cestou nařízení rozumí cestu trvající více než osm hodin počínaje okamžikem pohybu prvního zvířete zásilky (čl. 2 písm. m). Nařízení dále definuje pojmy jako např. sběrná střediska, výstupní místo, místo odeslání, místo určení, místo odpočinku nebo překládky aj.

Obecně je stanoveno, že nikdo nesmí provádět ani nařídit přepravu zvířat způsobem, který jim může přivodit zranění nebo utrpení. Kromě toho musí být splněna řada dalších podmínek k zajištění dobrých životních podmínek a bezpečí zvířat spočívající mj. v minimalizaci délky cesty a zabezpečení vhodných dopravních prostředků a zařízení používaných k nakládce a vykládce. Zvířata musí být způsobilá pro přepravu, musí být napojena a nakrmena a musí jim být poskytnut odpočinek ve vhodných odstupech, kvalitě i množství. Personál, který zachází se zvířaty, musí absolvovat školení nebo být kvalifikován pro tento účel a plnit úkoly bez použití násilí nebo metod, které mohou přivodit zbytečný strach, zranění nebo utrpení (čl. 3).

Zvířata se nesmějí přepravovat, aniž by v dopravním prostředku byly přepravní doklady uvádějící (i) původ a majitele zvířat, (ii) místo odeslání⁵⁷,

⁵⁷ Místem odeslání nařízení rozumí místo, kde je zvíře poprvé naloženo na dopravní prostředek, za předpokladu, že zde bylo před odjezdem ustájeno po dobu nejméně 48 hodin (čl. 2 písm. r) nařízení).

(iii) den a čas odjezdu, (iv) plánované místo určení⁵⁸, (v) očekávanou délku trvání cesty (čl. 4 odst. 1).

Jako přepravci mohou působit pouze držitelé povolení vydaného příslušným orgánem v souladu s nařízením (čl. 6 odst. 1). Požadavky pro získání povolení jsou stanoveny jednak obecně, jednak ve zpřísněné podobě v případě přepravců pro dlouhotrvající cesty (čl. 10 a 11). Přepravci jsou povinni přepravovat zvířata v souladu s technickými pravidly stanovenými v příloze 1 nařízení (čl. 6 odst. 3). Tato technická pravidla stanoví podrobné podmínky pro určení způsobilosti zvířat k přepravě, požadavky pro dopravní prostředky, a to jak v rovině obecné, tak zvlášť pro silniční a železniční přepravu, přepravu plavidly, leteckou přepravu a kontejnerovou přepravu. Dále jsou podrobně určeny postupy pro nakládku, vykládku a manipulaci se zvířaty, pravidla pro napájení a krmení, délka trvání cesty a doba odpočinku. Zde je stanoveno, že délka trvání cesty nesmí překročit osm hodin a smí být prodloužena, jen pokud jsou splněny doplňkové požadavky pro dlouhotrvající cesty. Příloha dále vymezuje minimální hodnoty, které musí splňovat prostory pro určité druhy zvířat, a způsob přepravy.

Nařízení dále stanoví povinnosti při plánování přepravy zvířat, požadavky na personál, kterému smí být svěřeno zacházení se zvířaty, způsobilost řidičů, požadavky na průvodce doprovázející zásilky zvířat, na kontroly a schválení dopravních prostředků, povinnosti chovatelů a provozovatelů sběrných středisek.

Celou třetí kapitolu nařízení věnuje úkolům a povinnostem příslušných orgánů⁵⁹, mezi které řadí udělování povolení přepravcům, kontroly související s dlouhotrvajícími cestami, zajištění školení a vydávání osvědčení o způsobilosti pro personál přepravců, vydávání osvědčení o schválení silničních dopravních prostředků a plavidel pro přepravu hospodářských zvířat, jakož i kontrolu těchto plavidel při nakládce a vykládce a kontroly na výstupních místech a stanovištích hraniční kontroly. Pokud nepředvídatelné okolnosti brání použít nařízení, je příslušný orgán povinen přijmout nezbytná opatření, aby se předešlo prodlení během přepravy nebo utrpení zvířat anebo aby se omezilo na minimum. V takovém případě příslušný orgán zajistí, aby byla na místě vykládky, na výstupních

⁵⁸ Místem určení se rozumí místo, kde je zvíře vyloženo z dopravního prostředku a (i) ustájeno po dobu nejméně 48 hodin před dobou odjezdu nebo (ii) poráženo (čl. 2 písm. s) nařízení).

⁵⁹ Pro účely nařízení se příslušným orgánem rozumí ústřední orgán členského státu, kterému přísluší provádět kontroly dobrých životních podmínek zvířat, nebo každý orgán, na který je tato pravomoc delegována.

místech a stanovištích hraniční kontroly přijata zvláštní opatření a přeprava zvířat byla odbavována přednostně.

Během přepravy není možno zdržovat zásilky zvířat, pokud to není nezbytně nutné pro dobré životní podmínky zvířat nebo z důvodu veřejné bezpečnosti. Mezi ukončením nakládky a odjezdem nesmí dojít ke zbytečnému prodlení. Pokud je však nutné během přepravy pozdržet zásilku zvířat po dobu delší než dvě hodiny, příslušný orgán zajistí, aby byla přijata vhodná opatření týkající se péče o zvířata a případně aby zvířata byla nakrmena, napojena, vyložena a ustájena (čl. 22 odst. 2).

Opatření při nedodržování nařízení přepravci, sankce v případě porušení nařízení, jakož i pravidla pro vzájemnou pomoc a výměnu informací mezi členskými státy tvoří obsah čtvrté kapitoly nařízení.

Nařízení je závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech od 5. ledna 2007. Výjimkou je toliko ustanovení článku 6 odst. 5⁶⁰, který se použije ode dne 5. ledna 2008.

Právním předpisem úzce souvisejícím s nařízením 1/2005 je nařízení Rady (ES) č. 1255/97, které stanoví kritéria Společenství pro kontrolní stanoviště (původně místa zastávek), tj. místa, na kterých zvířata odpočívají nejméně 12 hodin. Toto nařízení bylo nařízením 1/2005 významně novelizováno.

Neobchodní přesuny zvířecích jedinců. Základem právní úpravy je nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 998/2003/ES, o veterinárních podmínkách pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu a o změně směrnice Rady 92/65/ES. Toto nařízení bylo přijato zejména s ohledem na nezbytnost sladit veterinární podmínky pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu mezi členskými státy a ze třetích zemí. Některá jeho ustanovení, a to zejména ustanovení týkající se vztekliny, mají přímo chránit veřejné zdraví, zatímco jiná se týkají výhradně zdraví zvířat. Opatření nařízení vycházejí ze závěrů odborníků, s nimiž byly vedeny konzultace, a zejména ze zprávy Vědeckého veterinárního výboru ze dne 16. září 1997. Měla by proto zajistit dostatečnou míru bezpečnosti, pokud jde o příslušná

⁶⁰ Článek 6 odst. 5 nařízení se týká povinnosti řidiče a průvodce silničního vozidla, na kterém se přepravují domácí koňovití či domácí skot, ovce, kozy, prasata či drůbež, mít osvědčení o způsobilosti v souladu s nařízením.

veterinární rizika, aniž by představovala nadměrné překážky pro přesuny spadající do oblasti působnosti nařízení.

Nařízením 998/2003/ES se stanoví veterinární podmínky pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu a pravidla pro kontroly těchto přesunů (čl. 1). Nařízení se vztahuje na přesuny druhů zvířat v zájmovém chovu uvedených v příloze I mezi členskými státy nebo ze třetích zemí (čl. 2). Jedná se o psy, kočky, fretky, bezobratlé (s výjimkou včel a korýšů), okrasné tropické ryby, obojživelníky, plazy, všechny druhy ptáků (s výjimkou drůbeže⁶¹), hlodavce a králíky domácí.

Pro účely nařízení se zvířaty v zájmovém chovu rozumějí zvířata druhů uvedených v příloze I, která doprovázejí své majitele nebo fyzickou osobu, jež za tato zvířata během přesunu jménem majitele odpovídá, a která nemají být prodána ani předána jinému majiteli (čl. 3 písm. a).

Během osmiletého přechodného období, které začalo vstupem nařízení v platnost⁶², se psi, kočky a fretky považují za identifikovatelné, pokud mají (i) zřetelné čitelné tetování nebo (ii) elektronický systém identifikace (čl. 4 odst. 1). Po uplynutí přechodného období, tj. od července 2011, bude možno pro identifikaci zvířete použít pouze elektronický systém (čl. 4 odst. 4).

Při přesunu zvířat mezi členskými státy musejí psi, kočky a fretky (i) být identifikováni v souladu s předchozím odstavcem, (ii) mít pas, který vystavil veterinární lékař, potvrzující, že zvíře bylo podle doporučení očkováno, případně opětovně očkováno proti vzteklině (čl. 5). Po dobu přechodného období pěti let nařízení stanoví určité zpřísněné podmínky, které musí být dodrženy při dovozu psů, koček a fretek v zájmovém chovu na území Irska, Malty, Švédska a Spojeného království.

Nařízení dále stanoví podmínky pro přesun zvířat ze třetích zemí, které se liší s ohledem na druh dovážených zvířat a zemi dovozu.

Při jakémkoliv přesunu musejí být majitel nebo fyzická osoba odpovědná za zvíře v zájmovém chovu schopni předložit orgánům odpovědným za kontroly pas nebo příslušné osvědčení, kterými se potvrzuje,

⁶¹ Na ty se vztahují směrnice Rady č. 90/539/EHS, o veterinárních podmínkách pro obchod s drůbeží a násadovými vejci uvnitř Společenství a jejich dovoz ze třetích zemí, a 92/65/EHS, o veterinárních předpisech pro obchod se zvířaty, spermatem, vajíčky a embryi uvnitř Společenství a jejich dovoz do Společenství, pokud se na ně nevztahují zvláštní veterinární předpisy Společenství uvedené v příloze A oddíle I směrnice 90/425/EHS.

⁶² V souladu s čl. 25 nařízení vstoupilo v platnost dvacátým dnem po vyhlášení v Úředním věstníku Evropské unie, tj. dvacátým dnem po 13. červnu 2003.

že zvíře splňuje pro takový přesun požadavky (čl. 14). Pokud kontroly odhalí, že zvíře nespĺňuje požadavky stanovené v tomto nařizení, rozhodne příslušný orgán po konzultaci s úředním veterinárním lékařem, že (i) zvíře odešle zpět do země původu, (ii) zvíře izoluje pod úřední kontrolou na náklady majitele nebo fyzické osoby, která je za něj odpovědná, po dobu nezbytnou pro splnění veterinárních požadavků nebo (iii) jako poslední možnost zvíře usmrtí bez finanční náhrady, pokud jeho zpětné odeslání nebo izolace v karanténě nejsou možné (čl. 14).

Nařizení č. 998/2003/ES je závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech, a to od 3. července 2004.

3.2.5 Ochrana zvířat používaných k pokusným a jiným vědeckým účelům

Základem právní úpravy je směrnice Rady č. 86/609/EHS, o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se ochrany zvířat používaných pro pokusné a jiné vědecké účely. Cílem směrnice je sblížit právní a správní předpisy členských států na ochranu zvířat používaných k pokusným nebo jiným vědeckým účelům, aby se zabránilo tomu, že by se tyto předpisy nepříznivě projevovaly na fungování společného trhu, a to zejména narušením hospodářské soutěže nebo překážkami v obchodu (čl. 1).

Jak uvádí směrnice ve své preambuli, sladěním právních předpisů členských států v této oblasti by mělo být zaručeno, že se počet zvířat používaných k pokusným a jiným vědeckým účelům omezí na minimum, že se zvířatům dostane náležitá péče, že budou ušetřena zbytečných bolestí, útrap, strachu a trvalých poškození, které mají být, pokud jsou nezbytné, omezeny na nejmenší míru. S těmito cíli souvisí i požadavek směrnice zamezit zbytečnému opakování téhož pokusu.

Článek 2 směrnice definuje některé pojmy, jako např. zvířata, pokusná zvířata, chovaná zvířata, pokus, orgán, kvalifikovaná osoba, bezbolestné usmrcení. Tyto definice a stejně tak i hlavní požadavky směrnice se obsahově shodují s Evropskou dohodou o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely (viz subkapitola 3.1.4 výše).

Pokusy smí být prováděny pouze za účelem (i) vývoje, výroby, zkoušky kvality, účinnosti a nezávadnosti léčiv, potravin a jiných látek nebo výrobků k prevenci, diagnostikování či léčení chorob u lidí, zvířat nebo

rostlin či (ii) ochrany životního prostředí v zájmu zdraví nebo dobrých životních podmínek lidí nebo zvířat (čl. 3). Výslovně jsou zakázány pokusy na zvířatech, která jsou dle přílohy I úmluvy CITES⁶³ považována za ohrožené druhy. Výjimky jsou povolené jen za účelem bádání zaměřeného na zachování dotyčných druhů či k závažným biomedicínským účelům, pokud dotyčné druhy přicházejí pro tyto účely jako jediné v úvahu (čl. 4).

Pokusy na zvířatech mohou být prováděny jen tehdy, jsou-li nevyhnutelné, tj. za předpokladu, že pro dosažení žádaného výsledku není k dispozici vědecky vyhovující zastupitelné a proveditelná alternativa, při které nemusí být použito zvíře, a to pouze oprávněnými kvalifikovanými osobami⁶⁴ nebo pod přímou odpovědností takové osoby nebo byl-li příslušný pokusný nebo vědecký záměr schválen v souladu s vnitrostátním právem (čl. 7 odst. 1, 2).

Za účelem minimalizace utrpení zvířat směrnice v souladu s příslušnou úmluvou Rady Evropy stanoví požadavky týkající se provádění a ukončení pokusů, včetně nároků na osoby, které pokusy provádějí či se na nich podílejí. Dále směrnice obsahuje požadavky na vedení záznamů a uveřejňování statistických informací týkajících se pokusů.

Členské státy jsou povinny stanovit postup, podle kterého musí být pokusy nebo údaje týkající se osob, které pokusy provádějí, předem nahlášeny orgánu.⁶⁵ Má-li být zvíře podrobeno pokusu, při kterém je nutno počítat se značnými a případně i déletrvajícími bolestmi, musí být tento pokus orgánu zvláště oznámen, odůvodněn nebo orgánem výslovně schválen. Není-li orgán přesvědčen o tom, že pokus je dostatečně významný pro základní potřeby člověka nebo zvířat, musí podniknout vhodné soudní nebo administrativní kroky (čl. 12 odst. 1, 2).

Podrobné pokyny pro umístění zvířat a péči o ně jsou uvedeny v příloze II směrnice, která se obsahově shoduje s přílohou A Evropské dohody o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely.

⁶³ Úmluva CITES neboli úmluva o mezinárodním obchodě s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*) upravuje regulaci mezinárodního obchodu s vzácnými nebo ohroženými volně žijícími druhy zvířat včetně trofejí a výrobků z nich zhotovených s cílem ochrany a zachování druhové rozmanitosti volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Příloha I úmluvy CITES zahrnuje druhy, jako je např. panda velká, gorila horská, slon indický, tygři aj. Úmluva vstoupila v platnost dne 1. července 1975. Česká republika je smluvní stranou úmluvy.

⁶⁴ Pro účely směrnice se „kvalifikovanou osobou“ rozumí osoba, která podle názoru členského státu má potřebnou kvalifikaci, aby mohla vykonávat příslušnou činnost uvedenou ve směrnici.

⁶⁵ Pod pojmem „orgán“ směrnice rozumí orgán nebo orgány, na které je v každém z členských států přenesena příslušnost pro dozor nad pokusy ve smyslu této směrnice.

Aby se zabránilo duplicitě v provádění pokusů pro dodržení zdravotních a bezpečnostních předpisů platných v jednotlivých státech nebo ve Společenství, uznávají členské státy, je-li to možné, platnost výsledků pokusů, které byly provedeny na území jiného členského státu (čl. 22 odst. 1). Je-li to proveditelné, informují členské státy k tomuto účelu Komisi o svých právních předpisech a správních postupech týkajících se pokusů se zvířaty včetně požadavků, které musí být splněny před uvedením výrobků na trh, a předávají Komisi věcné informace o pokusech prováděných na svém území (čl. 22 odst. 2). Směrnice předpokládá zřízení stálého poradního výboru Komise, v němž jsou zastoupeny členské státy a jenž podporuje Komisi při provádění výměny vhodných informací. Takovýto poradní výbor pro ochranu zvířat používaných k pokusným a jiným vědeckým účelům byl zřízen rozhodnutím Komise č. 90/67/EHS. Jeho úkolem je pomáhat Komisi při provádění směrnice 86/609/EHS, a zejména při organizování výměny informací.

3.2.6 Akční plán na ochranu zvířat

Kromě závazných právních aktů⁶⁶ hrají významnou roli v rámci ochrany jednotlivých složek životního prostředí i koncepční neboli politické nástroje, které v mnoha případech představují základ budoucího vývoje v dané oblasti. Mezi tyto nástroje patří také akční programy nebo plány, které stanoví prioritní cíle, opatření k dosažení těchto cílů a časový rozvrh pro jejich realizaci.

Na počátku roku 2006 byl Evropskou komisí odhlasován historicky první akční plán v oblasti ochrany zvířat. Tento Akční plán v oblasti dobrých životních podmínek a ochrany zvířat (dále jen „**Akční plán**“) byl vypracován ve formě oficiálního sdělení (*Communication*)⁶⁷ určeného Evropskému parlamentu a Radě.⁶⁸

Přijetím Akčního plánu Evropská komise formálně uznala ochranu zvířat jako důležitý prvek své politiky a poprvé od přijetí Protokolu

⁶⁶ Závaznými právními akty v rámci komunitárního práva jsou nařízení, směrnice a rozhodnutí.

⁶⁷ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on a Community Action Plan on the Protection and Welfare of Animals 2006–2010 {SEC(2006)65}, Brussels, přijatý Evropskou komisí dne 23. ledna 2006 pod jednacím číslem COM (2006) 13 final.

⁶⁸ Jak Evropský parlament, tak i Rada Akční plán uvítaly – viz rozhodnutí Evropského parlamentu a závěry předsednictva o Akčním plánu Společenství na ochranu zvířat a zabezpečení jejich pohody (2006/2046(INI)) (*European Parliament Resolution on a Community Action Plan on the Protection and Welfare of Animals 2006–2010, Presidency Conclusions on the Community Action Plan on the Protection and Welfare of Animals 2006–2010*).

o ochraně a dobrých podmínkách zvířat přistoupila k ucelené koncepci rozvoje úrovně ochrany zvířat v Evropské unii.

Cílem Akčního plánu je navrhnout strategii a stanovit časový plán opatření, která budou v příštích pěti letech, tj. v období 2006–2010, přijímána za účelem zlepšení úrovně ochrany zvířat. Akční plán se má především zaměřit na těchto pět oblastí: (i) zvýšení minimálních standardů pro pohodu (*welfare*) zvířat a jejich ochranu, (ii) podpora a propagace alternativních metod vědeckých pokusů bez využití zvířat, (iii) zavedení standardizovaných ukazatelů úrovně ochrany zvířat, (iv) zajištění lepší informovanosti a angažovanosti lidí pracujících se zvířaty i široké veřejnosti v oblasti ochrany zvířat a (v) podpora mezinárodní iniciativy ke zvyšování povědomí a utváření konsensu v oblasti ochrany zvířat.

Akční plán předpokládá přijetí nových závazných právních aktů v těch oblastech, které nejsou doposud dostatečně pokryty legislativními normami, a také aktualizaci stávajících předpisů, aby tyto odrážely potřebu zvyšování minimálních standardů ve shodě s dostupnými vědeckými poznatky a dosavadními praktickými zkušenostmi. Nová opatření by měla nejen rozšířit minimální standardy ochrany, ale také zajistit náležitou aplikaci a vymahatelnost těchto standardů.

Cílem Akčního plánu je začlenit pravidla ochrany zvířat do širších souvislostí, zahrnujících zemědělství, vědecký výzkum, ochranu životního prostředí a lidského zdraví. Přijatá opatření by měla respektovat principy mezinárodního obchodu, ale také odrážet očekávání široké veřejnosti, která, jak ukazují průzkumy agentury Eurobarometer a internetové konzultace organizované Evropskou komisí⁶⁹, projevuje značnou podporu politice Evropské unie v oblasti ochrany zvířat.

Akční plán klade zvýšený důraz na aplikaci tzv. 3R principu⁷⁰ a propagaci alternativních metod v oblasti vědeckého výzkumu bez využití zvířat pro laboratorní účely.

⁶⁹ Viz tisková zpráva Evropské komise k přijetí Akčního plánu (*Improving animal welfare: EU Action Plan adopted*) na <http://europa.eu.int>.

⁷⁰ 3R Deklarace, přijatá na Konferenci alternativních metod pokusů na zvířatech (*Conference on Alternative Approaches to Animal Testing*) 7. listopadu 2005 v Bruselu, deklaruje v oblasti ochrany zvířat používaných pro laboratorní a vědecké účely tzv. 3R princip (Replacement/Reduction/Refinement), který prosazuje (i) snížení počtu pokusných zvířat (reduction), (ii) tam, kde je to možné, nahrazení pokusného zvířete jinými metodami výzkumu (replacement) a (iii) tzv. zjemnění (refinement), pod kterým se skrývají nároky na ustájení zvířat, zvykání si zvířete na člověka, šetrné zacházení a další nároky mající za cíl zmenšit utrpení a stres zvířat.

Další snahy Evropské komise mají dle Akčního plánu směřovat k vytvoření objektivně měřitelných ukazatelů úrovně pohody a ochrany zvířat a k jejich inkorporaci do závazných normativních aktů Společenství. Tyto indikátory by měly umožnit validaci produkčních systémů využívajících vyšší standardy ochrany než jen minimum předpokládané příslušnými legislativními normami. Vytvořený systém marketingových označení (etiket) by pak jednoznačným způsobem informoval spotřebitele o aplikaci těchto vyšších standardů ochrany zvířat jednotlivými chovateli a umožnil mu tak snadnější orientaci v produktové nabídce na trhu.

Implementace a zvyšování minimálních standardů, jakož i výzkumné práce související s přípravou relevantních výzkumných studií a následné vyhodnocení působení přijatých opatření by měly být svěřeny nově vytvořenému Evropskému centru či laboratoři na ochranu zvířat (*European Centre or Laboratory for the Protection and Welfare of Animals*), jehož založení Akční plán předpokládá. Tato instituce by zároveň sloužila jako centrum šíření informací o výstupech nejrůznějších výzkumů či jiných poznatků souvisejících s problematikou ochrany a pohody zvířat.

Akční plán dále předpokládá aktivní komunikaci strategie Společenství široké veřejnosti, prostřednictvím které by občané Evropské unie měli být seznámeni jak s výhodami plynoucími z aplikace vyšších standardů ochrany zvířat, tak také s principy fungování moderních technologií využívaných v hospodářství a náklady na jejich provoz. Informovanost široké veřejnosti je nezbytným předpokladem pro její interaktivní součinnost ve vytváření politiky Společenství v dané oblasti, se kterou se v Akčním plánu počítá.

Na mezinárodním poli Akční plán předpokládá poskytnutí plné podpory aktivitám mezinárodních organizací působících v oblasti ochrany zvířat, jakými jsou OIE, Rada Evropy či WTO, ale také aktivní úsilí Evropského společenství směřující k utvoření mezinárodního konsensu v oblasti nalezení minimálních standardů ochrany zvířat, a to zejména na úrovni WTO. Nalezení takového konsensu má zejména napomoci konkurenceschopnosti evropských výrobků i na trzích mimo Evropskou unii.

Akční plán předpokládá i některé iniciativy, zejména v oblasti vzdělání a osvěty, na podporu zvyšování úrovně ochrany zvířat v rozvojových zemích, ale také analýzu eventuálního dopadu (pozitivního či

negativního) přijatých opatření na ochranu zvířat na vývoj obchodu v zemích zamýšlejících vyvážet do Evropské unie.

4 Ochrana zvířecích jedinců v českém právu

Ochrana zvířat je v českém právu v současnosti zakotvena v řadě právních předpisů. Na území ČR jsou rovněž přímo použitelná nařízení ES, aniž by bylo nutné (či dokonce možné) je transponovat do českého práva v podobě vnitrostátního právního předpisu⁷¹.

Právní úpravu ochrany zvířat lze rozdělit do dvou oblastí, na tzv. přímou ochranu zvířat proti týrání, která zahrnuje ochranu zvířat vymezenou předpisy zakazujícími a postihujícími týrání, a nepřímou ochranu zvířat proti týrání, která zahrnuje ochranu zvířat vymezenou předpisy upravujícími zacházení se zvířaty a postihujícími jejich porušování.⁷²

Přímá ochrana zvířat je obsažena zejména v zákoně č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, a v prováděcích vyhláškách k tomuto zákonu (viz kapitola 4.2 níže).

Do druhé skupiny právních předpisů, které se zabývají nepřímou ochranou zvířat, patří zejména zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), a jeho prováděcí vyhlášky, dále zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství), zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a celá řada dalších předpisů (viz subkapitola 4.3 níže).

K ostatním předpisům, které upravují ochranu zvířat, patří zejména zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, jenž upravuje soukromoprávní postavení zvířete jakožto věci v právním smyslu (viz subkapitola 4.1 níže), a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který upravuje trestněprávní

⁷¹ Přestože transpozice nařízení do vnitrostátního právního řádu, např. vydáním prováděcího právního předpisu, je v rozporu s pojetím bezprostřední použitelnosti nařízení, neznamená to, že členské státy nemají povinnost vydat veškerá adekvátní vnitrostátní opatření k zajištění aplikace nařízení tam, kde je to nezbytné (více viz Tichy, L., Arnold, R., Svoboda P., Zemánek J., Král, R.: Evropské právo, 2. vydání, C.H. Beck, Praha, 2004, str. 236).

⁷² Viz např. důvodová zpráva k návrhu zákona č. 77/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání (tisk 917/0). Rozdělení na přímou a nepřímou ochranu zvířat proti týrání používají také Dousek a Spurná v publikaci Dousek, J., Spurná, J.: Zájmové chovy a ochrana zvířat, 1. vydání, LexisNexis, Praha, 2004, str. 9, a Informační bulletin Státní veterinární správy ČR, č. 4/2006, str. 6.

odpovědnost na úseku ochrany zvířat tím, že stanoví skutkové podstaty trestných činů s ochranou zvířat souvisejících, včetně trestů, které je za spáchání těchto trestných činů možno uložit (viz subkapitola 6.2 níže).

Stručný přehled právních předpisů zabývajících se ochranou zvířat tvoří přílohu 2 této diplomové práce.

4.1 Zvíře z hlediska veřejného a soukromého práva

Ochrana zvířat vychází z myšlenky, že zvířata jsou cítícími bytostmi schopnými vnímat bolest a utrpení. Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, jako jediný český právní předpis, přiznává zvířeti postavení živého tvora, který si zaslouhuje pozornost, péči a ochranu ze strany člověka. Z hlediska soukromého práva je však zvíře chované v lidské péči považováno za věc ve smyslu ustanovení § 118 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „**Občanský zákoník**“). Jako takové může být proto předmětem vlastnictví i řady dalších občanskoprávních vztahů.⁷³

Volně žijící živočichové naproti tomu předmětem vlastnictví nejsou, neboť nesplňují jeden ze základních znaků věci v právním smyslu, kterým je ovladatelnost. Až ulovením volně žijícího živočicha se tento stává ovladatelným, a tedy způsobilým být předmětem vlastnického práva.⁷⁴ Odebrání zvířete z volné přírody však zakazuje jak zákon na ochranu zvířat proti týrání⁷⁵, tak i zákon o ochraně přírody a krajiny⁷⁶. Legální okupace zvířete, tj. přisvojení si věci, která do té doby nikomu nepatřila, je tedy možná jen na základě příslušného povolení.⁷⁷

Vlastnictví ke zvířeti chovanému v zajetí lze nabýt především koupí, darem, směnou nebo dědictvím. Stát může nabýt vlastnictví i ze zákona odebráním nedovoleně držených jedinců zvláště chráněných druhů na základě ust. § 89 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, či na základě ust. § 34 zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy, zabavením nedovoleně držených exemplářů ohrožených druhů. Vlastnictví

⁷³ K právnímu režimu zvířat v soukromém právu viz také Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, 1. vydání, Linde Praha, a.s., Praha, 2006, str. 473–474, Kusák, M.: Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů, in: České právo životního prostředí č. 1/2005 (15), str. 19–20, a Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník, komentář, 9. vydání, C.H. Beck, Praha, 2004, str. 397–398.

⁷⁴ Viz např. Kusák, M.: Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů, in: České právo životního prostředí č. 1/2005 (15), str. 19–20.

⁷⁵ Viz § 14 odst. 5 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁷⁶ Viz § 5 odst. 1, § 5a odst. 1, § 50 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁷⁷ Jedná se o povolení k odchytu podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, povolení k lovu podle zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, či zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.

k volně žijícímu živočichu může vzniknout jeho legální okupací, tj. oprávněným odchytem či ulovením, pokud oprávnění zahrnuje i právo přisvojit si živočicha.

Pokud se zvíře chované v zajetí svému vlastníkovi ztratí nebo uteče (např. do volné přírody) nebo je mu odcizeno, vlastnického práva k takovému zvířeti se nepozbývá, neboť platí pravidlo, že vlastník neztrácí své vlastnické právo, ztratí-li možnost ovládat svou věc. Proto i v případě, že někdo nalezne opuštěné či toulavé zvíře ve smyslu zákona na ochranu zvířat proti týrání, nemůže si takovéto zvíře ponechat.

Na tyto případy se vztahuje ustanovení § 135 Občanského zákoníku, které ve svém prvním odstavci stanoví, že ten, kdo najde ztracenou věc, je povinen ji vydat vlastníkovi. Není-li vlastník znám, je nálezce povinen odevzdat ji obci, na jejímž území k nálezu došlo. Nepřihlásí-li se o ni vlastník do 6 měsíců od jejího odevzdání, připadá věc do vlastnictví této obce. Toto ustanovení platí přiměřeně i na věci opuštěné (§ 135 odst. 4 Občanského zákoníku).

Ve smyslu § 135 Občanského zákoníku je toulavé zvíře věcí ztracenou a opuštěné zvíře věcí opuštěnou. Ten, kdo najde toulavé nebo opuštěné zvíře, je tedy povinen odevzdat ho vlastníkovi. Pokud vlastník není znám, je nálezce povinen předat zvíře obci, na jejímž území k nálezu došlo. Nepřihlásí-li se vlastník zvířete do šesti měsíců od nálezu zvířete, připadá zvíře do vlastnictví obce. Ten, kdo ustanovení § 135 Občanského zákoníku poruší a nalezené zvíře si ponechá, se vystavuje možnosti postihu podle zákona o přestupcích⁷⁸, nebo dokonce podle trestního zákona⁷⁹, překročí-li hodnota zvířete 5000 Kč.

Vlastník zvířete může být také odpovědný za škodu zvířetem způsobenou, jakož i za neoprávněné zásahy do práv sousedů vzniklé např. psím štěkáním, pronikáním na pozemek souseda apod. Dle ustanovení § 127 odst. 1 Občanského zákoníku se totiž vlastník věci musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně

⁷⁸ Dle ust. § 50 odst. 1 písm. b) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, se přestupku dopustí ten, kdo úmyslně neoprávněně užívá cizí majetek nebo si přisvojí cizí věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby. Za tento přestupek lze uložit pokutu až do výše 50.000 Kč.

⁷⁹ Podle ust. § 254 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, se trestného činu zatajení věci dopustí ten, kdo si přisvojí cizí věc nikoli nepatrné hodnoty, která se dostala do jeho moci nálezem, omylem nebo jinak bez přivolení osoby oprávněné. Za tento trestný čin hrozí pachateli trest odnětí svobody až na jeden rok nebo peněžitý trest.

ohrožoval výkon jeho práv; mj. vlastník věci nesmí nechat chovná zvířata vnikat na sousedící pozemek.

Z Listiny základních práv a svobod je možno dovodit právo každého vlastnit věc (zvíře) a svobodně s ní nakládat. Občanský zákoník v ust. § 123 stanoví, že vlastník je v mezích zákona oprávněn předmět svého zájmu držet, užívat, požívat jeho plody a nakládat s ním. Tyto zásady by však neměly být na újmu zákonem chráněného zájmu zvířete, které např. nesmí být chováno v nevyhovujících podmínkách⁸⁰, opuštěno⁸¹ či bez zákonného důvodu usmrceno⁸². Každý vlastník tedy musí respektovat určitá omezení v nakládání se zvířetem, jakožto předmětem svého vlastnictví, stanovená zvláštními právními předpisy, zajišťujícími ochranu živočichů proti libovolnému zacházení.

Na druhou stranu vlastnické právo vlastníka ke zvířeti musí být respektováno i přes zjevná porušení pravidel k zajištění dobrých podmínek chovu zvířat jednotlivými vlastníky. Zásahy do vlastnického práva (např. umístění týraného zvířete do náhradní péče či další podobná opatření) jsou proto možné pouze na základě správního rozhodnutí (více viz 6.1), ve kterém je zajištěna účast dotčené osoby při rozhodování i možnost soudního přezkumu. V této souvislosti je vhodné také poukázat na bezmocnost policejních orgánů, sousedů či náhodných kolemjdoucích v případech, kdy jsou postaveni tváří v tvář trpícímu zvířeti, zavřenému v přehřátém autě či vystavenému silnému slunci na zamčeném balkoně bytu. K tomu, aby policejní orgán mohl vniknout do soukromého objektu, narušit soukromý majetek, otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor (např. automobil), potřebuje zákonem stanovený důvod. V případě zvířat by tímto důvodem byla hrozící větší škoda na majetku, tj. škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč. Pokud by tedy občan vyprostil dehydratovaného psa z přehřátého automobilu rozbitím okna automobilu, mohl by mu, za splnění určitých podmínek, hrozit postih dle trestního zákona za spáchání trestného činu poškozování cizí věci.

⁸⁰ Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, totiž považuje za týrání chovat zvířata v nevyhovujících podmínkách (§ 4 písm. k) zákona) a dále stanoví povinnost každého zabezpečit zvířeti v zájmovém chovu přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb (§ 13).

⁸¹ Viz § 4 odst. 1 písm. s) a § 6 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁸² Viz § 5 odst. 1 a 2 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

4.2 *Přímá ochrana zvířat proti týrání*

Stěžejním právním předpisem sloužícím k přímé ochraně zvířat je v současnosti zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**Zákon na ochranu zvířat proti týrání**“). Tento zákon byl přijat 15. dubna 1992, jakožto první samostatná právní norma komplexně se věnující této problematice.⁸³ Účinnosti nabyl dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů, tj. 29. května 1992. Důvodem pro přijetí Zákona na ochranu zvířat proti týrání byla zejména chybějící právní úprava společenských vztahů vznikajících při zajišťování přiměřeného zdravotního a psychického stavu zvířat a povinností osob zdržet se chování, kterým by tento zdravotní a psychický stav narušovaly nebo ohrožovaly.⁸⁴

V době, kdy byl Zákon na ochranu zvířat proti týrání přijímán, byl zákaz týrání zvířat upraven v ustanovení § 6 zákona č. 87/1987 Sb., o veterinární péči, ve znění pozdějších předpisů, který toliko obecně konstatoval, že zvířata nesmějí být týrána, aniž by pojem „týrání“ jakkoliv vymezoval. Interpretace tohoto ustanovení byla ponechána orgánům aplikujícím právo, což vzhledem k nízké úrovni právního vědomí pracovníku orgánů veterinární péče vedlo k tomu, že toto ustanovení nebylo efektivní a sankce za porušení tohoto zákazu nebyly prakticky uplatňovány.⁸⁵

Přijetí Zákona na ochranu zvířat proti týrání bylo také inspirováno potřebou upravit ochranu zvířat v souladu s mezinárodními konvencemi zabývajícími se touto problematikou. Při přípravě návrhu zákona bylo také přihlíženo i k právní úpravě zemí ES⁸⁶, zejména Spolkové republiky Německo.

Během téměř patnáctiletého období své existence byl Zákon na ochranu zvířat proti týrání sedmkrát novelizován a jeho původní sestava

⁸³ Z historického hlediska komplexní právní úpravu v této oblasti představovalo vládní nařízení č. 106/1939 Sb., o ochraně zvířat proti týrání. Nařízení zakazovalo každé jednání nebo opominutí, jímž se působí zvířeti bez rozumného a oprávněného důvodu bolest nebo jiné utrpení (§ 1). Týrání zvířete se měl dopustit např. ten, kdo (i) používá zvířete chorého, zesláblého nebo unaveného k pracím, které zřejmě přesahují jeho snížené síly, (ii) nemaje odborné způsobilosti, provádí na zvířeti zákroky, které jsou o sobě neúčelné nebo způsobem provedení mají za následek jen bolest, újmu na zdraví nebo smrt zvířete, (iii) při usmrcení působí zvířeti zbytečné utrpení, zejména kdo bez předchozího omráčení zabíjí jatečná zvířata, nebo ten, kdo (iv) pořádá pro zábavu nebo k účelům uzavírání sázek zápasy zvířat, zejména býčí nebo kohoutí (§ 2). Sankcí za porušení pravidel stanovených nařízením byly peněžitá pokuta či čtrnáctidenní vězení (§ 4). Vzhledem k tomu, že tento právní předpis byl vydán za nacistické okupace, pozbyl po druhé světové válce platnosti a nestal se součástí právního řádu svobodného Československa. Ukládat postih za týrání zvířat umožnil opět až trestní zákon správní č. 88/1950 Sb., který v ustanovení § 60 stanovil, že ten, kdo bez rozumného důvodu způsobí zvířeti bolest nebo jiné utrpení, bude potrestán pokutou do 2 500 Kčs nebo odnětím svobody až na sedm dnů.

⁸⁴ Viz důvodová zpráva k návrhu zákona (tisk 615).

⁸⁵ tamtéž

⁸⁶ tehdy ještě Evropského hospodářského společenství

třiceti paragrafů se rozrostla na současných 72 ustanovení. Nejrozsáhlejší a nejvýznamnější novelizace byla provedena zákonem č. 77/2004 Sb., jenž nabyl účinnosti k 1. březnu 2004 (tzv. euronovela). Hlavním cílem této nové úpravy bylo dosáhnout provázanosti a zapracování příslušných předpisů ES a mezinárodních smluv v oblasti ochrany zvířat, ale také zohlednit zkušenosti a poznatky z praxe získané za dobu trvání Zákona na ochranu zvířat proti týrání.⁸⁷ Novela přinesla řadu obsahových změn i upřesnění některých pojmů, např. upravila a doplnila pojmy chovatel, zvíře, pokusné zvíře, opuštěné zvíře aj. Novela dále zavedla pojem propagace zvířat a rozšířila okruh činností, které jsou považovány za týrání zvířat, upravila pravidla pro porážení a usmrcování zvířat, přepravu zvířat a další.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání provádí celá řada podzákonných právních předpisů přijatých ve formě vyhlášky ministerstva zemědělství. Velká většina dnes platných vyhlášek byla přijata v souvislosti s výše zmíněnou euronovelou, přičemž některé z nich nahradily dosavadní úpravu a některé představují zcela novou právní úpravu. V současné době soubor prováděcích vyhlášek k Zákonu na ochranu zvířat proti týrání zahrnuje následující předpisy: (i) vyhláška ministerstva zemědělství č. 75/1996 Sb., kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat, (ii) vyhláška č. 192/2004 Sb., o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu, (iii) vyhláška č. 193/2004 Sb. o ochraně zvířat při přepravě, (iv) vyhláška č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat, (v) vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění vyhlášky č. 425/2005 Sb., (vi) vyhláška č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování, ve znění vyhlášky č. 425/2005 Sb., a (vii) vyhláška č. 346/2006 Sb., o stanovení bližších podmínek chovu a drezúry zvířat.

4.2.1 Účel, předmět právní úpravy a základní pojmy Zákona na ochranu zvířat proti týrání

Zákon na ochranu zvířat proti týrání vychází z myšlenky, že zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka. Tato základní premisa je vyjádřena v preambuli zákona a v souladu s ní je stanoven i účel zákona, kterým je chránit zvířata před týráním,

⁸⁷
(tisk 212/0).

Viz důvodová zpráva k návrhu zákona č. 77/2004 Sb., kterým se mění zákon na ochranu zvířat proti týrání

poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem (§ 1).

Kromě obecné ochrany zvířat, která se vztahuje jak na samotné týrání zvířat, tak na jejich ochranu před bezdůvodným usmrcením nebo opuštěním, zákon obsahuje také zvláštní pravidla týkající se některých způsobů nakládání se zvířaty, např. při jejich usmrcování, přepravě, veřejných vystoupeních či svodech. Zákon dále obsahuje pravidla na ochranu hospodářských zvířat, zvířat v zájmových chovech či laboratorních zvířat a také některá ustanovení týkající se volně žijících zvířat, ačkoliv jejich ochrana zůstává upravena především v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Zákon dále určuje orgány ochrany zvířat a jejich působnost, upravuje správní delikty a přestupky, jakož i některá zvláštní opatření na ochranu zvířat.

Předmětem právní úpravy jsou zvířata chovaná v lidské péči i zvířata volně žijící v přírodě, avšak pouze obratlovci. Podle § 3 písm. a) zákona se totiž zvířetem rozumí každý živý obratlovec, kromě člověka, včetně volně žijícího zvířecího jedince a jeho samostatného života schopné formy, nikoliv však plod nebo embryo. Zde je účelné znova zdůraznit, že tato definice se použije toliko pro účely Zákona na ochranu zvířat proti týrání a není možné ji ztotožňovat s významem obdobných pojmů používaných v jiných zákonech (více viz subkapitola 2.3.1 výše).

Definice zvířete je základní definicí Zákona na ochranu zvířat proti týrání. Zákon však v ustanovení § 3 vymezuje i řadu dalších pojmů, nejpodstatnější z nich jsou uvedeny níže v této podkapitole 4.2.1). Některé další pojmy jsou pak vysvětleny v příslušných částech této diplomové práce.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání člení zvířata do čtyř různých kategorií, a to na (i) zvířata v zájmovém chovu (více viz subkapitola 4.2.7), (ii) zvířata hospodářská (více viz subkapitola 4.2.6), (iii) zvířata volně žijící (více viz subkapitola 4.2.8) a (iv) zvířata pokusná (více viz subkapitola 4.2.9).

Zvířetem v zájmovém chovu je zvíře, u kterého hospodářský efekt není hlavním účelem chovu, a to chované v prostorách k tomu určených nebo v domácnosti, jehož chov slouží především zájmové činnosti člověka, nebo zvíře sloužící člověku jako společník (§ 3 písm. e) zákona). Zvířetem v zájmovém chovu je dle této definice jak „domácí mazlíček“, např. pes, kočka, papoušek, tak také zvířata chovaná pro osobní potřebu či spotřebu

člověka, např. slepice, králíci, koně. Důležité je, že hlavním účelem chovu těchto zvířat není jejich využití za účelem podnikání. Proto i chovy, ze kterých jsou občasně prodána mláďata, je třeba stále považovat za chovy zájmové. Pokud by však chovatel choval zvířata cíleně za účelem rozmnožení a prodeje (nejednalo by se tedy o občasný prodej, ale o soustavnou podnikatelskou aktivitu), domnívám se, že by bylo nutné na tato zvířata pohlížet jako na zvířata hospodářská.

Hospodářským zvířetem je zvíře chované pro produkci živočišných produktů, vlny, kůže nebo kožešin, popřípadě pro další hospodářské nebo podnikatelské účely, zejména skot, prasata, ovce, kozy, koně, osli a jejich kříženci, drůbež, králíci, kožešinová zvířata, zvěř a jiná zvířata ve farmovém chovu a ryby, včetně zvířat produkovaných jako výsledek genetických modifikací nebo nových genetických kombinací (§ 3 písm. d) zákona). Na rozdíl od zvířat v zájmovém chovu jsou hospodářská zvířata chována za účelem dosažení zisku. Stejně zvíře, např. kuň, může být, dle konkrétní situace, jak hospodářským zvířetem, tak zvířetem v zájmovém chovu. Z hlediska právní úpravy ochrany zvířat proti týrání je velmi důležité odlišovat, do které kategorie zvířat živočich patří, a to z toho důvodu, že zákon klade různé nároky a stanoví rozdílné povinnosti pro chovatele zvířat v zájmovém chovu a chovatele hospodářských zvířat.

Volně žijícím zvířetem je zvíře patřící k druhu, jehož populace se udržuje v přírodě samovolně, i v případě jeho chovu v zajetí (§ 3 písm. b) zákona).

Pokusným zvířetem je zvíře, včetně volně žijícího zvířete, které je nebo má být použito k pokusům (§ 3 písm. j) zákona).

Dalším velmi důležitým pojmem je pojem chovatele, pod kterým zákon rozumí každou právnickou nebo fyzickou osobu, která drží nebo chová zvíře nebo zvířata, trvale nebo dočasně, přemísťuje zvíře nebo obchoduje se zvířaty, provozuje jatka, útulky, záchranné stanice, hotely a penziony pro zvířata nebo zoologické zahrady, provádí pokusy na zvířeti nebo zvířatech nebo pořádá svody zvířat (§ 3 písm. k) zákona). Tato definice doznala značné změny na základě novely provedené zákonem 77/2004 Sb. Původně totiž bylo možné pod pojmem chovatel rozumět jen právnickou nebo fyzickou osobu chovající zvíře či zvířata za podnikatelským účelem. Ze současné definice však vyplývá, že chovatelem zvířete je každá osoba, která o zvíře

pečuje (ať už trvale, či jen dočasně) či se zvířetem nakládá z jiného důvodu, a to bez ohledu na to, zda taková osoba je, či není vlastníkem zvířete.

Z hlediska týrání zvířat je dále podstatné vysvětlit pojem utrpení, což je stav zvířete způsobený jakýmkoliv podnětem nebo zákrokem, kterého se zvíře nemůže samo zbavit a který u zvířete způsobuje bolest, zranění, zdravotní poruchu anebo smrt (§ 3 písm. m) zákona); nepřiměřená bolest je bolest neodpovídající povaze potřebného zákroku (§ 3 písm. n) zákona); a utýrání zákon definuje jako přivodění smrti zvířete v důsledku bolestivého anebo jinou trýzeň zvířeti působícího jednání člověka, které zvíře přežije, ale které má za následek nutnost jeho utracení pro následky utrpení, anebo usmrcení zvířete zakázanými metodami⁸⁸ (§ 3 písm. s) zákona).

4.2.2 Obecná ochrana zvířat

Obecná ochrana zvířat se realizuje zákazem samotného týrání zvířat, jakož i všech forem propagace týrání, zákazem bezdůvodného usmrcení zvířat a opuštění zvířat.

Týrání zvířete. Výčet činností považovaných za týrání zvířete je taxativně upraven v ustanovení § 4 odst. 1 Zákona na ochranu zvířat proti týrání. Jedná se především o činnosti, které mohou zvířatům způsobit bolest, poruchu zdraví, vyčerpání či jiné fyzické nebo psychické utrpení. Kromě toho jsou zde zahrnuty i některé další činnosti, které nemusí nutně vést k utrpení zvířat, ale které jsou z hlediska společenských či etických důvodů považovány za nežádoucí (např. výchova a cvičení zvířete k agresivnímu chování vůči člověku nebo jiným zvířatům). Týráním naopak nejsou činnosti spojené s naléhavou potřebou záchrany života zvířat nebo lidí v naléhavých situacích záchranných prací podle zvláštních právních předpisů⁸⁹ či zákroky prováděné podle schváleného projektu pokusů, a to i přesto, že by jinak naplňovaly stanovenou definici týrání zvířat.

Za týrání zvířat se výslovně považuje:

- (a) ***nutit zvíře k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a biologickým schopnostem a prokazatelně překračují jeho síly*** – příkladem zde může být dlouhodobý pohyb zvířete,

⁸⁸ Tyto metody jsou uvedeny v ust. § 5 odst. 7 a § 14 odst. 1 Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

⁸⁹ Např. podle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, který tvoří právní rámec pro řešení situací vyvolaných mimořádnými událostmi především většího rozsahu, jakými jsou např. živelní pohromy, ekologické a průmyslové havárie a jiná obdobná nebezpečí.

na který toto zvíře nebylo navyklé, nebo zatížení zvířete nákladem převyšujícím jeho silové možnosti; zvýšený ohled je třeba brát na zvířata nemocná, zraněná, březí či kojící;

- (b) ***podrobit zvíře výcviku nebo veřejnému vystoupení anebo obdobnému účelu, je-li toto pro zvíře spojeno s bolestí, utrpením, zraněním nebo jiným poškozením, jakož i vychovávat, cvičit nebo účelově používat zvíře k agresivnímu chování vůči člověku nebo jiným zvířatům*** – toto ustanovení mj. zakazuje zvířecí zápasy (např. psí či kohoutí) i zápasy zvířete a člověka (např. býčí zápasy) a dále také zakazuje vychovávat zvíře k tomu, aby agresivně útočilo na jiné zvíře nebo člověka⁹⁰;
- (c) ***z jiných než zdravotních důvodů (i) omezovat výživu zvířete včetně jeho napájení, nestanoví-li zvláštní předpis jinak, (ii) podávat zvířeti potravu obsahující příměsi nebo předměty, které mu způsobují bolest, utrpení nebo jej jinak poškozují, či (iii) omezovat bez nutnosti svobodu pohybu nutnou pro zvíře určitého druhu, pokud by omezení způsobilo utrpení zvířete*** – jedním ze základních pravidel pro chovatele zvířat je zajistit, že zvířata mají dostatek čisté pitné vody a že mohou pít v takovém množství, v jakém potřebují. Zde je velmi důležité si uvědomit, že existují situace, kdy normální přísun vody zvířatům nestačí, což může být způsobeno např. nadměrnou ztrátou vody pocením při zvýšených teplotách (k velmi závažným případům dehydratace dochází např. u zvířat ponechaných ve vozidlech zaparkovaných na slunci v horkých letních dnech).⁹¹ Omezit přístup k vodě či potravě je naopak žádoucí tam, kde pro to existují dobré důvody pro zachování zdraví zvířat. Tato omezení by však měla být vždy konzultována s veterinárním lékařem. Požadavky pro výrobu, dovoz, používání, balení, označování, dopravu a uvádění

⁹⁰ Zákaz vychovávat, cvičit nebo účelově používat zvíře k agresivnímu chování vůči člověku nebo jiným zvířatům byl do Zákona na ochranu zvířat proti týrání začleněn tzv. euronovelou (zákonem č. 77/2004 Sb.). Znění tohoto ustanovení však neumožňovalo žádnou výjimku, a to ani ve vztahu k výchově, výcviku a používání zvířat ozbrojenými silami, ozbrojenými bezpečnostními sbory a obecní policií či pokud jde o cvičení služebních psů v rámci sportovní kynologie. Odstranění těchto nežádoucích limitů přinesla poslední novela Zákona na ochranu zvířat proti týrání provedená zákonem č. 77/2006 Sb., výslovně zakotvila, že ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) se výslovně nevztahuje na výchovu, výcvik a použití zvířete k plnění úkolů stanovených zvláštními právními předpisy, jakož i na výchovu a výcvik psů prováděný organizacemi uznanými podle zkušebních řádů Mezinárodní kynologické federace (viz. § 4 odst. 3 zákona).

⁹¹ Více viz Webster, J.: Welfare – životní pohoda zvířat aneb střízlivé kázání o ráji, Blackwell Science Ltd., 1994, překlad Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999, str. 39–60.

do oběhu krmiv stanoví zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech. Zákaz omezování svobody pohybu zvířat by měl v praxi pomoci zabránit nevhodnému uvazování či ustájení venkovských psů, kteří příliš často bývají uvazováni na krátké řetězy či uzavírání do těsných klecí. Toto ustájení se ale také vztahuje na ustájení hospodářských zvířat. Prostory pro chov zvířat musí umožňovat zvířatům jejich základní biologické funkce, mezi které patří i dostatečný a přirozený pohyb. Prostorové nároky a technické požadavky na stavby pro jednotlivé druhy hospodářských zvířat uvádí vyhlášky č. 191/2002 Sb. a 208/2004 Sb. Jsou-li parametry stanovené těmito předpisy chovateli dodrženy, je z hlediska práva ochrana zvířat zajištěna. Zcela jinou otázkou ovšem zůstává, nakolik tyto standardy skutečně odpovídají základním biologickým potřebám zvířat, aniž by se způsobovalo jejich utrpení;

- (d) ***vydat slabé, nevléčitelně nemocné, vyčerpané nebo staré zvíře, pro které je další přežívání spojeno s trvalou bolestí nebo utrpením, k jinému účelu než neodkladnému a bezbolestnému usmrcení*** – slabost, nevléčitelná nemoc, těžké poranění, genetická nebo vrozená vada, celkové vyčerpání nebo stáří zvířete, jsou-li pro další přežívání spojeny s trvalým utrpením zvířete, jsou zároveň důvodem k usmrcení zvířete dle ust. § 5 odst. 2 písm. b) zákona. Toto ustanovení má vyloučit pochybnosti či obavy chovatelů, že výše uvedená zvířata mohou být předána například k pokusným účelům, a zároveň umožnit, aby chovatel mohl rozhodnout o bezbolestném ukončení života zvířete, které by jinak trpělo.⁹² Zároveň má vyloučit obchody se starými zvířaty za účelem jejich vývozu a porážky pro maso (např. u koní);
- (e) ***podávat zvířeti dopingové látky a jiné látky poškozující organismus s cílem změnit jeho výkon nebo vzhled*** – tento zákaz souvisí např. s dostihy zvířat (zejména koní nebo chrtů)⁹³;
- (f) ***cvičit nebo zkoušet zvíře na jiném živém zvířeti, používat jiných živých zvířat jako lákadel nebo nástrah, aniž by to***

⁹² Dousek, J., Spurná, J.: *Zájmové chovy a ochrana zvířat*, 1. vydání, LexisNexis, Praha, 2004, str. 26–27.
⁹³ tamtéž, str. 27

vyžadoval lov, štvát zvířata proti sobě, aniž by to vyžadoval lov, výcvik nebo použití ovčáckého nebo pasteveckého psa, příprava zvířete k jeho vypuštění do volné přírody nebo k činnosti uvedené v § 14 odst. 1⁹⁴ – toto ustanovení zakazuje např. zápasy zvířat; štvát zvířata proti sobě je možné, jen pokud tak vyžaduje lov, ale nikoli už příprava k lovu, což mj. znamená, že v rámci výcviku a zkoušek z výkonů loveckých psů nemůže být prováděno tzv. kontaktní norování, tedy lov zvěře pod zemí.⁹⁵ Kontaktní norování je rovněž v rozporu s Evropskou dohodou o ochraně zvířat v zájmovém chovu⁹⁶, která nepřipouští zraňování zvířete při jeho výcviku, přičemž v umělé noře při kontaktním norování nelze vyloučit boj mezi psem a liškou nebo jezevcem.⁹⁷ Použití živých zvířat jako lákadel či nástrah při lovu dle zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství, umožnila novela provedená zákonem č. 77/2006 Sb;

- (g) *provádět chirurgické zákroky za účelem změny vzhledu zvířete, zejména kupírovat uši, ničit hlasivky nebo používat jiných prostředků k omezení hlasitých projevů zvířat anebo z jiných než zdravotních důvodů amputovat drápy, zuby, jedové nebo pachové žlázy, nejde-li o případy uvedené v § 7 odst. 3⁹⁸* – kupírovat⁹⁹ uši je v ČR zakázáno v souladu s Evropskou dohodou na ochranu zvířat v zájmových chovech. Přes tento zákaz, jenž platí již od roku 1992, jsou však opakovaně zjišťovány skutečnosti o kupírování uší psů ze strany veterinárních lékařů „ospravedlňované“ zdravotními důvody. Dle vyjádření odborníků však neexistuje zdravotní ani jiný opodstatněný důvod pro kupírování ušních boltců psů

⁹⁴ Ustanovení § 14 odst. 1 zákona umožňuje použití sokolnicky cvičených dravců k ochraně letišť, městských aglomerací nebo jiných objektů.

⁹⁵ Viz § 14 odst. 2 písm. c) vyhlášky č. 244/2002 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

⁹⁶ Článek 7 Evropské dohody o ochraně zvířat v zájmovém chovu stanoví, že žádné zvíře v zájmových chovech nesmí být cvičeno způsobem, který přináší újmu na jeho zdraví a kondici, zejména nesmí být nuceno překračovat své schopnosti nebo svou přirozenou sílu a nesmí být používáno umělých prostředků, které způsobují zranění, zbytečnou bolest, utrpení nebo úzkost.

⁹⁷ Více o vztahu Zákona na ochranu zvířat proti týrání k problematice norování viz stanovisko ÚKOZ k norování (květen 2005).

⁹⁸ Ustanovení § 7 odst. 3 stanoví, že je možno bez zneuctlivění provádět např. krácení ocasu u selat, jehňat a štěňat mladších 8 dnů, krácení zobáků, drápů, nastihování mezprstních blan během prvního dne života drůbeže, označování zvířat tetováním, ušní známkou nebo el. čipem aj.

⁹⁹ Pojem kupírování je vymezen v ustanovení § 3 písm. t) zákona tak, že kupírováním uší se rozumí kosmetický zákrok na obou stranách hlavy zvířete, v jehož důsledku dochází v podobném tvaru ke ztrátě ušního boltce a tím ke změně vzhledu zvířete.

a tento zákrok je považován pouze za zákrok měnící vzhled zvířete, tj. zákrok kosmetický¹⁰⁰;

- (h) ***používat podnětů, předmětů nebo bolest vyvolávajících pomůcek tak, že působí klinicky zjevné poranění nebo následné dlouhodobé klinicky prokazatelné negativní změny v činnosti nervové soustavy nebo jiných orgánových systémů zvířat*** – dle tohoto ustanovení je zakázáno bezdůvodné bití zvířat, kopání nebo jiné údery, které zvířata zraňují tak, že způsobují zhmoždění, zlomeniny či jiná vážná zranění. Rovněž je zakázáno použití agresivních pomůcek, které u zvířete vyvolávají stavy vedoucí k trvalému poškození projevující se tikem.¹⁰¹ K tomuto ustanovení má velmi blízko ustanovení § 4 odst. 1 písm. n) zákona, viz níže pod písmenem (n);
- (i) ***podávat zvířeti bez souhlasu veterinárního lékaře veterinární léčiva a přípravky s výjimkou těch, které jsou volně v prodeji, provádět krvavé zákroky, pokud nejsou prováděny osobou odborně způsobilou; za tyto zákroky se nepovažují paznehtářské a podkovářské úkony*** – za osobu odborně způsobilou jsou považováni veterinární lékaři, pro některé zákroky také veterinární technici, popřípadě osoby, o kterých tak stanoví Veterinární zákon v ust. § 59. Snahou tohoto ustanovení je předcházet utrpení zvířat v důsledku neodborně provedeného zákroku či laické indikace léčiv, která mohou u zvířat vyvolat těžké poruchy na zdraví;
- (j) ***vyvolávat bezdůvodně nepřiměřené působení stresových vlivů biologické, fyzikální nebo chemické povahy*** – zákon tedy stanoví, že jen nepřiměřené působení stresových vlivů je považováno za týrání. Ne každé působení stresových vlivů totiž nutně vede k utrpení zvířat. Zvíře může přizpůsobit své chování nebo fyziologii takovým způsobem, že stres odstraní anebo se s ním přinejmenším vyrovná.¹⁰² Dle Johna Webstera by životní pohoda zvířat neměla být hodnocena podle jednotlivých podnětů působících na zvíře, ale podle jeho

¹⁰⁰ Viz stanovisko ÚKOZ k problematice kupírování uší psů, jejich účasti na veřejných vystoupeních a svodech a k propagaci týrání zvířat (duben 2004).

¹⁰¹ Více viz Dousek, J., Spurná, J.: Zájmové chovy a ochrana zvířat, 1. vydání, LexisNexis, Praha, 2004, str. 29–30.

¹⁰² Viz Webster, J.: Welfare – životní pohoda zvířat aneb střízlivé kázání o ráji, Blackwell Science Ltd., 1994, překlad Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999, str. 114–118.

schopnosti vyrovnat se se všemi vjemy, které mu můžou způsobit strádání, a se všemi činiteli, které můžou určovat jeho dlouhodobou kondici.¹⁰³ Jazykový výklad tohoto ustanovení vede také k závěru, že týráním zvířat není ani nepřiměřené působení stresových vlivů za předpokladu, že je odůvodněné. Odůvodněnost nepřiměřeného působení stresových vlivů je však nutné posuzovat s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu a s ohledem zejména na právní předpisy upravující zacházení se zvířaty. V souvislosti s tímto ustanovením je vhodné také poznamenat, že pro člověka je mnohdy velmi těžké (bez použití speciálního přístrojového vybavení) posoudit, jaké podněty vyvolávají u zvířat nepřiměřený stres. Příkladem může být vnímání pachů – značný stres může totiž zvířatům způsobit např. vyčištění jejich teritoria, které si předtím označila pachovými značkami.¹⁰⁴ Stres u zvířat se často také objevuje při jejich transportu. Otřesy dopravního prostředku mohou u zvířat způsobit kinetózu, při které se stejně jako u člověka dostávají pocity nevolnosti, zvracení a vysílení¹⁰⁵;

- (k) ***chovat zvířata v nevhodných podmínkách nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení*** – pro zajištění dobré pohody zvířat je nezbytné vytvořit pro ně takové prostředí, které jim umožní uspokojování jejich základních biologických potřeb, poskytne jim pocit bezpečí (jedním z hlavních zdrojů úzkosti je pro zvíře pocit, že se nemůže stáhnout do bezpečného úkrytu) a pohodlí (jak tepelné, tak i fyzické v podobě vhodného místa k odpočinku a dostatku prostoru na čištění těla, natažení končetin a pohyb) a zajistí vhodné hygienické podmínky. Vhodné prostředí má také zabránit vzniku stereotypií, tj. stereotypního chování zvířat, které se projevuje různými bezcílnými aktivitami, jakými jsou např. opakované kývavé pohyby zvířete stojícího v místě (např. kývání tělem u primátů), kolébáním (u koní), běháním v kruhu (u norků či hrabošů), přecházením z jedné strany na druhou (např. u šelem držných v kleci v zoologických zahradách)

¹⁰³ tamtéž, str. 118

¹⁰⁴ Viz Dousek, J., Spurná, J.: *Zájmové chovy a ochrana zvířat*, 1. vydání, LexisNexis, Praha, 2004, str. 31.

¹⁰⁵ tamtéž, str. 31

nebo v podobě orální stereotypie (např. hryzní trubek klecí nebo kotců u prasat a skotu, okusování dřeva či polykání vzduchu u koní či stáčení jazyka a ocucávání u telat).¹⁰⁶ Nevhodné podmínky pro chov zvířat mohou zapříčinit, že si zvířata mohou způsobit sama poranění nebo mohou napadat i jedince svého druhu (např. v důsledku působení takových podnětů, které u zvířat vyvolávají obranné reakce). K poškozování vlastního těla může docházet i z nudy, v důsledku stereotypního chování.¹⁰⁷ Známé jsou také případy vzájemného vyklovávání peří u slepic či ohryzávání ocásků u prasat. Oba tyto problémy se objevují v systémech chovů, ve kterých jsou odchována velká množství zvířat pohromadě¹⁰⁸;

- (l) ***zasahovat do průběhu porodu způsobem, který neodpovídá obtížnosti porodu, zvyšuje bolest anebo poškozuje zdraví matky i mláďete*** – toto ustanovení má zabránit laickým zákrokům, kdy chovatelé ve snaze pomoci zvířeti spíše rodičí samici ruší;
- (m) ***zacházet se zvířetem, přepravovat je nebo je pohánět způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení nebo poškození zdraví anebo vede k jeho neúměrnému fyzickému vyčerpání*** – podmínky, které musí být dodrženy při přepravě zvířat, stanoví zákon v části třetí a také vyhláška č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě (více viz subkapitola 4.2.5). Toto ustanovení se však vztahuje i na přenášení či přemísťování zvířat za použití různých pomůcek, jakými jsou např. přemísťovací klece. Při použití takovýchto pomůcek je třeba dbát na to, aby zvířata měla dostatek vzduchu a aby nedošlo k jejich poranění či nadměrné stresové zátěži. Při přehánění zvířat musí být brán ohled na zátěž, kterou zvířatům působí vlastní pohyby, ale také na působení vnějších vlivů, zejména klimatických podmínek či přítomnosti dalších zvířat.

¹⁰⁶ Více viz Webster, J.: Welfare – životní pohoda zvířat aneb střízlivé kázání o ráji, Blackwell Science Ltd., 1994, překlad Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999, str. 54–84.

¹⁰⁷ John Webster například uvádí, že prasnice posedlé hryzním do tyčí můžou mít výdej energie zvýšený o 30–40 %, což způsobí zhoršení jejich kondice, pokud není přiměřeně zvýšen příjem energie. Telata mohou vzájemným olizováním šířit choroby anebo nashromáždit velké koule chlupů v žaludku z olizování vlastní srsti (více viz Webster, J.: Welfare – životní pohoda zvířat aneb střízlivé kázání o ráji, Blackwell Science Ltd., 1994, překlad Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999, str. 54–60).

¹⁰⁸ tamtéž, str. 108–110

- (n) ***používat k vázání nebo k jinému omezení pohybu zvířete prostředky, které zvířeti způsobují anebo lze předpokládat, že budou způsobovat, poranění bolest nebo jiné poškození zdraví*** – Ústřední komise pro ochranu zvířat vydala stanovisko, ve kterém souhlasí s použitím elektronických obojků od renomovaných výrobců sdružených v ECMA¹⁰⁹ při výcviků psů. ÚKOZ však i nadále trvá na zákazu používání tzv. elektronických antištěkačů, které mají omezit hlasové projevy psů a které jsou v přímém rozporu s ustanovením § 4 odst. 1 písm. g) zákona. Použití ostnatého nebo stahovacího obojku bez mechanické zábrany úplného zatažení smyčky je však porušením zákona a takovéto obojky nelze používat¹¹⁰;
- (o) ***usmrtit zvíře způsobem působícím nepřiměřenou bolest nebo utrpení*** – postupy ochrany zvířat při usmrcování stanoví zákon ve své části druhé a také vyhláška č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování, ve znění vyhlášky č. 425/2005 Sb. (více viz subkapitola 4.2.3);
- (p) ***překrmovat nebo krmit zvíře násilným způsobem, nejde-li o zákrok nezbytný k záchraně jeho života nebo zachování jeho zdraví*** – z tohoto ustanovení vyplývá, že týráním zvířete je jak překrmování hospodářských zvířat za účelem dosažení vyšší tělesné hmotnosti, tak i „bezelstné“ překrmování domácích mazlíčků;
- (q) ***používat živá zvířata ke krmení těch druhů zvířat, u nichž z biologických důvodů není takový způsob výživy nutný*** – tento způsob krmení je například nezbytný při krmení dravých ptáků;
- (r) ***opustit zvíře s výjimkou zvířete volně žijícího s úmyslem se ho zbavit nebo zvíře vyhnat*** – kromě toho, že opuštění zvířete je zahrnuto mezi nakládání, jež jsou považována za týráním zvířete, je také upraveno v samostatném ustanovení § 6 zákona (více viz níže výklad k odstavci o zákazu opuštění zvířat);

¹⁰⁹

Mezinárodní asociace výrobců elektronických obojků

¹¹⁰

Více viz stanovisko ÚKOZ k používání obojků s elektrickým výbojem, ostnatých obojků a stahovacích obojků bez mechanického omezení úplného zatažení smyčky u psů (únor 2006).

- (s) *při manipulaci s živými rybami zbavovat ryby šupin nebo ploutví, vsouvat rybám prsty do žaber nebo jim vtlačovat prsty do očnic anebo násilně vytlačovat jikry nebo mlíčí, pokud se nejedná o výzkum a umělý chov ryb a nejde-li o postup stanovený zvláštním právním předpisem* – toto ustanovení obsahuje zakázané způsoby manipulace s rybami, oblíbené zejména mezi předvánočními prodejci kaprů. Na ryby se přiměřeně vztahují i ostatní ustanovení Zákona na ochranu zvířat proti týrání;
- (t) *označovat zvíře vymrazováním, s výjimkou ryb, a označovat zvíře výžehem, s výjimkou koní* – toto ustanovení chrání zvířata před zbytečnou bolestí při jejich označování, a to především s ohledem na existenci jiných, modernějších a méně bolestivých, způsobů identifikace zvířat, jakým je např. čipování či tetování; dříve byly zbytečné bolesti při označování vymrazováním vystaveni především jelenovití ve farmovém chovu¹¹¹; pokud jde o výžehy, z hlediska praxe toto ustanovení, doplněné do zákona jeho novelou z roku 2004¹¹², představuje úlevu zejména pro skot;
- (u) *chovat zvíře způsobem nebo v prostorech, které jsou v rozporu se zvláštními právními předpisy* – těmito zvláštními právními předpisy jsou zejména vyhláška ministerstva zemědělství č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství, a vyhláška ministerstva zemědělství č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, jak už bylo zmíněno výše u bodu (c);
- (v) *z jiných než zdravotních důvodů řezat paroží nebo jeho části ve vývojové fázi živé tkáně, a to i v případě, že by bylo provedeno za použití prostředků pro celkové nebo místní znecitlivění, prostředků snižujících bolest nebo jiných metod* – toto ustanovení se týká jen řezání paroží, nikoli však tzv. odrohování, tj. řezání rohů u krav a býků ve velkochovech;

¹¹¹ Jelenovití ve farmovém chovu byli dříve označováni vymrazováním, a to na základě ust. § 13 vyhlášky č. 357/2001 Sb., o označování a evidenci koní, prasat, běžců a zvěře ve farmovém chovu, jež prováděla tzv. plemenářský zákon č. 154/2000 Sb. Tato vyhláška byla v roce 2004 nahrazena vyhláškou č. 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem. Tato nová vyhláška jakožto identifikační prostředky připouští toliko ušní známky, známky pro označování běžců, tetování, genetický typ a výžehy, a to pouze u koní.

¹¹² Jedná se o novelu provedenou zákonem č. 77/2004 Sb.

- (w) *používat elektrický proud k omezení pohybu končetin nebo těla zvířete mimo použití elektrických ohradníků nebo přístrojů pro elektrické omračování a usmrcování zvířat anebo odchyt ryb podle zvláštního právního předpisu* – v rozporu s tímto ustanovením by bylo např. použití zařízení využívajícího elektrický výboj při výcviku zvířat či působení elektrického proudu jako paralyzujícího prostředku¹¹³ (viz také výklad pod bodem (n) výše).

Propagace týrání zvířat. Propagace týrání zvířat je výslovně zakázána ust. § 2 odst. 2 zákona. Pojem propagace týrání je blíže vysvětlen v ust. § 4a, který byl v Zákoně na ochranu zvířat proti týrání zakotven novelizačním zákonem č. 77/2004 Sb. Dle tohoto ustanovení se za propagaci týrání zvířat považuje zejména (i) vystavování, jiné demonstrace nebo předvádění zvířete, na kterém byl proveden zákrok uvedený v § 4 odst. 1 písm. g)¹¹⁴, na veřejném vystoupení nebo svodu zvířat, (ii) zveřejnění popisu nebo vyobrazení, které navádí k postupům, praktikám chovu nebo výcviku, úpravám vzhledu zvířete a zásahům do jeho zdravotního stavu spojeným s týráním zvířete podle tohoto zákona, pokud v doprovodné informaci není uvedeno nebo to jinak nevyplývá, že se jedná o činnosti zakázané Zákonem na ochranu zvířat proti týrání.

Pojem veřejného vystoupení není v zákoně výslovně vymezen. Jeho obsah je možno chápat jako vystoupení zvířete nebo zvířat nebo soustředění zvířat jednoho nebo různých chovatelů na určeném místě z propagačních nebo komerčních důvodů, které je přístupné veřejnosti nebo na něm vznikne doklad o zvířeti, který je hodnocením jeho exteriéru nebo výkonu, např. varietní vystoupení, příprava filmů a televizních pořadů s využitím drezúry zvířat pro tyto účely, posuzování exteriéru zvířat.¹¹⁵ Pojem svodu zvířat je vymezen v zákoně č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), jako soustředění zvířat různých chovatelů na určeném místě a k určenému účelu, zejména trh se zvířaty, výstava nebo přehlídka zvířat, výkonnostní zkoušky a chovatelské soutěže.¹¹⁶

Veřejného vystoupení či svodu zvířat se tedy nesmí zúčastnit zvíře s provedením chirurgických zákroků za účelem změny vzhledu zvířete,

¹¹³ Viz Dousek, J., Spumá, J.: *Zájmové chovy a ochrana zvířat*, 1. vydání, LexisNexis, Praha, 2004, str. 39.

¹¹⁴ Viz výklad k bodu (g) výše.

¹¹⁵ Viz výzva ÚKOZ týkající se propagace týrání zvířat ze dne 4. října 2005.

¹¹⁶ Viz § 3 odst. 1 písm. e) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon).

zejména kupírováním uší, poškozením hlasivek anebo z jiných než zdravotních důvodů amputovanými drápy, zuby, jedovými či pachovými žlázami. Dle stanoviska ÚKOZ formulace ust. § 4a zákona neumožňuje žádné výjimky z tohoto zákazu, a to ani pro dovezená zvířata, na kterých byl proveden zákrok kupírování uší ve státech, které nepřistoupily na podmínky Evropské dohody na ochranu zvířat v zájmových chovech (více viz 3.1.5) a kupírování ušních boltců nezakazují. Veřejného vystoupení nebo svodu se však smí účastnit psi, u nichž byl ze zdravotních důvodů proveden chirurgický zákrok amputace ušního boltce a u nichž zároveň nedošlo ke ztrátě tkáně obou ušních boltců v podobném tvaru nebo u kterých bylo povoleným zákrokem provedeno krácení ocasu.¹¹⁷

Za veřejné vystoupení ve smyslu Zákona na ochranu zvířat proti týrání nelze dle stanoviska ÚKOZ považovat použití služebních psů na veřejnosti, kdy tyto psi plní úkoly stanovené zvláštními právními předpisy (nikoli kdy tyto úkoly neplní!), i kdyby výkon služby se služebními zvířaty probíhal na veřejnosti za přítomnosti širokého okruhu osob.¹¹⁸

Z ustanovení § 4a písm. b) zákona také vyplývá, že pokud je např. v tisku či na internetových stránkách vyobrazeno zvíře se znaky týrání nebo popsán či jinak publikován postup vedoucí k týrání zvířat, musí být zároveň v doprovodné informaci uvedeno, že se jedná o týrání zvířat, které je zákonem zakázáno. Stejně by mělo platit i pro televizní produkci, filmy či reklamy. V souladu s tímto ustanovením se za propagaci týrání zvířat tedy považuje takové zveřejnění popisu nebo vyobrazení, které činnost spočívající v týrání zvířat označuje, doporučuje a propaguje jako činnost nezávadnou, či dokonce žádoucí, a nikoli zobrazení týraného zvířete či způsobu týrání zvířete, kde účelem je toto jednání odsoudit.¹¹⁹

Zákaz bezdůvodného usmrcení zvířete. Ustanovení § 5 odst. 1 Zákona na ochranu zvířat proti týrání stanoví, že nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře, přičemž tyto důvody zákon taxativně specifikuje hned v následujícím odstavci. Patří mezi ně: (i) využití produktů hospodářského zvířete, (ii) slabost, nevléčitelná nemoc, těžké poranění, genetická nebo vrozená vada, celkové vyčerpání nebo stáří zvířete, (iii) bezprostřední

¹¹⁷ Více viz stanovisko ÚKOZ k problematice kupírování uší psů, jejich účasti na veřejných vystoupeních a svodech a k propagaci týrání zvířat ze dne 27. dubna 2004 a výzva ÚKOZ týkající se propagace týrání zvířat ze dne 4. října 2005.

¹¹⁸ Viz stanovisko ÚKOZ k použití služebních psů na veřejnosti ze dne 31. května 2005.

¹¹⁹ Viz stanovisko ÚKOZ – propagace týrání zvířat – reklama na akci Americké rodeo z října 2006, ve kterém Ústřední komise pro ochranu zvířat v souvislosti s propagací akce „Americké rodeo“ z října 2006 vyjádřila své stanovisko, že za propagaci týrání zvířat je nutno považovat jak vyobrazení jízdy na byčkovi, tak i samotnou jízdu na byčkovi.

ohrožení člověka zvířetem, (iv) výkon práva myslivosti a rybářství podle zvláštních předpisů¹²⁰, (v) nařízené mimořádné veterinární nebo hygienické opatření při ochraně před nákazami, (vi) ukončení pokusu na pokusném zvířeti, není-li v projektu pokusů stanoveno jinak, (vii) regulování populace zvířat v lidské péči a volně žijících zvířat, přičemž nejsou dotčena ustanovení zvláštních právních předpisů, (viii) deratizace a opatření v boji proti škodlivým organismům a (ix) uložené zvláštní opatření v případě nemožnosti identifikovat zvíře podle zvláštních právních předpisů.

Zákon také stanoví, které metody usmrcování zvířat jsou zakázány. Dle ustanovení § 5 odst. 8 je zakázáno (i) utopení a jiné metody udušení včetně použití farmak typu myorelaxantů, (ii) použití takových látek a přípravků, jejichž dávkování neuvede zvíře do hlubokého celkového znecitlivění a bezpečně nezpůsobí následnou smrt, (iii) ubití, ubodání nebo jiné metody, které zvířeti způsobí nepřiměřenou bolest nebo utrpení, (iv) použití elektrického proudu, pokud nenastane okamžitá ztráta vědomí, (v) použití lepů a jiných podobných prostředků, které dlouhodobě omezují pohyb zvířete tak, že k usmrcení zvířete dochází v důsledku nedostatku potravy nebo tekutin anebo v důsledku jiných metabolických poruch. Výslovně je zakázána výroba, dovoz a prodej čelistových a lepících pastí (§ 5 odst. 9).

Rovněž je stanoveno, že porážení¹²¹ hospodářských zvířat vykrvením může být prováděno pouze po jejich omráčení zaručujícím ztrátu citlivosti a vnímání po celou dobu vykrvování. Jatečné zpracování zvířete před jeho vykrvením je zákonem zakázáno (§ 5 odst. 3). Výjimky z tohoto ustanovení může povolit jen Ministerstvo zemědělství po potřeby církví a náboženských společností, jejichž předpisy stanoví jiný způsob porážky zvířat (§ 5 odst. 5).

Porážku musí provádět osoba odborně způsobilá, která je povinna dbát na minimální utrpení poraženého zvířete (§ 5 odst. 5). Utrácení¹²² smí provádět pouze veterinární lékař, odborně způsobilá osoba podle § 17 odst.

¹²⁰ Zákon zde odkazuje na zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, a zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství, a vyhlášky, jež tyto zákony provádějí.

¹²¹ Pod pojmem porážka zákon rozumí usmrcení jatečného zvířete za účelem využití jeho produktů (viz § 3 písm. p) zákona). Pojem jatečných zvířat je definován v ust. § 3 odst. 1 písm. d) Veterinárního zákona jako hospodářská zvířata, jež jsou určena k porážce a jatečnému zpracování a jejichž maso je určeno k výživě lidí.

¹²² Utrácením zákon rozumí usmrcení zvířete, pokud možno bezbolestně, stanovenými veterinárními prostředky a vybavením, provedené veterinárním lékařem, osobou odborně způsobilou podle § 17 odst. 1 nebo provedené pod její kontrolou.

1¹²³ nebo zletilá osoba, ale pouze pod odborným dohledem veterinárního lékaře či odborně způsobilé osoby podle § 17 odst. 1.

Ochrana zvířat při usmrcování je dále upravena v části druhé Zákona na ochranu zvířat proti týrání (více viz subkapitola 4.2.3 níže).

Zákaz opuštění zvířat. Opuštění zvířete je v Zákoně o ochraně zvířat proti týrání upraveno jednak v ust. § 4 odst. 1 písm. s) jako jeden ze způsobů nakládání se zvířaty, které zákon považuje za týrání, jednak je zakázáno v ust. § 6, který se po rozsáhlé novele provedené zákonem 77/2004 Sb. poněkud nelogicky ocitl v části druhé zákona, mezi ustanoveními upravujícími usmrcování zvířat a provádění bolestivých zákroků.

Ustanovení § 6 zákona výslovně stanoví, že nikdo nesmí zvíře opustit s úmyslem se ho zbavit nebo je vyhnat, přičemž za opuštění zvířete se nepovažuje vypuštění zvířete do jeho přirozeného prostředí, pokud je to vhodné z hlediska stavu zvířete a podmínek prostředí. Tato výjimka, která platí pro vypuštění zvířete do jeho přirozeného prostředí, má umožnit ochranu jedinců volně žijících zvířat, kteří byli z různých důvodů chováni v záchranné stanici. Jinak platí, že volně žijící zvířata nejsou předmětem vlastnického práva, a pojmově je proto nelze ani opustit.

Opuštěným zvířetem je dle Zákona na ochranu zvířat proti týrání zvíře původně v lidské péči, které není pod přímou kontrolou nebo dohledem fyzické osoby nebo chovatele, a ze zjištěných skutečností vyplývá, že ho jeho chovatel opustil s úmyslem se jej zbavit nebo ho vyhnal (§ 3 písm. i) zákona). Příkladem zde mohou být zvířata uvázaná na nějakém místě po delší dobu či zvířata nalezená v popelnici. Od opuštěného zvířete je třeba odlišovat toulavé zvíře, které zákon definuje jako zvíře v lidské péči, které není pod trvalou kontrolou nebo dohledem fyzické osoby nebo chovatele a které se pohybuje volně mimo své ustájení, výběhové prostory nebo mimo domácnost svého chovatele (§ 3 písm. h) zákona). Jedná se tedy o zvíře, které svému chovateli uteklo nebo se volně potuluje mimo chovatelské zařízení či domácnost, protože je chovatel dostatečným způsobem nezabezpečil proti úniku. Zde je nutné zdůraznit, že Zákon na ochranu zvířat proti týrání stanoví povinnost každého učinit opatření proti úniku zvířat v zájmových chovech (§ 13 odst. 1), jehož cílem je především zajistit bezpečnost zvířat a chránit je

¹²³ Osobou odborně způsobilou je podle ust. § 17 odst. 1 zákona lékař, veterinární lékař a za splnění určitých podmínek i osoba s jiným vysokoškolským vzděláním biologického směru.

před možnými riziky, kterým se potulující zvířata vystavují (více viz subkapitola 4.2.7 níže).

Pojmově se zákaz opuštění zvířete dle Zákona na ochranu zvířat proti týrání vztahuje na chovatele zvířete, tak jak je vymezen v ustanovení § 3 písm. k)¹²⁴ zákona, a netýká se jiných osob, které žádné věcné právo (ať už vlastnické, či právo držby) ke zvířeti nemají, což také vyplývá i z definice opuštěného zvířete. Podle tohoto ustanovení nelze tedy postihnout osobu, která našla opuštěné nebo toulavé zvíře.¹²⁵ Pokud by se však jakákoliv osoba péče o takovéto zvíře ujala, je zodpovědná za jeho zdravý a dobrý stav a je povinna o ně zajistit péči (§ 13 odst. 2). Podobné pravidlo platí i pro toho, kdo se ujal péče o jedince volně žijícího druhu zvířat, který není v důsledku zranění nebo z jiných důvodů schopný existence ve volné přírodě (§ 14 odst. 6).

V souvislosti s výkladem ustanovení § 6 je vhodné připomenout, co již bylo řečeno výše (viz podkapitola 4.1), a sice, že opuštěné či toulavé zvíře si nálezce nemůže ponechat. V souladu s ust. § 135 Občanského zákoníku, kdo najde opuštěné zvíře, je povinen ho odevzdat vlastníkov. Není-li vlastník znám, je nálezce povinen odevzdat nalezené zvíře obci, na jejímž území k nálezu došlo. Nepřihlásí-li se vlastník zvířete do šesti měsíců od nálezů zvířete, připadá zvíře do vlastnictví obce.

Toulavé nebo opuštěné zvíře je možno odevzdat na obecním úřadě nebo je předat do obecního útulku¹²⁶. Nálezce není povinen zvíře odchyťovat¹²⁷, postačuje proto oznámit místo nálezů zvířete obci. Obecní úřad má povinnost se o toulavé zvíře postarat, přičemž náklady spojené s péčí o toulavá a opuštěná zvířata nese obec. Pokud se však vlastník zvířete přihlásí před uplynutím lhůty šesti měsíců od jeho odevzdání obci, je povinen nahradit obci náklady, které jí v souvislosti s opatrováním zvířete vznikly.¹²⁸

¹²⁴ Viz část 4.2.1 této diplomové práce.

¹²⁵ Viz stanovisko ÚKOZ k ustanovení § 6 a 13 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 9. listopadu 2004.

¹²⁶ Ze stanoviska ÚKOZ ze dne 9. listopadu 2004 vyplývá, že útlukem dle ust. § 13 odst. 2 Zákona na ochranu zvířat proti týrání je míněn útulek zřízený obcí nebo útulek zřízený soukromou osobou, která s obcí spolupracuje při zabezpečení péče o opuštěná a toulavá zvířata, tj. zařízení, které splnilo podmínky veterinárního zákona a pro které podmínky péče o toulavé či opuštěné zvíře stanovila obec v souladu s platnými předpisy, a nikoli tedy soukromý útulek, který s obcí nespolečně plní povinnosti k zabezpečení péče o nalezená zvířata.

¹²⁷ Odchyt zvířat zabezpečují kvalifikované osoby s povolením pro tuto činnost dle veterinárního zákona či osoby, které absolvovaly odborný kurz pro odchyt toulavých a opuštěných zvířat (viz § 42 zákona č. 166/1999 Sb., veterinární zákon).

¹²⁸ Viz § 135 odst. 3 Občanského zákoníku.

Péči o toulavá či opuštěná zvířata je možno i v průběhu výše uvedené lhůty šesti měsíců zajistit svěřením zvířete do péče jiné osoby (např. na základě smlouvy o opatrování). V souladu s ust. § 13b odst. 1 písm. b) zákona může obec provést finanční nebo jiné zvýhodnění osob, které se ujaly péče o toulavé nebo opuštěné zvíře, zejména psa nebo kočku. Finanční zvýhodnění může spočívat především v prominutí poplatku za psa, v poskytování příspěvků na chov a výživu zvířete apod.¹²⁹

V žádném případě není možné, aby obec provedla usmrcení toulavých a opuštěných zvířat pouze z toho důvodu, že se již delší dobu nacházejí v útulku a nedaří se pro ně najít nového chovatele. Usmrcení zvíře je možné pouze, je-li dán některý z důvodů usmrcení dle ust. § 5 odst. 2 Zákona na ochranu zvířat proti týrání (viz výše výklad k zákazu bezdůvodného usmrcení zvířat).

4.2.3 *Ochrana zvířat při usmrcování a použití znecitlivění*

John Webster ve své publikaci věnující se životní pohodě zvířat uvádí, že hlavním problémem, který čeká na zvířata na jatkách, není bolest, ale strach a stres, které může zvíře prožívat na jatkách cestou k místu usmrcení. Proto, jak dále uvádí Webster, je důležité, aby se zákony upravující tuto problematiku nesoustřeďovaly pouze na předcházení bolesti v okamžiku smrti, ale také na minimalizaci stresů spojených s manipulací, převozem, předporážkovým ustájením a omračováním.¹³⁰

V souladu s Evropskou dohodou na ochranu jatečných zvířat i příslušnými předpisy ES stanoví Zákon na ochranu zvířat proti týrání, jakožto základní premisu, že během přepravy, přemísťování, přehánění, ustájení, fixace nebo omračení za účelem provedení porážky nebo utracení zvířete, dále v průběhu porážky, usmrcování anebo utrácení zvířete nesmí být zvíře vystaveno jakékoliv jiné než nezbytné bolesti nebo utrpení (§ 5a odst. 1). Toto ustanovení, jakož i další ustanovení části druhé zákona zabývající se ochranou zvířat při usmrcování bylo do Zákona na ochranu zvířat proti týrání začleněno novelou provedenou zákonem 77/2004 Sb.

¹²⁹ Více viz stanovisko ÚKOZ pro ochranu zvířat k aplikaci § 135 občanského zákoníku ve vztahu k ochraně zvířat ze dne 19. ledna 2006.

¹³⁰ Viz Webster, J.: Welfare – životní pohoda zvířat aneb střízlivé kázání o ráji, Blackwell Science Ltd., 1994, překlad Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999 (str. 102–103).

Cílem této novely bylo dosáhnout provázanosti zákona s příslušnými mezinárodními smlouvami a komunitárními právními předpisy, ale i zlepšení nevyhovujících podmínek péče o zvířata při jejich přepravě na jatka či ustájení před porážkou. Jak uvádí důvodová zpráva k citovanému novelizačnímu zákonu, v roce 2001 bylo v České republice poraženo přes 355 000 kusů skotu a 4 286 000 kusů prasat. Z toho při přepravě na jatka uhynulo přes 1000 kusů skotu, včetně telat, a přes 5100 kusů prasat. Před porážkou na jatkách uhynulo téměř 80 kusů skotu a přibližně 1200 kusů prasat.¹³¹

Zákon na ochranu zvířat proti týrání dále stanoví požadavky na konstrukci jatek, jakož i na sestavení, údržbu a používání nástrojů a vybavení sloužících k fixaci, omračování či usmrcování zvířat, které musí zajistit, aby porážené zvíře bylo ušetřeno utrpení (§ 5a odst. 2, 3, 4 a 5). Osoby provádějící na jatkách porážku jatečných zvířat musí mít odbornou způsobilost, kterou stanoví prováděcí vyhláška č. 382/2004 Sb.

Porážka nebo utrčení nemocných, vyčerpaných nebo zraněných zvířat, pokud je jejich další přežívání spojeno s nepřiměřeným utrpením, musí být zásadně provedeny na místě, kde k nemoci, vyčerpání nebo zranění zvířete došlo. Případná přeprava takového zvířete k porážce na jatkách je možná jen za splnění zákonem stanovených podmínek – zvíře musí být vyšetřeno a jeho stav musí být zhodnocen veterinárním lékařem, který musí s přepravou souhlasit, chovatel se musí před započítím přepravy předsvědčit, že zvíře bude na jatkách přijato, zvíře bude přepravováno šetrně, nejkratší cestou a na nejbližší jatka. Je vyloučeno přepravovat zvířata, která jsou celkově vyčerpaná, nemohou bez cizí pomoci jít nebo stát a použitý dopravní prostředek není vybaven zařízením umožňujícím naložení zvířete, aniž by mu byla způsobena bolest či utrpení, jakož i zvířata, která zjevně projevují znaky bolestivosti, kýly, výhřezu či určitých zlomenin (§ 5b).

Vedle výše uvedených základních požadavků na provádění usmrcování zvířat obsahuje Zákon na ochranu zvířat proti týrání podrobnější pravidla pro určité fáze procesu porážky. Jedná se o požadavky na vykládku a přehánění zvířat na jatkách (§ 5c), přepravu zvířat přepravovaných na jatka

¹³¹ Dle informací Státní veterinární správy České republiky (viz Informační bulletin Státní veterinární správy České republiky, č. 4/2006, Program ochrany zvířat – situace v roce 2005, březen 2006) počet úhynů skotu i prasat při přepravě na jatka zaznamenal v roce 2005 značný pokles oproti předchozím létům. Skotu v roce 2005 uhynulo při přepravě na jatka celkem 69 kusů (z toho 7 telat), zatímco počet uhynulých prasat přesáhl 3000 kusů. Při ustájení na jatkách však v roce 2005 uhynulo 100 kusů dospělého skotu (žádná telata), což oproti roku 2004 představuje více než šestinásobný nárůst. Počet uhynulých prasat v roce 2005 však oproti minulým letem klesl na 672 kusů.

v kontejnerech (§ 5d), fixaci zvířat před omráčením, porážením nebo usmrcením (§ 5e), omračování zvířat (§ 5f), vykrvování jatečných zvířat (§ 5g) a samotné usmrcování zvířat (§ 5j). Všechna tato ustanovení mají zajistit co nejšetrnější zacházení se zvířaty a zabránit jejich zbytečnému utrpení či stresu. Kruté zacházení se zvířaty je výslovně zakázáno při jejich vykládce a přehánění (§5c odst. 3). Pokud zvířata nejsou porážena do 12 hodin od svého přemístění na jatka, musí jim být poskytnuto vhodné ustájení, krmivo, voda a péče jako zvířeti v chovu (§ 5c odst. 7). Pravidla a postupy pro všechny výše uvedené fáze porážení zvířat, upravené jak v Zákoně o ochraně zvířat proti týrání, tak i prováděcí vyhláškou č. 382/2004 Sb., přijatou k tomuto zákonu, se shodují s požadavky příslušných mezinárodních a komunitárních předpisů, proto pro detailnější výklad odkazují na odkapitoly 3.1.3 a 3.2.3 této diplomové práce.

Součástí části druhé Zákona o ochraně zvířat proti týrání je také ustanovení § 7 upravující některá pravidla, jež se uplatní pro použití znecitlivění, jehož účelem je omezit utrpení zvířete při zákrocích, které způsobují bolest. Toto ustanovení stanoví povinnost provádět takové zákroky jedině po celkovém nebo místním znecitlivění zvířete osobou odborně způsobilou. Z této povinnosti jsou kromě pokusů na zvířatech vyňaty i případy, kdy se znecitlivění neprovádí při srovnatelných zákrocích na lidech či pokud podle úsudku veterinárního lékaře není znecitlivění proveditelné nebo nutné anebo by způsobilo bolest větší než zákrok sám. Ustanovení § 7 dále taxativně vypočítává případy, kdy se znecitlivění, je-li zákrok prováděn osobou odborně způsobilou, rovněž nepožaduje, jedná se např. o kastraci samců mladších 8 týdnů u skotu, prasat, ovcí, koz nebo králíků, krácení ocasu u selat, jehňat a štěňat mladších 8 dnů, označování zvířat jejich tetováním, ušní známkou nebo elektronickým čipem a další.

4.2.4 Ochrana zvířat při veřejných vystoupeních nebo svodech zvířat

Ustanovení § 8 Zákona na ochranu zvířat proti týrání má zabezpečit ochranu zvířat při pořádání veřejných vystoupení nebo svodů zvířat tak, aby nedošlo k jejich týrání, utrpení, poškození zdraví či usmrcení. K pojmům veřejného vystoupení a svodu zvířat viz blíže výklad k zákazu propagace týrání zvířat v podkapitole 4.2.2 výše.

Pro každé veřejné vystoupení nebo svod zvířat musí být stanoven pořadatel (§ 8 odst. 3), který odpovídá za (i) přípravu a kontrolu použitých zařízení a vybavení pro zvířata, (ii) průběh veřejného vystoupení nebo svodu

zvířat a za splnění podmínek stanovených příslušnými orgány a (iii) zajištění poskytnutí první pomoci zvířatům a za zajištění veterinární péče o zvířata (§ 8 odst. 4). Při důvodném podezření z porušení těchto povinností je pořadatel oprávněn konání veřejného vystoupení nebo svodu zvířat či jejich průběh až do provedení nápravy zastavit nebo vyloučit osobu, která stanovené podmínky porušila, a vyřadit její zvíře z pořádání veřejného vystoupení nebo svodu zvířat (§ 8 odst. 5).

Pořadatel je povinen při pořádání veřejného vystoupení nebo svodu zvířat postupovat podle schválených řádů ochrany zvířat při veřejném vystoupení či svodu zvířat, a nejsou-li takové řády schváleny, je povinen podat žádost o jejich schválení. Pořadatel je dále povinen před pořádáním akce podat příslušnému orgánu veterinární správy žádost o veterinární podmínky spolu se schváleným řádem ochrany zvířat a pak si vyžádat souhlas s pořádáním veřejného vystoupení nebo svodu zvířat od orgánů místně příslušné obce.¹³²

Zákon na ochranu zvířat proti týrání rozlišuje tedy dva druhy řádů ochrany zvířat, a to (i) řády ochrany zvířat při svodu nebo veřejném vystoupení a (ii) řády ochrany zvířat při chovu. Chovatelská sdružení a organizace nebo podnikatelé pořádající veřejná vystoupení nebo svody zvířat zpracovávají řády ochrany zvířat při veřejném vystoupení, zatímco chovatelská sdružení a organizace nebo podnikatelé zpracovávají řády ochrany zvířat (§ 8 odst. 5 a 6). Oba typy řádů musí být předloženy ke schválení Ústřední komisi pro ochranu zvířat. Náležitosti řádů¹³³ i podmínky pro jejich schválení jsou upraveny prováděcí vyhláškou č. 192/2004 Sb., o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu.

Pořadatel veřejného vystoupení či svodu zvířat je také povinen poučit osoby, které se aktivně zúčastňují těchto akcí, jak mají manipulovat se zvířaty, připravovat pomůcky nebo jiné vybavení, a seznámit je se zásadami zabezpečení pohody a ochrany zvířat podle Zákonu na ochranu zvířat proti týrání.

¹³² Stejnou povinnost v případě svodu zvířat obsahuje i zákon č. 166/1999 Sb., veterinární zákon, ve svém ustanovení. § 9, který zároveň výslovně stanoví, že svod zvířat lze pořádat jen pod státním veterinárním dozorem.

¹³³ Mezi povinné náležitosti řádů ochrany zvířat při chovu psů patří např. věkové omezení chovných zvířat, které je u fen ohraničeno 15, resp. 18 měsíci až 8 léty; u fen starších 8 let lze povolit jedno výjimečné zabřeznutí, pokud chovatel předloží potvrzení veterinárního lékaře o dobrém zdravotním stavu feny. Dále je stanoveno, že během jednoho kalendářního dne smí chovný pes krýt jen jednu fenu, maximální počet vrhů u chovné feny je 3 za období dvou kalendářních let, minimální věk pro odběr štěňat od feny je 50 dnů. Podobné podmínky stanoví vyhláška i pro chov koček.

Zákon také ukládá pořadateli veřejného vystoupení anebo svodu zvířat, jakož i každému chovateli obecně, spolupracovat s pracovníky orgánů ochrany zvířat provádějícími dozor a (i) umožnit jim vstup do zákonem stanovených prostor (do stájí a na pozemky, kde se zvíře nachází nebo které jsou určeny pro jeho chov, do objektu a zařízení, v nichž je zacházeno se zvířaty, do míst, kde je konáno veřejné vystoupení nebo svod zvířat, do míst, kde je provozován útulek pro zvířata, do prostor dopravních prostředků, do míst určených k usmrcování zvířat nebo určených k provádění pokusů), (ii) poskytnout potřebné informace, doklady, věcnou a osobní pomoc nezbytnou k výkonu jejich činnosti, včetně umožnění bezplatného přístupu na svody zvířat a veřejná vystoupení, (iii) předvést na požádání zvíře nebo zvířata na místo určené pracovníkem provádějícím dozor (§ 8 odst. 1).

V souvislosti s výše uvedeným je však důležité si uvědomit, že výše citovaným ustanovením není prolomena nedotknutelnost svobody obydlí zaručená Listinou. Platí tedy, že není možné, aby kontrolní orgány mohly vyžadovat vstup do obydlí chovatele. Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce. Z těchto důvodů Zákon na ochranu zvířat proti týrání zakotvil povinnost chovatele předvést zvíře na místo určené pracovníkem provádějícím dozor.

4.2.5 Ochrana zvířat při přepravě

Zákon na ochranu zvířat proti týrání rozumí pod pojmem přeprava přesun živých zvířat v dopravních prostředcích¹³⁴, včetně jejich nakládky, vykládky nebo překládky (§ 3 písm. dd) zákona), přičemž nerozlišuje mezi vnitrostátní a mezinárodní přepravou. Zde je ovšem třeba upozornit, že ochrana zvířat při transportu mezi členskými státy ES je upravena nařízením, a to zejména nařízením Rady (ES) č. 1/2005, pokud jde o přepravu hospodářských zvířat, a nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 998/2003/ES, pokud jde o neobchodní přesuny zvířat (více viz subkapitola 3.2.4 výše), která jsou přímo aplikovatelná, bez potřeby či možnosti jejich transpozice do vnitrostátních norem. Pro případy mezistátního transportu na území ES se proto ustanovení Zákona na ochranu zvířat proti týrání upravující podmínky pro přepravu zvířat neuplatní.

¹³⁴ Pojem dopravního prostředku je definován v ust. § 3 odst. 1 písm. ee) zákona č. 166/1999 Sb., veterinární zákon, jako část silničního vozidla, drážního vozidla, letadla nebo lodi určená k přepravě zboží, jakož i kontejner používaný pro silniční, drážní, leteckou nebo vodní dopravu.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání rozlišuje mezi přepravou hospodářských zvířat¹³⁵ a zvířat v zájmovém chovu určených pro další obchod a přepravou jednotlivých zvířat, pokud jsou doprovázeny fyzickou osobou, která za ně odpovídá. Rovněž zákon vylučuje použití některých ustanovení v případě přepravy nemající obchodní charakter či transportu hospodářských zvířat do vzdálenosti nejvýše 50 km (§ 81 odst. 3) a při přepravě ryb (§ 81 odst. 4). Zákon také výslovně stanoví, že přepravu zvířat námořními obchodními loděmi upravuje Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě (viz subkapitola 3.1.1 výše).

Mezi základní zásady přepravy zvířat, platné pro jakoukoliv přepravu, patří (i) zajištění dostatku prostoru, k tomu, aby zvířata při přepravě mohla zaujmout odpovídající přirozený postoj, v případě potřeby byla oddělena přepážkami chránícími je proti pohybům dopravního prostředku, a není-li stanoveno dále jinak, měla prostor pro ležení, (ii) zabezpečení zvířat před nepříznivým počasím a výraznými rozdíly v klimatických podmínkách, (iii) poskytnutí či zajištění poskytnutí právní pomoci zvířeti, které během přepravy onemocnělo nebo bylo zraněno, popřípadě zajištění řádného veterinárního ošetření zvířete, vyžaduje-li to zdravotní stav zvířete.¹³⁶

Obecně platným je ustanovení § 8b, které vylučuje z transportu některá zvířata. Jedná se o (i) nemocná nebo zraněná zvířata, (ii) samice nacházející se ve stadiu porodu nebo samice, které porodily před méně než 48 hodinami, (iii) mladé savce, u kterých dosud není úplně zhojen pupek, s výjimkou králíků, (iv) savce, kteří dosud nebyli odstaveni od matky nebo kteří dosud nepřivykli samostatnému přijímání potravy a tekutin, pokud nejsou přepravováni společně s matkou¹³⁷, (v) jeleny, srnce a daňky, kteří mají pokryto paroží lýčím. Zákaz dle citovaného ustanovení je prolomen v případě přepravy zvířat (i) k ošetření veterinárním lékařem, nebo je-li přeprava jinak nutná k zamezení dalších bolestí, utrpení nebo škod, (ii) na pokyn veterinárního lékaře k diagnostickým účelům, (iii) přepravovaných pro pokusné účely či (iv) určených k porážení nutnou porážkou, nejde-li o případy podle ust. § 5b odst. 2 písm. a) až c).¹³⁸

Na všechny druhy přeprav se také vztahuje ustanovení § 8g stanovící podmínky pro přepravu zvířat v kontejnerech. Pokud jsou zvířata

¹³⁵

Více k ochraně hospodářských zvířat viz část 4.2.6 této diplomové práce.

¹³⁶

Viz § 8a odst. 1 písm. a) a b) a § 8a odst. 8 Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹³⁷

To neplatí u volně žijících zvířat v případě, kdy může dojít k ohrožení mláďate matkou.

¹³⁸

Viz výklad v části 4.2.3 této diplomové práce.

přepřavována v kontejnerech, je chovatel povinen zajistit kontejnery takových rozměrů, které odpovídají alespoň minimálním rozměrům, které stanoví vyhláška č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě (§ 8g odst. 1). Dále je chovatel povinen zajistit (i) nakrmení a napojení zvířat před nakládkou, pokud veterinární zákon nestanoví jinak, (ii) použití kontejneru, který zvířata chrání před nepříznivými vlivy počasí, (iii) dostatečné množství zdravotně nezávadného krmiva a vody, která neohrožuje zdravotní stav zvířat v kontejnerech po dobu přepravy zvířat s ohledem na druh a počet přepravovaných zvířat, (iv) studenokrevným obratlovcům daného druhu odpovídající přísuv vody nebo kyslíku po celou dobu jejich přepravy (§ 8g odst. 2).

Odesílatel nebo průvovce¹³⁹ jsou povinni zajistit, aby nedocházelo k takové manipulaci s kontejnery, která by mohla přepravovaným zvířatům způsobit poranění, utrpení či stres. Zejména musí zajistit, aby (i) nedocházelo k strkání, házení, svrhávání, nárazům, převracení nebo shazování kontejnerů, (ii) byly kontejnery řádně označeny tak, aby s přepravovanými zvířaty nebylo manipulováno hlavou dolů, (iii) nebránily větrání nebo okysličování a aby (iv) nakládka nebo vykládka probíhala ve vodorovné poloze za účelem zamezení vytékání nebo vypadávání výkalů (§ 8g odst. 3).

Další pravidla uvedená v části třetí zákona upravující ochranu zvířat při přepravě se vztahují na přepravu hospodářských zvířat a zvířat v zájmovém chovu určených pro další obchod. Kromě výše uvedeného je při přepravě hospodářských zvířat odesílatel v součinnosti s dopravcem povinen zajistit (i) větrání a dostatečný objem vzduchu v dopravním prostředku, (ii) podání tekutin a krmiv zvířatům během přepravy a (iii) přizpůsobení jízdy, aby se zabránilo nadměrným otřesům nebo naklánění (§ 8a odst. 1 písm. c), d) a e) zákona).

Zvíře je možné přepravovat pouze tehdy, pokud jeho tělesný stav plánovanou přepravu dovoluje a pokud byla pro přepravu, jakož i pro převzetí zvířete v místě určení učiněna potřebná opatření (§ 8a odst. 2). Z důvodu bezpečí zákon také stanoví některá pravidla pro společnou přepravu zvířat různých druhů, samců a samic, kanců a hřebců, koňů, oslů a jejich kříženců (§ 8a odst. 3, 4, 5 a 6).

¹³⁹ Průvovce je osoba, která je, v případě, že odesílatel sám nedoprovází zásilku, přítomna při přepravě zvířat a je zodpovědná za plnění podmínek přepravy (viz § 8a odst. 7 Zákona na ochranu zvířat proti týrání).

V případě nutnosti, vyžadují-li to okolnosti, a za účelem zabránění bolesti nebo utrpení, může odesílatel nebo průvodce v souladu s Veterinárním zákonem hospodářské zvíře nutně porazit nebo nechat utratit. Při přepravě jiného než hospodářského zvířete rozhoduje o jeho utracení veterinární lékař (§ 8a odst. 9).

Zákon dále stanoví podrobná pravidla pro nakládku a vykládku zvířat (§ 8c), požadavky na dopravní prostředky (§ 8e), pravidla pro přivazování zvířat během přepravy (§ 8e) a požadavky na péči, napájení a krmení zvířat při přepravě (§ 8f).

Odesílatel je v součinnosti s dopravcem povinen zabezpečit, aby zvířata byla přepravována nejkratší cestou a bez zbytečného zdržování (§ 8h odst. 1). Přepravní doba koní, oslů a jejich kříženců, skotu, ovcí, koz a prasat nesmí přesáhnout osm hodin, s výjimkou letecké přepravy a výjimkami uvedenými v Zákoně na ochranu zvířat proti týrání v § 8f odst. 3 a 4.

Při přepravě koní, oslů a jejich kříženců, skotu, ovcí, koz a prasat mimo území České republiky, nebo pokud předpokládaná doba přepravy zvířat na území České republiky přesáhne osm hodin, je odesílatel v součinnosti s dopravcem povinen vyhotovit přepravní plán cesty, jehož vzor stanoví prováděcí vyhláška 193/2004 Sb. (§ 8h odst. 3).

Dozor nad ochranou zvířat při přepravě provádějí v souladu s ust. § 8i orgány veterinární správy, a to tím, že provádí kontrolu dopravních prostředků a přepravovaných zvířat (včetně kontroly v místech odjezdu, zastávek, překládky a při příjezdu na místo určení), údajů ve veterinárním osvědčení a ostatních průvodních dokladech a potvrzení o stanovené kvalifikaci osob provázejících zásilku zvířat. V případě zjištěného porušení předpisů na ochranu zvířat při přepravě jsou příslušné orgány veterinární správy oprávněny uložit dopravci či průvodci provedení nápravných opatření, která tento orgán pokládá za nezbytná k zajištění pohody přepravovaných zvířat (§ 8j odst. 1).

Přepravovat zvířata pro obchodní účely na vzdálenost větší než 50 km může pouze dopravce registrovaný příslušným orgánem veterinární správy. Podmínky, jež musí dopravce splňovat pro registraci, jsou stanoveny

v ustanovení § 8k Zákona na ochranu zvířat proti týrání.¹⁴⁰ Centrální evidenci dopravců, kteří mohou přepravovat zvířata, vede státní veterinární správa.

4.2.6 *Ochrana hospodářských zvířat*

Ochrana hospodářských zvířat¹⁴¹ je v Zákoně na ochranu zvířat proti týrání zakotvena v jeho části čtvrté (spolu s ochranou zvířat v zájmových chovech a volně žijících zvířat), a to v ustanoveních § 9–12c. Minimální standardy a další podrobnosti pro chov skotu, prasat, ovcí, koz, koní, nosnic, kura domácího, brojlerů, běžců ve farmovém chovu, kožesinových zvířat ve farmovém chovu a jelenovitých ve farmovém chovu stanoví, v souladu s právem Evropských společenství (více viz subkapitola 3.2.2), prováděcí právní předpis, tj. vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat. Minimální prostorové nároky a vybavení staveb pro chov kura domácího, krocana domácího, kachny domácí, kachny pižmové a kříženců těchto kachen, husy domácí a jejich kříženců jsou upraveny ve vyhlášce č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství.

Péče o hospodářská zvířata musí být zajištěna tak, aby zvířatům nebylo působeno utrpení, aby měla vhodné prostředí a byla řádně krmena¹⁴² i napájena, případně ustájena při agresi či onemocnění izolovaně (§ 12). Zákon upravuje podmínky, které musí splňovat stáje pro hospodářská zvířata, stanoví požadavky na pomůcky k ošetřování zvířat i technické požadavky na budovy a jejich vybavení sloužící k ustájení (§ 12a a § 12b).

Volnost pohybu hospodářského zvířete nesmí být omezována způsobem, který by mu působil utrpení. Ustájení jim musí umožnit bez obtíží uléhat, odpočívat, vstávat a pečovat o povrch jejich těla a vidět na ostatní zvířata. Prostor pro ležení musí být pohodlný, čistý a s řádným odtokem tekutých odpadů a nesmí působit nepříznivě na hospodářská zvířata (§ 12a odst. 1).

Zákon také stanoví povinnosti chovatele hospodářských zvířat v tzv. intenzivním chovu, kterému je ukládáno provádět pravidelné prohlídky hospodářských zvířat i technologických zařízení, odstraňovat zjištěné závady,

¹⁴⁰ Jedná se o odbornou kvalifikaci, bezúhonnost ve vztahu k ochraně zvířat a vybavenost odpovídajícími dopravními prostředky.

¹⁴¹ Pro definici hospodářských zvířat viz část 4.2.1 této diplomové práce.

¹⁴² Krmiva musí splňovat podmínky stanovené zákonem č. 91/1996 Sb., o krmivech, ve znění pozdějších předpisů, a prováděcí vyhláškou k tomuto zákonu, č. 451/2000 Sb.

zajišťovat stabilní nebo mobilní osvětlení a činit taková opatření, aby bylo zabráněno úniku hospodářských zvířat (§ 11).

Každé hospodářské zvíře, na němž se projeví příznaky onemocnění nebo zranění, musí být bez odkladu náležitě ošetřeno v souladu s veterinárním zákonem (§ 12 odst. 4). S tímto souvisí i požadavek zákona, aby každý chovatel zajistil dostatečně početný a odborně způsobilý personál schopný rozpoznat zjevné příznaky zhoršeného zdravotního stavu hospodářského zvířete, ale také zjistit změny v chování zvířete či schopný určit, zda celkové prostředí je vhodné k zachování zdraví a pohody hospodářského zvířete (§ 12 odst. 2).

Chovatel je rovněž povinen mít pohotově k dispozici nástroje a pomůcky k okamžitému poskytnutí první pomoci, pomoci při porodu či náhlém onemocnění a vlastní vyprošťovací nářadí odpovídající druhu chovaných zvířat a používané technologii, zařízení k nakládce a vykládce zvířat, jakož i nástroje k okamžitému omráčení a vykrvení hospodářského zvířete při nutné porážce (§ 11 odst. 1).

Je výslovně zakázáno chovat zvíře v izolaci, působí-li mu to utrpení, pokud to nevyžadují zvláštní předpisy (např. zákon č. 166/1999 Sb., veterinární zákon), či chovat zvířata trvale ve tmě nebo je ponechat bez odpočinku od umělého osvětlení (§ 9 odst. 1). Zákon dále zakazuje chovat zvířata ve skupinách či prostorách, (i) které jim neumožňují přirozený odpočinek či řádnou péči, (ii) ve kterých zvířata nemohou uspokojit své potřeby v příjmu potravy či vody anebo jiné základní potřeby či (iii) ve kterých jim míra nebo četnost vzájemných útoků působí utrpení (§ 9 odst. 1).

V souvislosti s dovozem hospodářských zvířat do České republiky ze třetích zemí, tj. ze zemí, které nejsou členskými státy EU, zákon stanoví, že takovéto dovozy musí být doprovázeny osvědčením úředním nebo státem pověřeným veterinárním lékařem v zemi původu, že se zvířaty z pohledu jejich ochrany a pohody bylo zacházeno rovnocenným způsobem jako v České republice a zemích Evropské unie (§ 10a).

4.2.7 Ochrana zvířat v zájmových chovech

Zákon na ochranu zvířat proti týrání stanoví, že každý je povinen zabezpečit zvířeti v zájmovém chovu¹⁴³ přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb tak, aby nedocházelo k bolesti, utrpení nebo poškození zdraví zvířete (§ 13 odst. 1). Pokud by takovéto podmínky nebyly splněny, popřípadě pokud se zvíře, i přes jejich splnění, nemůže adaptovat, je dána zákonná překážka pro chov zvířat. Zákon totiž výslovně stanoví, že zvíře nesmí být chováno v zájmovém chovu, jestliže nejsou zabezpečeny přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb nebo jestliže se zvíře nemůže adaptovat, přestože tyto podmínky zabezpečeny jsou (§ 13 odst. 1). K zamezení degenerativních změn u zvířat a zabránění tzv. týrání chovem, ke kterému může docházet v některých případech šlechtění, zákon výslovně zakazuje chovat zvířata v zájmových chovech, jestliže jsou vytvořeny takové podmínky chovu, že v dalších generacích zvířat na základě dědičnosti budou zvířatům chybět části těla nebo orgány nebo budou-li orgány zvířat funkčně nezpůsobilé anebo znetvořené (§ 13 odst. 3).

Chovatel, tj. každý, kdo chová zvíře v zájmovém chovu nebo se ujal toulavého, případně opuštěného zvířete, odpovídá za jeho zdraví a dobrý stav (§ 13 odst. 2). Přestože odpovědnost chovatele je zde formulována dosti široce, půjde zejména o zajištění odpovídající péče o zvíře, včetně veterinární.¹⁴⁴

Novelizační zákon č. 77/2004 Sb. omezil možnost prodat či darovat zvíře osobě mladší 15 let bez souhlasu jejích rodičů či osobě, která byla v důsledku soudního rozhodnutí zbavena způsobilosti k právním úkonům či jí byla pravomocným rozhodnutím soudu způsobilost k právním úkonům omezena. V souvislosti s výše uvedeným věkovým limitem uplatnila Česká republika výhradu při podpisu Evropské dohody o ochraně zvířat v zájmovém chovu (viz subkapitola 3.1.5), která je v tomto ohledu přísnější a stanoví věkový limit na 16 let.

¹⁴³

Pro definici zvířete v zájmovém chovu viz 4.2.1 této diplomové práce.

¹⁴⁴

Viz Žáková, K.: Ochrana zvířat proti týrání, in: Právo a podnikání 1/2005, str. 11.

Výše uvedené ustanovení má především chránit zvířata před tím, aby se stávala obětmi svého lehkovážného pořízení či darování, jež mají za následek zanedbání péče o tato zvířata či jejich opuštění.

Povinností každého je také učinit opatření proti úniku zvířat (§ 13 odst. 1). Zabránit úniku zvířat je důležité mimo jiné pro bezpečnost zvířat. Zvíře, které se dostane mimo domácnost či pozemek svého chovatele, může být velmi snadno vystaveno stresu z vnějšího prostředí, může dojít k jeho poranění či usmrcení, k jeho napadení jiným zvířetem, k útoku ze strany člověka či střetu se silničním vozidlem.¹⁴⁵ V této souvislosti je vhodné poznamenat, že dle zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, jsou myslivecká stráž a myslivecký hospodář oprávněni usmrcovat v honitbě toulavé psy, kteří mimo vliv svého vedoucího ve vzdálenosti větší než 200 m od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení pronásledují zvěř, přičemž toto oprávnění se nevztahuje na psy ovčáckých a loveckých plemen, na psy slepecké, zdravotnické, záchranářské a služební. Hospodářské strážní rovněž přísluší oprávnění usmrcovat kočky potulující se v honitbě ve vzdálenosti větší než 200 m od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení.¹⁴⁶ Myslivecká stráž a myslivecký hospodář jsou též oprávněni za určitých podmínek usmrcovat další zvířata škodlivá myslivosti, zdivočelá domácí zvířata a volně se pohybující zvířata z farmových chovů zvěře.¹⁴⁷ K ochraně toulavých a opuštěných zvířat více viz subkapitola 4.2.2, věnující se zákazu opuštění zvířat.

Vedle výše uvedených požadavků platných obecně pro všechny chovatele Zákon na ochranu zvířat proti týrání upravuje také některá *zvláštní pravidla pro chov nebezpečného druhu zvířete*.

Nebezpečným druhem zvířete zákon rozumí druh zvířete, který vzhledem ke svým biologickým vlastnostem má zvláštní nároky na zacházení, umístění, krmení, napájení, případně ošetřování, je běžně způsobilý ohrozit zdraví nebo život člověka (§ 3 písm. g) zákona).¹⁴⁸ Seznam nebezpečných druhů zvířat je uveden ve vyhlášce č. 75/1996 Sb., kterou se stanoví některé nebezpečné druhy zvířat. Jsou zde uvedeny např. všechny druhy rohatek, všechny druhy žab z čeledi *Dendrobatidae*, všechny jedovaté

¹⁴⁵ Více viz stanovisko ÚKOZ ve věci porušení povinnosti učinit opatření proti úniku zvířat v zájmovém chovu (únor 2003).

¹⁴⁶ Viz § 14 odst. 1 písm. d) a § 35 odst. 3 písm. e) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

¹⁴⁷ Viz § 14 odst. 1 písm. g) a § 35 odst. 3 písm. e) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

¹⁴⁸ Pojem nebezpečného druhu zvířete je třeba odlišovat od pojmu nebezpečného zvířete, pod kterým zákon rozumí zvíře, které v konkrétní situaci bezprostředně ohrožuje člověka.

druhy plazů, všechny druhy z řádu krokodýli, všechny druhy pštrosů a kasuárů, velké druhy jeřábů či papoušků, všechny druhy z řádu primátů, všechny druhy z řádu šelmy s výjimkou domestikovaných druhů pes, kočka a fretka, všechny druhy z řádu lichokopytníci a všechny druhy z řádu sudokopytníci s výjimkou domestikovaných druhů kůň, osel, prase, koza, ovce, tur a některých kříženců (mula, mezek) a další. Jedná se tedy o původně volně žijící zvířata, která se jen velmi obtížně přizpůsobují chovu v zajetí. Pro jejich ochranu zákon proto stanoví přísnější podmínky.

Nebezpečný druh zvířete, ať už jedince, či skupiny, může chovat pouze osoba starší 18 let, a to na základě povolení příslušného orgánu veterinární správy (§ 13 odst. 5). Povolení chovu se vydává na tři roky s možností prodloužení, a to na základě žádosti, jejíž náležitosti jsou stanoveny v zákoně (§ 13 odst. 6).

Orgán veterinární správy, který povolení vydal, je povinen alespoň jednou za rok provádět dozor nad dodržováním podmínek chovu. Povolení se neudělí, nejsou-li dodrženy zákonem stanovené podmínky pro chov zvířat. Již vydané povolení může příslušný orgán veterinární správy svým rozhodnutím změnit nebo odejmout, změní-li se či zaniknou-li podmínky, za jakých bylo uděleno (§ 13 odst. 7). Dojde-li ke změně podmínek, za nichž bylo povolení vydáno, je chovatel povinen do 30 dnů tuto změnu oznámit příslušnému orgánu veterinární správy (§ 13 odst. 8).

Zákon na ochranu zvířat proti týrání věnuje dále zvláštní pozornost obchodu se zvířaty určenými pro zájmové chovy. Právnícká či fyzická osoba, která na základě živnostenského oprávnění chová zvířata určená pro zájmové chovy pro účely obchodu s nimi nebo s těmito zvířaty obchoduje, je povinna nejpozději 30 dnů před zahájením nebo ukončením podnikání oznámit výkon živnosti, druhy a počty zvířat příslušné krajské veterinární správě a současně je povinna doložit, jakým způsobem bude zabezpečena péče o zvířata, jejich zdraví a pohodu v případě zahájení činnosti (§ 13a odst. 1). Obdobná pravidla platí i pro osoby provozující jezdeckou firmu nebo povoznictví anebo chovající zvířata pro cirkusová nebo veřejná vystoupení. Zjistí-li příslušný orgán veterinární správy závažné nebo opětovné porušení povinností stanovených Zákonem na ochranu zvířat proti týrání, je oprávněn podat návrh příslušnému živnostenskému úřadu, aby živnostenské oprávnění zrušil nebo provozování živnosti pozastavil (§ 13a odst. 3).

4.2.8 Ochrana volně žijících zvířat

Ochrana volně žijících zvířat¹⁴⁹ je upravena především v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zatímco Zákon na ochranu zvířat proti týrání upravuje pouze některé aspekty jejich ochrany týkající se zejména odchyty a usmrcování volně žijících zvířat a některých způsobů nakládání s volně žijícími zvířaty chovanými v zajetí.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání zakazuje některé způsoby odchyty a usmrcování zvířat, které mohou zvířeti způsobit nepřiměřenou bolest a utrpení nebo jsou pro způsob provedení považovány za neetické. Výčet těchto zakázaných způsobů uvedený v zákoně je taxativní a zahrnuje např. odchyt či usmrcování pomocí oka, sítě¹⁵⁰, smyčky, pytláckého oka, harpuny, čelistových pastí, jedovatých návnad a jedů v jakýchkoliv formách včetně plynování¹⁵¹, výbušnin, luků a samostřílů, elektrického proudu, poloautomatické nebo automatické zbraně se zásobníkem schopným pojmout více než 2 náboje¹⁵², zbraně s hledím pro střelbu v noci, s elektronickým hledím, pomocí letadla nebo motorového vozidla, pomocí zvuku magnetofonu, zrcadla nebo jiného oslňujícího zařízení, zdroje umělého osvětlení a zařízení pro osvětlení terčů, pomocí formalinových nebo lepících pastí, pomocí zvířat použitých jako živá návnada nebo nástraha, nejde-li o lov podle zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství (§ 14 odst. 1).

Absolutní zákaz odchyty stanoví Zákon na ochranu zvířat proti týrání jen v případě jedinců druhů původních volně žijících na území České republiky, a to pro jejich chov ve farmovém chovu, zájmovém chovu nebo chovu, jehož cílem je domestikace (§ 14 odst. 5).

Jak již bylo uvedeno v části zabývající se zákazem opuštění zvířat (viz 4.2.2 výše), Zákon na ochranu zvířat proti týrání stanoví odpovědnost každého, kdo se ujal péče o jedince volně žijícího druhu zvířat, který není v důsledku zranění nebo z jiných okolností schopný existence ve volné přírodě, za jeho zdraví a stav a povinnost zajistit o něj péči v souladu se zvláštními právními předpisy (§ 14 odst. 6).

¹⁴⁹ Pro definici pojmu volně žijící zvíře viz 4.2.1 této diplomové práce.

¹⁵⁰ Zákaz odchyty do sítí se nevztahuje na odchyt savců nebo ptáků za účelem zazvěřování honiteb, ptáků za účelem omnitologického výzkumu, na odchyt zvířete drženého v zajetí anebo na odchyt toulavého nebo opuštěného zvířete. Zákaz se rovněž nevztahuje na odchyt ryb v rybářských revírech, který provádí uživatel revíru (viz § 14 odst. 4).

¹⁵¹ Odchyt či usmrcování pomocí jedovatých návnad a jedů zákon připouští pro případ deratizace, odchyty a usmrcování volně žijících zvířat patřících mezi škodlivé organizmy (viz § 14 odst. 2 zákona).

¹⁵² Zákon umožňuje použití poloautomatické nebo automatické zbraně jen při bezprostředním ohrožení člověka zvířetem.

Od účinnosti zákona 77/2004 Sb. je nově zakázáno provozovat mobilní zařízení typů pojízdných zvířinců, exotarií, terárií a akvárií, v nichž jsou jedinci volně žijících druhů umístěni převážně v prostoru dopravního prostředku, s výjimkou zvířat, se kterými je pracováno v cirkusové manéži (§ 14a odst. 1 písm. a) zákona). Rovněž je zakázáno u nově narozených primátů, ploutvonožců, kytovců (vyjma delfinovitých), nosorožců, hrochů nebo žiraf provádět drezúru¹⁵³ a k těmto účelům s nimi vystupovat na území ČR (§ 14a odst. 1 písm. b) zákona).

4.2.9 Ochrana pokusných zvířat

Problematika ochrany pokusných zvířat je obsažena v části páte Zákona na ochranu zvířat proti týrání, v ustanoveních § 15–18f. Ačkoli původní úprava z roku 1992 nebyla tak podrobná jako ta současná (po změnách provedených zákonem č. 77/2004 Sb.), zavedení pravidel pro pokusy na zvířatech mělo velký podíl na tom, že počet zvířat využitých v pokusech klesl z počtu 559 568 zvířat zaznamenaných v roce 1994 na celkem 238 765 pokusných zvířat v roce 2002. Od roku 2002 se počet pokusných zvířat udržuje na přibližně stejné úrovni. Zdánlivý nárůst v počtech pokusných zvířat je způsoben tím, že od roku 2003 se do celkového počtu pokusných zvířat zahrnují i kroužkované ptáky¹⁵⁴ (přibližně 100 000 ročně).¹⁵⁵ V roce 2006 bylo k pokusům využito celkem 391 779 zvířat (včetně kroužkovaných ptáků).¹⁵⁶ I v tomto roce bylo nejvíce zvířat použito v pokusech pro účely tzv. biologických studií základní povahy (téměř 250 000 zvířat), na druhém místě je spotřeba zvířat pro účely objevu, vývoje a řízení jakosti výrobků nebo léčiv (přes 50 000 zvířat).¹⁵⁷

Ačkoli vývoj v této oblasti směřuje k minimalizaci využití pokusných zvířat ve prospěch alternativních metod, patrně stále převládá názor, že v některých oblastech, zejména v lékařských a biologických vědách, jsou pokusy na zvířatech prozatím nenahraditelné.

¹⁵³ Drezúrou Zákona na ochranu zvířat proti týrání rozumí zvláštní způsob výcviku pro přípravu a provedení triků nebo výkonu v cirkuse, divadelním a varietním představení, filmu, televizním programu nebo podobném veřejném představení s výjimkou cílených pohybových aktivit zvířat v zoologických zahradách (§ 14a odst. 1 písm. b) zákona). Bližší podmínky pro chov a drezúru zvířat stanoví vyhláška č. 346/2006 Sb.

¹⁵⁴ Přestože se při ornitologickém výzkumu na zvířatech netestují žádné látky, léčiva, výrobky či léčebné metody, zahrnuje ÚKOZ kroužkování ptáků do režimu pokusů podle Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁵⁵ Viz Informační bulletin Státní veterinární správy České republiky, č. 4/2006, Program ochrany zvířat – situace v roce 2005, březen 2006.

¹⁵⁶ Pro zajímavost: V roce 2006 byl zaznamenán nárůst počtu pokusných psů na 371 kusů (z průměrných cca 243 kusů ročně v období 2000–2005. Více psů bylo použito v pokusech jen v roce 1998 (celkem 390 kusů) a v roce 1994 (celkem 1395 kusů). V roce 2006 byl v porovnání s předešlými roky více využíván také skot – použito bylo celkem 1280 kusů oproti ročnímu průměru cca 958 kusů v období 2000–2005. Prudký nárůst zaznamenala také spotřeba obojživelníků – z 293 kusů v roce 2005 na 3548 v roce 2006 (nejvíce kusů obojživelníků však bylo pro potřeby pokusů využito v roce 2003, celkem 13 570 kusů).

¹⁵⁷ Dle údajů ÚKOZ na <http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=72&typ=1&val=17332&ids=0>.

Cílem právních předpisů je proto zajistit nezbytnou míru ochrany pokusných zvířat proti zbytečnému trápení, a přitom zachovat dostatečný prostor pro nezbytnou pokusnou práci. Účelem právní úpravy je také omezit či zcela zakázat provádění pokusů, které jsou prováděny zbytečně, bez využití jiných dostupných metod, nekvalifikovanými osobami či pro účely, které neopodstatňují bolest, utrpení či poškození pokusného zvířete.

Pokus je pro účely Zákona na ochranu zvířat proti týrání definován jako jakékoliv použití zvířete k pokusným nebo jiným vědeckým účelům, které u zvířete vyvolá nebo je způsobilé vyvolat bolest nebo utrpení anebo které může vést k trvalému poškození nebo ke ztížení přirozeného způsobu života zvířete anebo které v důsledku provedených zákroků nebo provedených úkonů vede nebo může vést k tomu, aby se zvíře s takovýmto poškozením narodilo; za pokus se považují i případy, kdy bylo u zvířete vyloučeno utrpení nebo trvalé poškození úspěšným použitím prostředků pro celkové nebo místní znečítlivění, prostředků snižujících bolest nebo jiných metod (§ 3 písm. u) zákona). Pokusem podle Zákona na ochranu zvířat proti týrání naopak nejsou veterinární léčebné, preventivní a diagnostické úkony, inseminace a přenos embryí, porážení zvířat nebo označování zvířat v chovu a za stanovených podmínek také biologické testace sledující vliv změny jednotlivých složek krmné dávky nebo srovnávací pokusy různých skupin zvířat a pokusy sledující výtěžnost zvířat prováděné podle zákona č. 91/1996 Sb., o krmivech (§ 3 písm. u) a § 15 odst. 8 Zákona na ochranu zvířat proti týrání).

Pokusy na zvířatech je možné provádět za splnění následujících podmínek, které musí být splněny kumulativně: (i) pokus se smí provádět pouze za účelem stanoveným zákonem¹⁵⁸, (ii) při současném stavu (myšleno vědy a techniky) nelze zajistit poznatky nebo jejich využití jinými metodami nebo postupem, (iii) předpokládaná bolest, utrpení nebo poškození pokusných zvířat jsou s ohledem na cíl pokusů eticky opodstatněny a (iv) provedení pokusu je nezbytné pro některý ze zákonem stanovených důvodů¹⁵⁹.

¹⁵⁸ Zákona na ochranu zvířat proti týrání mezi zákonné důvody řadí (i) ověření vědecké domněnky a získání nových poznatků, (ii) stanovení diagnózy, (iii) vývoj a ověřování biologického produktu včetně zjištění jeho účinku a získání výrobku tohoto charakteru, (iv) testace, (v) zkoumání reakcí zvířete včetně jeho metodického sledování ve volné přírodě, (vi) výuky, (vii) vývoj a ověřování léčiv, veterinárních technických prostředků nebo veterinárních přípravků (§ 15 odst. 1).

¹⁵⁹ Zákona na ochranu zvířat proti týrání taxativně uvádí následující důvody: (i) předcházení, poznání nebo léčení nemocí, utrpení, poškození zdraví, tělesných nesnází nebo k poznání ovlivnění fyziologických stavů a funkcí člověka nebo zvířete, (ii) poznání poškození životního prostředí, (iii) základní výzkum a vyhledávací výzkum, (iv) ověřování nezávadnosti látek nebo výrobků pro zdraví člověka nebo zvířete anebo jejich účinnosti proti škodlivým organismům, (v) výroby sér, očkovacích

Je výslovně zakázáno provádět pokusy na zvířatech za účelem vývoje nebo zkoušení zbraní, bojových látek nebo munice a k nim příslušných zařízení (§ 15 odst. 5), jakož i za účelem vývoje nebo zkoušení kosmetických látek a přípravků (§ 15 odst. 6).¹⁶⁰

Při provádění pokusů zákon upřednostňuje používání tzv. laboratorních zvířat, tj. zvířat chovaných k pokusným účelům, odpovídajících kvalitou a standardizovaných z hlediska genetického, zdravotního stavu a podmínek jejich životního prostředí (§ 15 odst. 4). Provádět pokusy na jedinci zvláště chráněného druhu je zakázáno. Tento zákaz může být prolomen jen z výjimečného důvodu, slouží-li tyto pokusy k zoologickému badatelskému výzkumu sledujícímu zachování zvláště chráněného druhu nebo biomedicínskému badatelskému výzkumu (§ 15 odst. 7). K pokusům nesmějí být používána toulavá a opuštěná zvířata (§ 15 odst. 4) ani zvířata s klinicky zjevnými příznaky onemocnění, pokud to není součástí schváleného projektu pokusů (§ 18e odst. 1).

Pokusy na zvířatech smí provádět jen uživatelské zařízení¹⁶¹, kterému bylo Ústřední komisí pro ochranu zvířat uděleno oprávnění, tj. akreditace, má potřebné odborně způsobilé osoby a vybavení vyhovující pro příslušný druh a množství pokusných zvířat (§ 15 odst. 2). Kromě uživatelského zařízení zákon dále rozlišuje zařízení chovná a dodavatelská.¹⁶² Chovné a dodavatelské zařízení může svou činnost provádět jen na základě osvědčení vydaného Ústřední komisí pro ochranu zvířat (§ 17e odst. 1).

Podmínky pro získání akreditace uživatelským zařízením i podmínky pro udělení osvědčení chovnému a dodavatelskému zařízení jsou upraveny zákonem. V akreditačním řízení i v řízení o vydání osvědčení pro chovné a dodavatelské zařízení hrají významnou roli tzv. posuzovatelé, které jmenuje ÚKOZ a kteří mají za úkol posoudit uživatelské, resp. chovné

látek, diagnostik, jiných biologických materiálů a léků, (vi) zachování nebo rozmnožování živého materiálu pro vědecké účely, (vii) výuky na středních a vysokých školách, v postgraduálním studiu nebo celoživotním vzdělávání občanů, především v oblasti medicíny a přírodních věd, pokud účelu nelze dosáhnout jinak (§ 15 odst. 3).

¹⁶⁰ V roce 2005 existovaly tendence prolomit zákaz provádění pokusů na zvířatech za účelem zkoušení kosmetických látek a přípravků. Vládní návrh novely zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, navrhoval stanovit výjimky, jež by umožňovaly za podmínek stanovených v zákoně na ochranu veřejného zdraví a v Zákoně na ochranu zvířat proti týrání provádět pokusy na zvířatech za účelem vývoje či zkoušení finálních kosmetických prostředků, jejich prototypů, ingrediencí nebo kombinací ingrediencí. Tato část však byla na základě pozměňovacího návrhu poslankyně Vlasty Parkanové z návrhu novely vypuštěna a zákaz testování kosmetiky na zvířatech zůstal zachován (viz sněmovní tisk 824/0).

¹⁶¹ Zákon na ochranu zvířat proti týrání definuje pojem uživatelské zařízení jako zařízení, v němž jsou zvířata používána k pokusům.

¹⁶² Chovným zařízením zákon rozumí zařízení, v němž jsou chována laboratorní zvířata, dodavatelským zařízením zařízení, které dodává za úplaty laboratorní zvířata uživatelským zařízením, a uživatelským zařízením zařízení, v němž jsou zvířata používána k pokusům (viz § 3 písm. aa), bb) a cc) zákona). Kroužkovací stanice Národního muzea garantující ornitologický výzkum v terénu pod tyto definice zjevně nespadá, přesto se podle ÚKOZ na ni vztahují všechna ustanovení zákona o pokusech.

či dodavatelské zařízení z hlediska splnění podmínek pro udělení akreditace, resp. osvědčení. Za tímto účelem jim zákon ukládá některé povinnosti, ale i svěřuje určitá oprávnění (např. vstupovat do určeného uživatelského, chovného či dodavatelského zařízení, vyžadovat od chovatelů potřebné doklady, informace, věcnou osobní a jinou pomoc aj.) (§ 17f).

Zákon stanoví povinnost uživatelských, chovných a dodavatelských zařízení zajišťovat veterinární péči o zvířata a ustavit osobu odpovědnou za péči o zvířata (§ 17b). Všechna tato zařízení jsou také povinna uchovávat po dobu tří let záznamy o kontrole, vést evidenci předepsanou zákonem (§ 18d odst. 1) a také trvale identifikačními prostředky označovat některé druhy zvířat (§ 18d odst. 2 a 3). Nad tyto obecné povinnosti, platné pro všechny typy zařízení, se na uživatelská zařízení vztahují některé zvláštní povinnosti, např. ustavit odbornou komisi zařízení, jež má být složena nejméně ze 3 členů, a to z osoby zodpovědné za péči o pokusná zvířata, odborníka s vysokoškolským vzděláním (specialisty v oboru hlavní činnosti uživatelského zařízení) a veterinárního lékaře (§ 18 odst. 1 a 3). Úkolem odborné komise zařízení je především plnit zákonem stanovené kontrolní funkce (§ 18 odst. 5).

Provádění pokusu je možné jen na základě schváleného projektu pokusů.¹⁶³ Při schvalování projektu pokusů odborná komise uživatelského zařízení, které bude pokus provádět, zpracovává stanovisko o splnění zákonem stanovených podmínek pro povolení pokusu. Projekt pokusů pak schvaluje příslušný orgán státní správy (§ 18b). Má-li být proveden pokus na jedincích druhů volně žijících zvířat, vyjadřuje se k projektům pokusů místně příslušný orgán ochrany přírody, jehož vyjádření je pro příslušný státní orgán, který projekt pokusů schvaluje, závazné (§ 23 odst. 5).

Pro každý pokus musí být ustanoven vedoucí pokusu, tj. osoba, která je oprávněna a povinna pokus řídit. Osoba vedoucího pokusu vypracovává projekt pokusů a je v něm uvedena. Vedoucím pokusů může být pouze osoba, která splňuje zákonem stanovené předpoklady – musí mít vysokoškolské vzdělání biologického směru, znalost v oblasti chovu a práce na pokusných zvířatech, jejich ochrany, včetně vyhledávání a používání alternativních

¹⁶³ Projektem pokusů zákon rozumí písemně vyjádřený záměr a cíl pokusu na zvířeti, který musí obsahovat identifikaci uživatelského zařízení a údaje o jeho akreditaci, zejména označení osoby zodpovědné za péči o zvířata v uživatelském zařízení; projekt pokusů musí dále obsahovat označení osoby, která je oprávněna pokus řídit (vedoucí pokusu), zdůvodnění pokusu, označení druhu pokusných zvířat, jejich počet a původ, stanovení podmínek provádění pokusu a veterinárních podmínek, včetně stanovení závazné metodiky pokusů a způsobu provedení a ukončení pokusu (§ 3 písm. v) zákona).

metod výzkumů, a musí jí být příslušným orgánem ochrany zvířat uděleno osvědčení (§ 18a odst. 1, § 17 odst. 1).

Manipulovat s pokusným zvířetem a provádět zákroky vymezené projektem pokusů mohou pouze osoby, které od odborné komise uživatelského zařízení získaly osvědčení o odborné způsobilosti (§ 17 odst. 3 a § 18 odst. 5 písm. c) zákona).

Pokus začíná, když je zvíře poprvé připravováno k použití, a končí, když v souvislosti s tímto pokusem není už třeba konat další pozorování v souladu s projektem pokusů (§ 18c odst. 1). Po ukončení pokusu se se zvířetem nakládá způsobem stanoveným projektem pokusů (§ 18c odst. 2).

Zákon stanoví řadu povinností právníkům a fyzickým osobám provádějícím pokusy na zvířatech, které musí mj. (i) zabezpečit, aby zvířeti nebyla působena bolest, utrpení nebo poškození nad rozsah nevyhnutelný k účelu, který se pokusem sleduje, (ii) provádět pokusy, které způsobí větší než nepatrné bolesti jen za mírného nebo celkového znecitlivění, pokud by účel pokusu znecitlivění nevyloučil, (iii) provádět usmrcování pokusných zvířat a zvířat vyřazených z pokusů bez utrpení a bolestí a (iv) ověřovat v registrech mezinárodně ověřených a uznaných alternativních metod, zda k plánovanému pokusu existuje alternativní metoda, při které nemusí být použito zvíře (§ 16). V souvislosti s tímto ustanovením je vhodné upozornit na existující nekonzistenci v terminologii používané Zákonem na ochranu zvířat proti týrání, jež vznikla poté, co bylo novelizačním zákonem č. 77/2004 Sb. umožněno provádět pokusy na zvířatech výlučně uživatelským zařízením jako takovým (na rozdíl od dřívější úpravy, která v akreditovaných uživatelských zařízeních umožňovala provádět pokusy jak právníkům, tak i fyzickým osobám), zatímco ustanovení upravující některé povinnosti při provádění pokusů stále hovoří o právnických a fyzických osobách provádějících pokusy. Tyto rozpory v terminologii tak ve svém důsledku vyvolávají řadu nejasností, a to zejména na úseku odpovědnosti za porušení stanovených povinností.¹⁶⁴

Zákon velmi podrobně upravuje i podmínky péče o pokusná zvířata, včetně preventivní péče, a dále také některé zvláštní podmínky ochrany při přemísťování a přepravě pokusných zvířat.

¹⁶⁴

Žákovská, K.: Ochrana zvířat proti týrání, in: Právo a podnikání 1/2005, str. 13.

K provedení některých ustanovení Zákona na ochranu zvířat proti týrání Ministerstvo zemědělství přijalo prováděcí vyhlášku č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat, která stanoví podrobné podmínky pro chovná, dodavatelská a uživatelská zařízení, určuje podmínky využití zvířat (tj. stanoví detailní podmínky ochrany zvířat při provádění pokusů, podrobně vymezuje obsah projektu pokusů, stanoví náležitosti žádosti o udělení akreditace uživatelskému zařízení, resp. osvědčení chovnému a dodavatelskému zařízení) a stanoví způsob označování zvířat a vedení evidence uživatelskými zařízeními, jakož i rozsah a způsob zkoušek odborných znalostí nezbytných pro osvědčení odborné způsobilosti k práci se zvířaty.

4.3 Ochrana zvířat v souvisejících právních předpisech (nepřímá ochrana zvířat)

Kromě Zákona na ochranu zvířat proti týrání je jedním z nejdůležitějších právních předpisů, které upravují péči o zvířata, zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon) (dále jen „**Veterinární zákon**“), a jeho prováděcí vyhlášky.

Veterinární zákon zabezpečuje ochranu zvířat především tím, že stanoví požadavky veterinární péče na chov a zdraví zvířat. Veterinární péče dle Veterinárního zákona totiž zahrnuje také péči o zdraví zvířat a jeho ochranu, zejména předcházení vzniku a šíření nákaz a jiných onemocnění zvířat a jejich zdolávání, ochranu zdraví lidí před nemocemi přenosnými ze zvířat na člověka (§ 1 a § 2 písm. a) Veterinárního zákona).

Některé pojmy, které Veterinární zákon využívá a pro své účely definuje v ust. § 3, se velmi úzce prolínají se Zákonem na ochranu zvířat proti týrání. Zákon na ochranu zvířat proti týrání používá pro své účely některé pojmy definované ve Veterinárním zákoně (např. svod zvířat) či dokonce na některé pojmy definované Veterinárním zákonem přímo odkazuje (jedná se např. o pojem jatečného zvířete). Na druhou stranu definice některých pojmů ve Veterinárním zákoně odkazují na Zákon na ochranu zvířat proti týrání.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Např. porážkou dle Veterinárního zákona je usmrcení jatečného zvířete za účelem využití jeho produktů, a to způsobem, který není v rozporu se Zákonem na ochranu zvířat proti týrání (§ 3 odst. 1 písm. x) Veterinárního zákona).

V své hlavě II (Zdraví a ochrana zvířat) v oddíle 1 (Povinnosti chovatelů) Veterinární zákon stanoví řadu povinností chovatelům zvířat.¹⁶⁶ Tyto povinnosti Veterinární zákon dělí do třech skupin, a to na povinnosti, které musí splnit všichni chovatele bez rozdílu, dále na povinnosti, které se vztahují jen na chovatele hospodářských zvířat, a na povinnosti vztahující se na chovatele, kteří jako podnikatelé chovají hospodářská zvířata pro účely podnikání.

Do skupiny povinností, které musí splnit všichni chovatelé bez rozdílu patří zejména (i) povinnost chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví, (ii) sledovat zdravotní stav zvířat, poskytnout jim první pomoc a požádat o odbornou veterinární pomoc, (iii) bránit vzniku a šíření nákaz a jiných onemocnění, (iv) poskytnout nezbytnou součinnost a pomoc k tomu, aby mohlo být řádně provedeno vyšetření zvířete, odběr vzorku, ochranné očkování nebo jiný odborný veterinární úkon, (v) podávat zvířatům léčivé přípravky, jejichž výdej je vázán na předpis veterinárního lékaře, jen se souhlasem a dle pokynů veterinárního lékaře, (vi) zajistit, aby byli psi a některá další zvířata držena v zajetí pravidelně očkovaní proti vzteklině, (vii) zajistit, aby byli psi, kočky a fretky v zájmovém chovu, pokud jsou přemísťováni mezi členskými státy k neobchodním účelům, označeni stanoveným způsobem a provázeni dokladem, který obsahuje údaje umožňující zjištění totožnosti zvířete a kontrolu jeho stavu a (viii) zajistit, aby bylo neprodleně a v rozsahu nezbytně nutném pro vyloučení podezření z onemocnění vzteklinou veterinárně vyšetřeno zvíře, které poranilo člověka (§ 4).

Nadto Veterinární zákon pro chovatele hospodářských zvířat stanoví některé další povinnosti týkající se provádění veterinárních kontrol zdraví zvířat, hygienických podmínek jejich ustájení, napájení zvířat, podávání léčivých přípravků zvířatům a dále také některé oznamovací povinnosti ve vztahu k chovatelské činnosti. Chovatele chovající zvířata pro účely podnikání jsou rovněž povinni zajistit, aby práce při ošetřování zvířat a získávání jejich produktů vykonávaly pouze osoby způsobilé k takové činnosti, jakož i zpracovat a aktualizovat tzv. pohotovostní plán pro případ

¹⁶⁶ Veterinární zákon obsahuje vlastní definici pojmu chovatel, pod kterým rozumí každého, kdo zvíře nebo zvířata vlastní nebo drží, anebo je pověřen se o ně starat, ať již za úplatu nebo bezúplatně, a to i na přechodnou dobu (§ 3 odst. 1 písm. a) Veterinárního zákona). Obsahově je tato definice velmi podobná definici chovatele obsažené v Zákoně na ochranu zvířat proti týrání.

výskytu nebezpečných nákaz a nemocí přenosných ze zvířat na člověka či pro případ vzniku mimořádné situace (§ 5).

Hlava V (Veterinární asanace) Veterinárního zákona upravuje pravidla provádění veterinární asanace, přičemž veterinární asanační činností se rozumí mj. odchyt toulavých a opuštěných zvířat (tak jak je definuje Zákon a na ochranu zvířat proti týrání) a jejich umístování do karantény nebo izolace (§ 39 písm. odst. 1 písm. c)).

Veterinární asanační činnosti lze vykonávat jen na základě povolení příslušného orgánu veterinární správy (§ 39 odst. 2) a osoba, jíž byl povolen výkon veterinární asanační činnosti, je povinna vykonávat ji tak, aby nedocházelo k ohrožení zdraví lidí a zvířat, k týrání zvířat nebo k poškození životního prostředí (§41 odst. 1). Odchyt toulavých a opuštěných psů a koček, popřípadě i jiných zvířat, a sběr a neškodné odstraňování kadáverů zvířat v zájmovém chovu může provádět také fyzická osoba, která absolvovala odborný kurz pro odchyt toulavých a opuštěných zvířat a zacházení s nimi a získala osvědčení, jež ji opravňuje k výkonu této činnosti; pečovat o toulavá a opuštěná zvířata v útulcích mohou pouze osoby, které mají uvedené osvědčení (§ 42 odst. 2). Odchycené zvíře je buďto vydáno chovateli, který je povinen držet toto zvíře podle pokynů krajské veterinární správy po nezbytně nutnou dobu v karanténě a nahradit náklady vynaložené na odchyt tohoto zvířete a dočasnou péči o ně, nebo se toto zvíře utratí, rozhodne-li tak krajská veterinární správa z nálezových nebo diagnostických důvodů, vyžaduje-li to povaha nebezpečné nákazy a okolnosti případu (§ 42 odst. 3).

Organizaci, obsah a podmínky odborného kurzu pro odchyt toulavých a opuštěných zvířat a zacházení s nimi včetně péče o ně v útulcích pro zvířata a dále podmínky pro sběr a neškodné odstraňování kadáverů zvířat v zájmovém chovu, jakož i organizaci a obsah závěrečné zkoušky stanoví prováděcí právní předpis, kterým je vyhláška č. 296/2003 Sb., o zdraví zvířat a jeho ochraně, o přemístování a přepravě zvířat a o oprávnění a odborné způsobilosti k výkonu některých odborných veterinárních činností.

Veterinární zákon obsahuje také úpravu orgánů státní správy ve věcech veterinární péče, kterou vykonávají Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra, obce a orgány veterinární správy, tj. Státní veterinární správa a krajské veterinární správy.

Problematiky ochrany zvířat a péče o ně se více či méně dotýká i řada dalších zákonů, mezi které patří zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství, zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy, i další předpisy, jejichž stručný výčet uvádím v příloze č. 2 této diplomové práce. Podrobný rozbor těchto právních předpisů by však patrně přesáhl rámec této diplomové práce.

5 Organizace veřejné správy v ochraně zvířat proti týrání

Orgány ochrany zvířat jsou podle ustanovení § 19 Zákona na ochranu zvířat proti týrání (i) Ministerstvo zemědělství, (ii) Ústřední komise pro ochranu zvířat, (iii) orgány veterinární správy dle Veterinárního zákona, (iv) ústřední orgány státní správy a Akademie věd České republiky, pokud do okruhu jejich působnosti spadá předmět činnosti právnických a fyzických osob, které provádějí pokusy na zvířatech, (v) Ministerstvo vnitra a Ministerstvo obrany v rámci své působnosti a (vi) obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Ve vymezeném rozsahu vykonávají působnost na úseku ochrany zvířat též obce.

Pracovníci orgánů ochrany zvířat pověřeni výkonem dozoru nad dodržováním povinností stanovených Zákonem na ochranu zvířat proti týrání a právními předpisy vydanými na jeho základě mají podobná oprávnění jako posuzovatelé (viz výklad v podkapitole 4.2.9 výše). Na druhou stranu jsou povinni šetřit práva a právem chráněné zájmy kontrolovaných osob, zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech tvořících předmět obchodního a služebního tajemství, o kterých se dozvěděli při výkonu dozoru, prokazovat svou totožnost služebním průkazem a pořizovat protokol o zjištěných skutečnostech.

Pověřen výkonem dozoru může být pouze odborný pracovník s vysokoškolským vzděláním veterinárního směru, který získal osvědčení o způsobilosti.

5.1 Ministerstvo zemědělství

Ministerstvo zemědělství především stanoví hlavní úkoly na úseku ochrany zvířat a organizuje, řídí a kontroluje jejich plnění. Ministerstvo

zemědělství dále řídí výkon státní správy na úseku ochrany zvířat a spolupracuje s ostatními ústředními orgány státní správy, Akademií věd České republiky, vysokými školami a nevládními neziskovými organizacemi, které se podílejí na plnění úkolů ochrany zvířat, a také schvaluje statut a jednací řád Ústřední komise pro ochranu zvířat.¹⁶⁷

5.2 Ústřední komise pro ochranu zvířat

Ústřední komise pro ochranu zvířat doporučuje opatření a koordinuje plnění úkolů na úseku ochrany zvířat. ÚKOZ zřizuje, jejího předsedu a členy jmenuje a odvolává ministr zemědělství po dohodě s ministrem životního prostředí z odborníků navržených příslušnými státními orgány, Společností pro vědu o laboratorních zvířatech a občanskými sdruženími, která se podílejí na plnění úkolů ochrany zvířat. Činnost i složení ÚKOZ jsou mezirezortní a v rámci ministerstva zemědělství má samostatné postavení. Má vlastní statut i jednací řád a tvoří ji čtyři výbory: (i) výbor pro ochranu hospodářských zvířat, (ii) výbor pro ochranu volně žijících zvířat, (iii) výbor pro ochranu zvířat v zájmových chovech a (iv) výbor pro ochranu pokusných zvířat.

ÚKOZ především projednává, koordinuje a kontroluje plnění úkolů ochrany volně žijících zvířat, hospodářských a pokusných zvířat a zvířat v zájmových chovech včetně zvířat v zoologických zahradách a předkládá příslušným státním orgánům návrhy na nezbytná opatření, plní úkoly vyplývající pro ni z přímo použitelných předpisů ES, vede ústřední evidenci počtu pokusných zvířat, rozhoduje o udělení, změně, pozastavení nebo odnětí osvědčení chovným nebo dodavatelským zařízením nebo akreditace uživatelským zařízením, schvaluje z hlediska dodržování tohoto zákona řády ochrany zvířat při chovu, řády ochrany zvířat při svodu nebo veřejném vystoupení, vydává písemné vyjádření ve schvalovacím řízení zoologických zahrad a vykonává řadu dalších činností stanovených Zákonem na ochranu zvířat proti týrání.¹⁶⁸

5.3 Orgány veterinární správy

Orgány veterinární správy dle Veterinárního zákona (§ 47) jsou
(i) Státní veterinární správa, která vykonává působnost na celém území České

¹⁶⁷

¹⁶⁸

Viz § 20 Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Viz § 21 Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

republiky, (ii) krajské veterinární správy, které se zřizují pro územní obvody krajů a vykonávají v nich státní správu ve věcech veterinární péče, a Městská veterinární správa v Praze, která vykonává působnost krajské veterinární správy na území hlavního města Prahy, a (iii) Ústav pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv.

Na úseku ochrany zvířat dle Zákona na ochranu zvířat proti týrání krajské veterinární správy zejména vykonávají dozor nad dodržováním povinností uložených chovatelům a ostatním fyzickým a právnickým osobám, plní úkoly vyplývající pro ně z přímo použitelných předpisů ES, vydávají, mění nebo odnímají rozhodnutí o povolení chovu nebezpečných druhů zvířat, a to jedinců i skupin, vypracovávají odborná vyjádření a registrují dopravce zvířat v místě své působnosti a tuto registraci ruší, stanovují veterinární podmínky pro provádění pokusů na zvířatech, na základě kontrolního zjištění ukládají nápravná opatření chovatelům a ostatním fyzickým a právnickým osobám, podávají podněty obecním úřadům obcí s rozšířenou působností k projednávání přestupků a správních deliktů vyplývajících z porušení povinností uložených chovatelům a ostatním fyzickým nebo právnickým osobám Zákonem na ochranu zvířat proti týrání.¹⁶⁹ Dozor vykonávají inspektoři příslušných krajských veterinárních správ a Městské veterinární správy v Praze.

Státní veterinární správa na úseku ochrany zvířat dle Zákona na ochranu zvířat proti týrání zejména zpracovává a realizuje program ochrany zvířat, vykonává dozor nad dodržováním povinností stanovených Zákonem na ochranu zvířat proti týrání i přímo použitelnými předpisy ES, spolupracuje na úseku dozoru nad ochranou zvířat s orgány ochrany zvířat Rady Evropy, ES a třetích zemí, vede centrální evidenci dopravců, vede a zveřejňuje na webových stránkách Státní veterinární správy informace o programu ochrany zvířat.¹⁷⁰ V rámci Státní veterinární správy provádí odbornou činnost péče o pohodu a ochranu zvířat proti týrání odbor ochrany zdraví a pohody zvířat – oddělení péče o pohodu zvířat.

Dozor nad dodržováním povinností uložených chovatelům a ostatním fyzickým a právnickým osobám Zákonem na ochranu zvířat proti týrání a právními předpisy vydanými k jeho provedení plní v oboru působnosti při

¹⁶⁹

Viz § 22 odst. 1 Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁷⁰

Viz § 22 odst. 2 Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

chovu a využití zvířat pro účely ministerstva obrany a ministerstva vnitra příslušné orgány těchto ministerstev.

5.4 Příslušné státní orgány

Příslušnými státními orgány má zákon na mysli ústřední orgány státní správy a Akademii věd České republiky, pokud do okruhu jejich působnosti spadá předmět činnosti právnických a fyzických osob, které provádějí pokusy na zvířatech. Tyto orgány zejména vydávají právnickým a fyzickým osobám¹⁷¹ na základě vyjádření odborných komisí povolení k použití pokusných zvířat pro projekty základního výzkumu, vyhledávacího výzkumu, testací, bezpečnostních záruk a výuky pro uživatelská zařízení uvedená v projektu pokusů, vedou evidenci o počtu a druhu zvířat použitých pro pokusné účely, uveřejňují statistické údaje o použití pokusných zvířat a vydávají osvědčení pro osoby oprávněné řídit a kontrolovat pokusy na zvířatech.¹⁷²

5.5 Obce

Obce mohou zřizovat, provozovat a rušit útulky pro zvířata. Rovněž mohou obce obecně závaznou vyhláškou upravit pravidla pro pohyb psů na veřejném prostranství a vymezit prostory pro volné pobíhání psů.¹⁷³

Dle Stanoviska odboru dozoru a kontroly veřejné správy Ministerstva vnitra¹⁷⁴ součástí pravidel pohybu psů, která jsou v souladu se zákonem, je zákaz nebo omezení jejich volného pobíhání¹⁷⁵ na některých, případně všech veřejných prostranstvích. Rovněž je možné stanovit povinnost, aby byl pes vybaven náhubkem, pokud to nebude nevhodné pro některé druhy psů, a uložit nošení identifikační známky, jestliže je obec bezplatně vydá majitelům psa oproti zaplacenému místnímu poplatku ze psa.

Dle výše citovaného stanoviska, jestliže obec v rámci stanovení pravidel pro pohyb psů omezí, popřípadě zakáže volné pobíhání psů

¹⁷¹ Zde si opět dovoluji upozornit na nekonzistenci v terminologii používané Zákonem na ochranu zvířat proti týrání, o které již bylo pojednáno v části 4.2.9 výše. Zákon na ochranu zvířat totiž umožňuje provádět pokusy na zvířatech toliko uživatelským zařízením, tedy právnickým osobám.

¹⁷² Viz § 23 odst. 1 Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁷³ Viz § 24 Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁷⁴ Stanovisko odboru dozoru a kontroly veřejné správy Ministerstva vnitra č. 2/2006, označené jako Pravidla pohybu psů na veřejném prostranství a vymezení prostoru pro volné pobíhání psů, vydané dne 9. ledna 2006.

¹⁷⁵ Volným pobíháním psa se v této souvislosti rozumí pohyb psa bez vodítka na veřejném prostranství, a to pod kontrolou nebo dohledem chovatele či jiné fyzické osoby.

na veřejných prostranstvích, měla by rovněž konkrétně určit prostory, na něž se tato omezení (zákazy) nevztahují. Pokud by tedy obec zakázala volný pohyb psů na všech veřejných prostranstvích, měla by povinnost výslovně určit prostory pro volné pobíhání psů. Pokud by však obec omezila či zakázala volný pohyb psů pouze na některých konkrétně vymezených veřejných prostranstvích, nemusí být z povahy věci nutné určit současně prostory pro volné pobíhání psů – takovými prostory by byla všechna ostatní veřejná prostranství, na něž se stanovená omezení či zákazy volného pobíhání psů nevztahují.

Některé další pravomoci obce jsou upraveny v souvislosti s ochranou toulavých a opuštěných zvířat. Dle ustanovení § 13b obec může k regulaci populace toulavých a opuštěných zvířat provést (i) informační, osvětové a jiné účelově cílené preventivní aktivity zaměřené na prohloubení odpovědného chování člověka k zvířatům, (ii) finanční nebo jiné zvýhodnění osob, které se ujaly péče o toulavé nebo opuštěné zvíře, zejména psa nebo kočku, (iii) trvalé označování všech psů, (iv) odchyt toulavých a opuštěných zvířat a (v) podporu činnosti k uskutečnění regulace populace omezováním nekontrolovaných zdrojů potravy a neplánovaného rozmnožování psů a koček podporováním jejich sterilizace. K problematice ochrany toulavých a opuštěných zvířat více viz subkapitola 4.2.2 výše.

5.6 *Obecní úřady obcí s rozšířenou působností*

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností (i) projednávají přestupky na úseku ochrany zvířat, (ii) projednávají správní delikty dle Zákona na ochranu zvířat proti týrání, (iii) v součinnosti s příslušným orgánem Policie České republiky provádějí zvláštní opatření dle Zákona na ochranu zvířat proti týrání a (iv) plní další úkoly v ochraně zvířat stanovené Zákonem na ochranu zvířat proti týrání a zvláštními právními předpisy, není-li příslušný jiný orgán ochrany zvířat.¹⁷⁶ Na území hlavního města Prahy plní úkoly podle odstavce 1 příslušný úřad městské části hlavního města Prahy.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností jsou povinny vést a jeden rok od nabytí právní moci rozhodnutí o přestupku uschovávat evidenci osob, které se dopustily přestupku podle Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁷⁶

Viz § 24a Zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Evidence přestupků je důležitá zejména z důvodu tvrdšího postihu v případě recidivy (více viz kapitola 6 níže).

6 Deliktní odpovědnost na úseku ochrany zvířat proti týrání

Týrání zvířat je postihováno jak v rámci správního trestání, tak i v oblasti trestněprávní, ačkoliv většina deliktů, ke kterým v oblasti ochrany zvířat proti týrání dochází, zůstává v rovině správní.

Dle Chmelíka¹⁷⁷ mezi oblastí, ve kterých k týrání zvířat dochází nejčastěji, patří pašování živočichů, úhyny zvířat při transpotech, zájmové chovy a chovy hospodářských zvířat, porážení jatečných zvířat a obchodování se zvířaty, pytláctví a psí zápasy.

Dle statistických údajů publikovaných na webových stránkách Státní veterinární správy v rámci Programu ochrany zvířat bylo v roce 2006 provedeno 14 000 kontrolních akcí a kontrolováno přes 40 milionů zvířat. Nápravná opatření byla uložena v celkem 775 případech a týkala se téměř 350 000 zvířat. Zároveň bylo podáno 258 podnětů ke správnímu řízení. Nejvíce nápravných opatření bylo uloženo v souvislosti s chovem zvířat, porážkami zvířat a jejich přepravou.

6.1 Správněprávní odpovědnost

Obdobně jako řada jiných zákonů, nejen na úseku životního prostředí, upravuje i Zákon na ochranu zvířat proti týrání dva druhy správních deliktů: (i) správní delikty právnických a fyzických osob – podnikatelů¹⁷⁸ a (ii) přestupky¹⁷⁹.

¹⁷⁷ Chmelík, J. a kol.: *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*, Linde Praha, a.s., Praha, 2005, str. 75–76.

¹⁷⁸ Správní delikty právnických a fyzických osob postihované zásadně bez ohledu na zavinění lze vymezit jako protiprávní jednání právnické osoby a fyzické osoby oprávněné k výkonu určitých činností, jehož znaky jsou stanoveny zákonem a za které ukládá správní orgán sankci stanovenou tímto zákonem. K subjektivním předpokladům odpovědnosti za tento druh správního deliktu se zásadně neřadí zavinění – odpovědnost je tedy objektivní (více viz Hendrych, D. a kolektiv: *Správní právo*, Obecná část, 5., rozšířené vydání, C.H. Beck, 2003, str. 226–230).

¹⁷⁹ Přestupek je definován v § 2 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, jako zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto (myšleno v zákoně o přestupcích) nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin. Obligatorním znakem charakterizujícím subjektivní stránku přestupku je zavinění. Podle § 3 zákona o přestupcích platí zásady, že k odpovědnosti za přestupek postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění (více viz Hendrych, D. a kolektiv: *Správní právo*, Obecná část, 5., rozšířené vydání, C.H. Beck, 2003, str. 206–224).

Správného deliktu na úseku ochrany zvířat proti týrání se dopustí fyzická osoba, která je podnikatelem, nebo právnická osoba, která (i) ztěžuje nebo maří výkon dozoru prováděného příslušným orgánem ochrany zvířat, (ii) propaguje týrání zvířat či (iii) porušuje jinou povinnost stanovenou tímto zákonem a obecně závaznými právními předpisy. U přestupků je výčet skutkových podstat o něco širší a zahrnuje (i) provádění pokusů na zvířatech bez povolení, (ii) chov jednice nebezpečného druhu zvířat bez povolení v souladu ze zákonem, (iii) trpění týrání zvířat nezletilými nebo nesvéprávnými osobami, za které tato fyzická osoba odpovídá, (iv) provádění či propagace týrání zvířat a, stejně jako u správních deliktů, i (v) porušení jiné povinnosti stanovené Zákonem na ochranu zvířat proti týrání a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě.

Takto široce vymezené skutkové podstaty správních deliktů, resp. přestupků umožňují ve své podstatě postihovat jakékoliv porušení povinnosti stanovené Zákonem na ochranu zvířat proti týrání.

Sankcí v případě porušení povinnosti na úseku ochrany zvířat proti týrání je pokuta, popřípadě zákaz činnosti. U správních deliktů může být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč (v případě hrubého porušení povinnosti¹⁸⁰ až do výše 500 000 Kč) a zákaz činnosti až na dobu 5 let. U přestupků lze uložit maximálně 20 000 Kč, resp. 30 000 Kč a zákaz činnosti až na 2 roky. Přestupky a správní delikty projednávají příslušné obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Výnos pokut je příjmem obcí.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání také umožňuje příslušným orgánům veterinární správy na základě kontrolního zjištění ukládat nápravná opatření chovatelům a ostatním fyzickým a právnickým osobám (§ 22 odst. 1 písm. i) zákona), aniž by tato nápravná opatření jakkoliv blíže specifikoval. V praxi se bude jednat zejména o faktickou nápravu zjištěných nedostatků ve vztahu k podmínkám, jež mají zajišťovat určitý minimální standard pro chov a další nakládání se zvířaty.

K ochraně zvířat proti týrání slouží také zvláštní opatření podle ustanovení § 28a Zákona na ochranu zvířat proti týrání. Jako zvláštní opatření může obecní úřad obce s rozšířenou působností na návrh krajské

¹⁸⁰ Hrubým porušením povinnosti Zákon na ochranu zvířat proti týrání rozumí porušení povinnosti, jehož se dopustila fyzická osoba, která je podnikatelem, nebo právnická osoba opakovaně nebo soustavně anebo ve vztahu k více jedincům zvířat, anebo porušení povinnosti, jejíž porušení způsobilo týrání, utýrání nebo jiný závažný a trvalý následek na zdraví zvířete (§ 27 odst. 3).

veterinární správy správním rozhodnutím (i) nařídit a zajistit umístění týraného zvířete do náhradní péče, vyžaduje-li to jeho zdravotní stav nebo pokud je opakovaně týráno, (ii) nařídit chovateli zajistit opatření ke snížení počtu hospodářských zvířat včetně jejich usmrcení v souladu se Zákonem na ochranu zvířat proti týrání, dochází-li k jejich týrání, (iii) nařídit chovateli pozastavení činnosti, při které dochází k týrání zvířat, a to do doby odstranění závad. Odvolání proti rozhodnutí o zvláštním opatření nemá odkladný účinek.

Každé z výše uvedených opatření představuje závažný zásah do vlastnického práva (viz také subkapitola 4.1 výše). Proto je zvláštní opatření dle Zákona na ochranu zvířat proti týrání možno ukládat jen v rámci správního řízení dle správního řádu¹⁸¹, ve kterém je zajištěna účast dotčené osoby při rozhodování i možnost následného soudního přezkumu.

Náklady spojené s umístěním týraného zvířete do náhradní péče a s následnou péčí o něj hradí osoba, jíž bylo zvíře odebráno. Náklady na léčení zvířete, které bylo týráno a poškozeno tak na svém zdraví, ponese osoba, jež tento stav způsobila, i když přesahují hodnotu zvířete. Náklady spojené se snížením počtu hospodářských zvířat hradí chovatel.

6.2 Trestněprávní odpovědnost

Jak již bylo naznačeno v úvodu této kapitoly, jen malá část případů porušení povinnosti na úseku ochrany zvířat proti týrání je orgány činnými v trestním řízení řešena v oblasti trestního práva. Faktory limitující podřazení určitého protiprávního jednání pod trestný čin jsou v zásadě dva. První z nich je, že trestný čin týrání zvířat je založen na úmyslném zavinění, což znamená, že je nutno pachateli prokázat alespoň nepřímý (eventuální) úmysl. Druhým limitujícím faktorem je, že trestný čin je svou povahou činem vyžadujícím recidivu v protiprávním jednání.

Podle ustanovení § 203 odst. 1 trestního zákona¹⁸² bude ten, kdo týrá zvíře, ačkoliv byl za obdobný přestupek v posledním roce postižen nebo za takový čin v posledních dvou letech odsouzen, potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem. Podmínkou odsouzení za tento trestný čin je tedy trestní nebo přestupková recidiva, tedy

¹⁸¹ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

že pachatel byl pro obdobný přestupek postižen nebo za takový čin odsouzen.¹⁸³

Za přestupek ve smyslu § 203 trestního zákona je považován přestupek podle ust. § 28 Zákona na ochranu zvířat proti týrání. K projednání těchto přestupků jsou podle ust. § 24 posledně citovaného zákona příslušné obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Místní příslušnost k projednání přestupku je dána dle ust. § 55 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve spojení s ust. § 11 odst. 1 správního řádu místem spáchání přestupku. Ačkoli jsou obecní úřady obcí s rozšířenou působností povinny vést a 1 rok od nabytí právní moci rozhodnutí o přestupku uchovat evidenci osob, které se dopustily přestupku podle Zákona na ochranu zvířat proti týrání, neexistuje zatím žádný centrální registr přestupků, a nelze tedy spolehlivě zjistit, zda-li podezřelý ze spáchání trestného činu podle ust. § 203 odst. 1 trestního zákona byl v minulosti postižen pro přestupek podle ust. § 28 Zákona na ochranu zvířat proti týrání. Orgány činné v trestním řízení by se měly v každém případě dotázat obcí, v jejichž územním obvodu má pachatel trvalé bydliště, rekreační objekty, kde podniká, má rodinu, blízké příbuzné, zaměstnání apod.¹⁸⁴

Trestného činu se dopustí také ten, kdo zvíře utýrá (§ 203 odst. 2 trestního zákona). Pojem utýrání je definován v Zákoně na ochranu zvířat proti týrání v ust. § 3 písm. s).¹⁸⁵ Vyšší trestní sazba (odnětí svobody až na dvě léta) je stanovena v případě, kdy je zvíře týráno či utýráno veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném.

Ustanovení § 203 trestního zákona je založeno na úmyslném zavinění, což znamená, že nedbalostní týrání či utýrání zvířete nemůže být trestným činem, ale toliko přestupkem.¹⁸⁶

S ochranou zvířat souvisí i trestný čin podle ustanovení § 178a trestního zákona – pytláctví. Pytláctví se dopustí ten, kdo neoprávněně loví zvěř nebo ryby nebo ukryje, na sebe nebo jiného převede nebo přechovává zvěř nebo ryby neoprávněně ulovené.

¹⁸³ Pokud by však pachatel v uplynulých dvou letech sice uvedený trestný čin spáchal, ale jeho trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno podle ustanovení § 307 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), je odsouzení pro trestný čin vyloučeno (nedošlo k odsouzení, a tedy je nutno na pachatele hledět, jako by nebyl odsouzen).

¹⁸⁴ Více viz Ondruš, R.: Podmíněně zastavení u trestného činu týrání zvířat, in: ASPI, 2000.

¹⁸⁵ Viz část 4.2.1 této diplomové práce.

¹⁸⁶ Vládní návrh rekodifikace trestního zákona ze dne 21. 7. 2004, předložený Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky jako sněmovní tisk 744, navrhoval zavést novou skutkovou podstatu trestného činu zanedbání péče o zvíře z nedbalosti. Tento návrh však nebyl Parlamentem ČR přijat.

V souvislosti s neoprávněným nakládáním s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami upravuje trestní zákon v ust. § 181f, 181g a 181h čtyři skutkové podstaty, přičemž nezbytnou součástí skutkových podstat trestných činů dle ust. § 181f odst. 1 a odst. 2 je úmyslné zavinění, kdežto pro naplnění skutkových podstat u trestných činů dle ust. § 181g a 181h postačí zavinění z nedbalosti.

Trestní zákon také obsahuje řadu trestných činů, které souvisejí se soukromoprávním pojetím zvířete jakožto věci. Jedná se například o trestný čin zatajení věci podle § 254, o kterém již bylo pojednáno výše v souvislosti s výkladem o ochraně opuštěných a toulavých zvířat (viz subkapitola 4.2.2), nebo o trestný čin poškozování cizí věci podle ustanovení § 257 trestního zákona.

7 Závěr

Péče o pohodu zvířat je realizována zejména na základě Zákona na ochranu zvířat proti týrání. Právní úprava ochrany zvířat obsažena v tomto zákoně odráží minimální standardy vyžadované mezinárodními úmluvami přijatými v rámci Rady Evropy, jejichž je Česká republika signatářem. Vzhledem k vstupu České republiky do EU bylo rovněž nutné tento zákon harmonizovat s předpisy komunitárního práva, čehož bylo dosaženo zejména novelizačním zákonem č. 77/2004 Sb. (tzv. euronovela). Euronovela Zákon na ochranu zvířat proti týrání doplnila o řadu ustanovení týkajících se zejména ochrany zvířat při porážení a usmrcování, ochrany zvířat při přepravě či ochrany pokusných zvířat.

Pominu-li některé více či méně formální nedostatky Zákona na ochranu zvířat proti týrání, jakým je např. zdvojená úprava zákazu opustit zvíře nebo poněkud nepřehledné úpravy ochrany pokusných zvířat, lze shrnout, že tento zákon stanoví podmínky pro chov a nakládání se zvířaty a upravuje jejich ochranu proti týrání na velmi vysoké úrovni. Pokud jde o další legislativní vývoj v této oblasti, je téměř jisté, že národní legislativa bude kopírovat vývoj na komunitární úrovni a bude si všímat především zlepšení podmínek pro chov hospodářských zvířat, zpřísnění podmínek pro laboratorní procedury na zvířatech a pravidel pro přepravu zvířat. Akční plán ES v oblasti dobrých životních podmínek a ochrany zvířat hovoří také o potřebě vytvoření objektivně měřitelných ukazatelů úrovně pohody a ochrany zvířat, které by měly umožnit účinně informovat spotřebitele

o aplikaci vyšších standardů ochrany zvířat jednotlivými chovateli a umožnit snadnější orientaci v produktové nabídce na trhu. Jak totiž ukázaly nedávné průzkumy agentury Eurobarometer, široká veřejnost projevuje značnou podporu politiky EU v oblasti ochrany zvířat a přeje si být lépe informována o úrovni *welfare* zvířat, jejichž produkty nakupuje.¹⁸⁷

Úspěšnost aplikace a dodržování každého zákona záleží do značné míry na kontrolách jejího plnění ze strany dozorových orgánů a jeho vymahatelnosti. Garanci nad ochranou zvířat a péči o jejich pohodu má v České republice Ministerstvo zemědělství, které zabezpečuje činnost Ústřední komise pro ochranu zvířat. Dozor nad ochranou zvířat provádějí inspektoři krajské veterinární správy a Městské veterinární správy v Praze. Dle údajů dostupných na internetovém portále Státní veterinární správy bylo za rok 2006 v rámci dozoru nad ochranou zvířat a péčí o jejich pohodu provedeno celkem 14 000 kontrol a zkontrolováno bylo přes 43 200 000 zvířat. Celkem v 775 případech byla uložena nápravná opatření podle Zákona na ochranu zvířat proti týrání, která se týkala téměř 350 000 zvířat. Podnět pro zahájení správního řízení obecními úřady obcí s rozšířenou působností byl podán celkem v 258 případech.

Týrání zvířat ve smyslu Zákona na ochranu zvířat proti týrání je možno postihovat v rámci správního trestání i v oblasti trestněprávní. Trestný čin týrání zvířat však předpokládá úmyslné zavinění, což znamená, že stranou trestněprávního postihu zůstávají všechny nedbalostní trestné činy, ať už jakkoli závažné. Prokazování viny pachatele je navíc často spojeno s obtížemi při dokazování. Některé současné tendence však směřují k tomu, že tento limitující faktor bude prolomen a trestněprávní postih bude umožněn i v případě nedbalostního zavinění, což považují za vývoj správným směrem, zejména pokud jde o postih zanedbání péče o zvíře s následkem jeho smrti. Tento zpřísněný postih by pak možná pomohl snížit zbytečné utrpení zvířat v důsledku zanedbání jejich péče (např. v horkých letních měsících jsou zvířata velmi často ponechána v zamčeném přehřátém autě svého chovatele a vystavena riziku akutní dehydratace).

Dalším faktorem limitujícím postih dle trestního zákona je požadavek recidivity. Potrestat dle trestního zákona lze totiž pouze toho, kdo byl

¹⁸⁷ Sumarizace odpovědí v souvislosti s Akčním plánem Společenství v oblasti dobrých životních podmínek a ochrany zvířat: *Welfare a ochrana hospodářských zvířat (Response Statistics for Community Action Plan on Animal Welfare and Protection: Welfare and protection of farmed animals)*, k dispozici na portále EU <http://europa.eu.int> (portál Evropské unie).

za obdobný přestupek v posledním roce postižen nebo za takový čin v posledních dvou letech odsouzen, což považuji za přijatelné jen u méně závažných forem týrání zvířat. Trestní zákon však nerozlišuje mezi jednotlivými způsoby týrání. *De lege ferenda* by proto bylo vhodné vymezit jednotlivé formy týrání zvířat a tyto dále rozlišit dle jejich závažnosti.

Ráda bych také upozornila na další, poněkud krutou právní úpravu, jež souvisí se soukromoprávním pojetím zvířete jakožto věci. Současná právní úprava totiž neumožňuje policejním orgánům (ať už policistům České republiky či strážníkům obecní policie) legálně zasáhnout k záchraně zvířete uzamčeného v přehřátém autě nebo jiném uzavřeném prostoru (např. na balkoně bytu). Zákon č. 283/1991 Sb., o policii České republiky, jakož i zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, totiž shodně stanoví oprávnění policisty, resp. strážníka otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor, vstoupit do něho a provést v souladu s tímto zákonem potřebné služební zákroky, služební úkony nebo jiná opatření k odvrácení bezprostředního nebezpečí, jen je-li důvodná obava, že je ohrožen život nebo zdraví osob anebo hrozí-li větší škoda na majetku. V případě záchrany zvířete z uzamčeného vozidla by tedy jediným zákonným důvodem pro otevření tohoto vozidla bylo, že hodnota zvířete přesahuje 50 000 Kč, což málokterý pes splňuje. Policistovi se tedy nabízí dvě možnosti. Striktně se držet litery zákona a riskovat uhynutí zvířete, či v rozporu se zákonem automobil otevřít a doufat, že alespoň zvíře z této absurdní situace vyvázne bez úhony.

Ačkoli ochrana zvířat proti týrání a úprava podmínek pro nakládání se zvířaty, zajištění jejich dobrého zdravotního stavu a pohody prošly v posledních několika desetiletích významným vývojem, je stále mnoho oblastí, ve kterých je třeba neustále zpřísnovat a zlepšovat minimální standardy pro chov a nakládání se zvířaty. V oblasti přepravy zvířat se např. často hovoří o zafixování maximální povolené doby pro transport zvířat, v případě chovu hospodářských zvířat směřují diskuse především k zkvalitnění životního prostoru chovných zvířat, zatímco v oblasti pokusů na zvířatech je stále naléhavěji kladena otázka, zda vůbec existuje odůvodněná potřeba pro provádění těchto pokusů.

Další zdokonalování právní úpravy na poli ochrany zvířat je odvislé od mnoha faktorů, jakými jsou vývoj vědy, modernizace technologií, získávání dalších praktických poznatků a zkušeností, a do jisté míry souvisí i s nátlakem ze strany veřejnosti a nevládních organizací působících na poli

ochrany zvířat. Je to také boj o nalezení kompromisu mezi lobbyistickými skupinami zastupujícími na straně jedné chovatele a podnikatele na úseku živočišné výroby a rybolovu a ochránce zvířat na straně druhé, neboť podnikatelé se jen stěží budou dobrovolně vzdávat vyšších zisků ve prospěch zdokonalování úrovně životní pohody zvířat.

V souvislosti s výše uvedeným je však velmi důležité si uvědomit, že požadavky tvořící obsah jednotlivých právních norem zabývajících se ochranou zvířat mohou sice stanovit nezbytné minimum k zabránění zjevného strádání či týrání zvířat, leč velmi těžko budou někdy představovat konečný výčet předpokladů k zabezpečení životní pohody zvířat tak, jak by si ji (možná) představovala zvířata samotná.

PŘÍLOHA 1

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY A JINÉ PRAMENY

MONOGRAFIE, KNIHY, PŘÍRUČKY, BULLETINY

- Informační bulletin Státní správy České republiky, č. 4/2006, Program ochrany zvířat – situace v roce 2005, březen 2006
- Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení, Linde Praha a.s., Praha, 2005
- Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 1. vydání, C.H. Beck, Praha, 2003
- Dousek, J., Spurná J.: Zájmové chovy a ochrana zvířat, 1. vydání, LexisNexis, Praha, 2004
- Hendrych, Dušan a kolektiv: Správní právo, Obecná část, 5., rozšířené vydání, C.H. Beck, 2003
- Malenovský, J.: Mezinárodní právo veřejné, obecná část, 3. vydání, Masarykova univerzita Brno a nakladatelství Doplněk, Brno, 1993
- Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, 1. vydání, Linde Praha, a.s., Praha, 2006
- Tichý, L., Arnold, R., Svoboda P., Zemánek J., Král, R.: Evropské právo, 2. vydání, C.H. Beck, Praha, 2004
- Ústřední komise pro ochranu zvířat, Výbor pro ochranu hospodářských zvířat: Příručka osvědčených postupů (vydaná v souvislosti s nařízením Rady (ES) 1/2005), Praha, 2007
- Webster, John: Welfare – životní pohoda zvířat aneb střízlivé kázání o ráji, Bleckwell Science Ltd, 1994, překlad Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999

ČLÁNKY, TISKOVÉ ZPRÁVY

- Kusák, M.: Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů, in: České právo životního prostředí č. 1/2005 (15), str. 3-80
- Otázky a odpovědi k přijetí Akčního plánu (*Questions and Answers on the Action Plan on the Protection and Welfare of Animals*), na <http://europa.eu.int>
- Ondruš, Radek: Podmíněné zastavení u trestného činu týrání zvířat, in: ASPI, 2000
- Tisková zpráva Evropské komise k přijetí Akčního plánu ze dne 23. ledna 2006 (*Improving animal welfare: EU Action Plan adopted*), na <http://europa.eu.int>
- Tomášková, Veronika – Týrání zvířat – nová právní úprava italského trestního zákoníku, in: České právo životního prostředí č. 3/2004, str. 47-52

- Zástěrová J.: Nazrál čas k přijetí 3. všeobecné deklarace práv zvířat? In: České právo životního prostředí č. 4/2004 (14), str. 21-32
- Zástěrová, J.: Ochrana zvířat a welfare 2003, in: České právo životního prostředí, 4/2003 (10), str. 95-97
- Žáková, K.: Ochrana zvířat proti týrání, in: Právo a podnikání 1/2005, str. 8-18

STANOVISKA:

- stanovisko ÚKOZ ve věci porušení povinnosti učinit opatření proti úniku zvířat v zájmovém chovu (únor 2003)
- stanovisko ÚKOZ k problematice kupírování uší psů, jejich účasti na veřejných vystoupeních a svodech a k propagaci týrání zvířat ze dne 27. dubna 2004
- stanovisko ÚKOZ k ustanovení § 6 a 13 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 9. listopadu 2004
- stanovisko ÚKOZ k použití služebních psů na veřejnosti ze dne 31. května 2005
- stanovisko ÚKOZ k norování (květen 2005)
- výzva ÚKOZ týkající se propagace týrání zvířat ze dne 4. října 2005
- stanovisko ÚKOZ pro ochranu zvířat k aplikaci § 135 občanského zákoníku ve vztahu k ochraně zvířat ze dne 19. ledna 2006
- stanovisko ÚKOZ k používání obojků s elektrickým výbojem, ostnatých obojků a stahovacích obojků bez mechanického omezení úplného zatažení smyčky u psů (únor 2006)
- stanovisko ÚKOZ – propagace týrání zvířat – reklama na akci Americké rodeo z října 2006
- stanovisko odboru dozoru a kontroly veřejné správy Ministerstva vnitra č. 2/2006, označené jako Pravidla pohybu psů na veřejném prostranství a vymezení prostoru pro volné pobíhání psů, vydané dne 9. ledna 2006

INTERNET

- <http://europa.eu.int> (portál Evropské unie)
- <http://www.mze.cz> (portál Ministerstva zemědělství ČR)
- <http://ec.europa.eu> (portál Evropské komise)
- <http://www.svobodazvirat.cz> (portál organizace pro ochranu zvířat – Svoboda zvířat)
- <http://www.svscr.cz> (portál Státní veterinární správy České republiky)
- <http://conventions.coe.int> (portál Rady Evropy)

PŘÍLOHA 2
PŘEHLED PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ ČR TÝKAJÍCÍCH SE OCHRANY
ZVÍŘAT

PŘÍMÁ OCHRANA ZVÍŘAT PROTI TÝRÁNÍ

- zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění zákona č. 162/1993 Sb., zákona č. 193/1994 Sb., zákona č. 243/1997 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 30/1998 Sb., zákona č. 77/2004 Sb., zákona č. 413/2005 Sb. a zákona č. 77/2006 Sb.
- vyhláška č. 75/1996 Sb., kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat
- vyhláška č. 192/2004 Sb., o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu
- vyhláška č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě
- vyhláška č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat
- vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění vyhlášky č. 424/2005 Sb.
- vyhláška č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování, ve znění vyhlášky č. 424/2005 Sb.
- vyhláška č. 346/2006 Sb., o stanovení bližších podmínek chovu a drezúry

NEPŘÍMÁ OCHRANA ZVÍŘAT PROTI TÝRÁNÍ

- zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 286/1999 Sb., kterou se provádějí ustanovení zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), o zdraví zvířat a jeho ochraně, o veterinárních podmínkách dovozu, vývozu a tranzitu veterinárního zboží, o veterinární asanaci a o atestačním studiu, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 291/2003 Sb., o zákazu podávání některých látek zvířatům, jejichž produkty jsou určeny k výživě lidí, a o sledování (monitoringu) přítomnosti nepovolených látek, reziduí a látek kontaminujících, pro něž by živočišné produkty mohly být škodlivé pro zdraví lidí, u zvířat a v jejich produktech
- vyhláška č. 296/2003 Sb., o zdraví zvířat a jeho ochraně, o přemísťování a přepravě zvířat a o oprávnění a odborné způsobilosti k výkonu některých odborných veterinárních činnostech
- vyhláška č. 372/2003 Sb., o veterinárních kontrolách při obchodování se zvířaty
- vyhláška č. 377/2003 Sb., o veterinárních kontrolách dovozu a tranzitu zvířat ze třetích zemí

- vyhláška č. 382/2003 Sb., o veterinárních požadavcích na obchodování se zvířaty a o veterinárních podmínkách jejich dovozu ze třetích zemí
- zákon č. 381/1991 Sb., o Komoře veterinárních lékařů České republiky
- zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 471/2000 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 154/2000 Sb., o šlechtění a plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon)
- vyhláška č. 33/2001 Sb., o odborné způsobilosti k výkonu některých odborných činností v oblasti šlechtění a plemenitby hospodářských zvířat
- vyhláška č. 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem
- zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství,
- vyhláška č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství
- nařízení vlády č. 27/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci související s chovem zvířat
- zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a o změnách některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 90/2002 Sb., kterou se stanoví opatření k zabezpečení ochrany včel, zvířat a ryb při používání přípravků na ochranu rostlin
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)
- zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty
- zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů

- zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství)
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

DALŠÍ PŘEDPISY:

- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 140/1964 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

PŘÍLOHA 3

PŘEHLED PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ EU TÝKAJÍCÍCH SE OCHRANY ZVÍŘAT

PRÁVNÍ AKTY PRIMÁRNÍHO PRÁVA

- Prohlášení č. 24 o ochraně zvířat připojené k závěrečnému aktu Maastrichtské smlouvy
- Protokol o ochraně a dobrých podmínkách zvířat, jenž byl připojen ke Smlouvě o založení ES Amsterodamskou smlouvou

PRÁVNÍ AKTY SEKUNDÁRNÍHO PRÁVA

Nařízení

- nařízení Rady (ES) č. 1/2005, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432 EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97
- nařízení Rady (ES) č. 1255/97, které stanoví kritéria Společenství pro kontrolní stanoviště (původně místa zastávek)
- nařízení Rady (ES) č. 1040/2003 ze dne 11. června 2003, kterým se mění nařízení (ES) č. 1255/97, pokud jde o použití míst zastávek
- nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 998/2003/ES, o veterinárních podmínkách pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu a o změně směrnice Rady 92/65/ES
- nařízení Rady (ES) č. 411/98 ze dne 16. února 1998, o doplňkových požadavcích na ochranu zvířat u silničních vozidel používaných pro delší než osmihodinovou přepravu zvířat
- nařízení Komise (ES) č. 639/2003 ze dne 9. dubna 2003, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1254/1999, pokud jde o požadavky na poskytování vývozních náhrad v souvislosti s řádným zacházením se živým skotem během přepravy
- nařízení Rady (EHS) č. 3254/91 ze dne 4. listopadu 1991 o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchytáváni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchytu, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchytu do pastí

Směrnice

- směrnice Rady č. 98/58/ES, o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely
- směrnice Rady č. 91/629/EHS, kterou se stanovují minimální požadavky pro ochranu telat (ve znění směrnice Rady 97/2/ES ze dne 20. ledna 1997, kterou se mění směrnice 91/629/EHS, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu telat, a rozhodnutí Komise ze dne 24. února 1997, kterým se mění

příloha směrnice 91/629/EHS, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu telat (97/182/ES))

- směrnice Rady č. 91/630/EHS, kterou se stanovují minimální požadavky na ochranu prasat (ve znění směrnice Rady 2001/88/ES ze dne 23. října 2001, kterou se mění směrnice 91/630/EHS, kterou se stanoví minimální požadavky pro ochranu prasat, a směrnice Komise 2001/93/ES ze dne 9. listopadu 2001, kterou se mění směrnice 91/630/EHS, kterou se stanoví minimální požadavky pro ochranu prasat)
- směrnice Rady č. 1999/74/ES, kterou se stanovují minimální požadavky pro ochranu nosnic
- směrnice Komise 2002/4/ES ze dne 30. ledna 2002, o registraci zařízení pro chov nosnic, kterou stanoví směrnice Rady 1999/74/ES
- směrnice 93/119/ES, o ochraně zvířat při porážení nebo usmrcování
- směrnice Rady č. 86/609/EHS, o sblížování právních a správních předpisů členských států týkajících se ochrany zvířat používaných pro pokusné a jiné vědecké účely

Rozhodnutí

- rozhodnutí Rady ze dne 19. června 1978, o uzavření Evropské úmluvy o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (78/923/EHS)
- rozhodnutí Rady o uzavření Protokolu, kterým se novelizuje Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (92/583/EHS)
- rozhodnutí Rady ze dne 16. května 1988, o uzavření Evropské úmluvy o ochraně jatečných zvířat (88/306/EHS)
- rozhodnutí Komise ze dne 17. prosince 1999, o minimálních požadavcích na kontrolu hospodářství, v nichž se chovají zvířata pro hospodářské účely
- rozhodnutí Rady ze dne 21. června 2004 o podpisu Evropské úmluvy o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě (revidované)
- rozhodnutí Rady ze dne 23. března 1998 o uzavření Evropské úmluvy na ochranu obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely Společenstvím (1999/575/ES)
- rozhodnutí Rady ze dne 22. července 2003 o uzavření pozměňovacího protokolu k Evropské úmluvě na ochranu obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely (2003/584/ES)
- rozhodnutí Komise o zřízení Poradního výboru pro ochranu zvířat používaných pro pokusné a jiné vědecké účely (90/67/EHS)

KONCEPČNÍ NÁSTROJE

- Komuniké Evropské komise určené Evropskému parlamentu a Radě týkající se Akčního plánu na ochranu a *welfare* zvířat (*Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on a Community Action Plan on the Protection and Welfare of Animals 2006-2010* {SEC(2006) 65}, Brussels, 23.1.2006 COM(2006) 13 final)

PŘÍLOHA 4
ÚMLUVY RADY EVROPY V OBLASTI OCHRANY ZVÍŘAT*

číslo úmluvy	NÁZEV ÚMLUVY	OTEVŘENÍ K PODPISU	PLATNOST OD	SEZNAM SMLUVNÍCH STÁTŮ ÚMLUVY	RATIFIKACE ÚMLUVY ČR	PLATNOST PRO ČR OD	DODATKOVÉ PROTOKOLY
065	EVROPSKÁ DOHODA O OCHRANĚ ZVÍŘAT V MEZINÁRODNÍ PŘEPRAVĚ <i>(European Convention for the Protection of Animals during International Transport)</i>	13. 12. 1968	20. 2. 1971	(18) Belgie, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Kypr, Irsko, Island, Itálie, Litva, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Rusko, Španělsko, Turecko, Velká Británie (Bulharsko, Lucembursko, Norsko, Řecko, Rumunsko, Švédsko a Švýcarsko jsou smluvními stranami revidované verze Evropské dohody o ochraně zvířat v mezinárodní přepravě - viz. úmluva č. 193)	23. 9. 1998	24. 3. 1999 (viz 20/2000 Sb.m.s.)	viz úmluva č. 103 a č. 193
087	EVROPSKÁ DOHODA O OCHRANĚ ZVÍŘAT CHOVANÝCH PRO HOSPODÁŘSKÉ ÚČELY <i>(European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes)</i>	10. 3. 1976	10. 9. 1978	(31) Belgie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Černá Hora, Česká republika, Dánsko, Irsko, Island, Itálie, Finsko, Francie, Chorvatsko, Kypr, Litva, Lucembursko, Maďarsko, Makedonie, Malta, Německo, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Srbsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie a Evropské Společenství	23. 9. 1998	24. 3. 1999 (viz 21/2000 Sb.m.s.)	viz úmluva č. 145
102	EVROPSKÁ DOHODA O OCHRANĚ JATEČNÝCH ZVÍŘAT <i>(European Convention for the Protection of Animals for Slaughter)</i>	10. 5. 1979	11. 6. 1982	(22) Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Černá Hora, Česká republika, Dánsko, Irsko, Itálie, Finsko, Chorvatsko, Kypr, Litva, Lucembursko, Makedonie, Německo, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Řecko, Slovinsko, Srbsko, Švédsko, Švýcarsko	20. 3. 2003	21. 9. 2003 (viz 114/2003 Sb.m.s.)	neexistuje žádný
103	DODATKOVÝ PROTOKOL K EVROPSKÉ DOHODĚ O OCHRANĚ ZVÍŘAT V MEZINÁRODNÍ PŘEPRAVĚ <i>(Additional Protocol to the European Convention for the Protection of Animals during International Transport)</i>	10. 5. 1979	7. 11. 1989	Dotatkový protokol podepsaly všechny smluvní státy Evropské dohody o ochraně zvířat v mezinárodní přepravě (viz úmluva č. 065)	23. 9. 1998	24. 3. 1999 (viz 20/2000 Sb.m.s.)	N/A
123	EVROPSKÁ SIGIS O OCHRANĚ OBRATLOVCŮ POUŽÍVANÝCH PRO POKUSNÉ A JINÉ VĚDECKÉ ÚČELY <i>(European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and other Scientific Purposes)</i>	18. 3. 1986	1. 1. 1991	(19) Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Kypr, Makedonie, Německo, Nizozemí, Norsko, Rumunsko (v platnosti až od 1. 6. 2007), Řecko, Slovinsko (v platnosti až od 1.7. 2007), Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie a Evropské společenství	20. 3. 2003	1. 10. 2003 (viz 116/2003 Sb.m.s.)	viz úmluva č. 70
125	EVROPSKÁ DOHODA O OCHRANĚ ZVÍŘAT V ZÁJMĚVÉM CHOVU <i>(European Convention for the Protection of Pet Animals)</i>	13. 11. 1987	1. 5. 1992	(18) Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Kypr, Litva, Lucembursko, Německo, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Rumunsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko	23. 9. 1998	24. 3. 1999 (viz 19/2000 Sb.m.s.)	neexistuje žádný
145	POZMĚŇOVACÍ PROTOKOL K EVROPSKÉ DOHODĚ O OCHRANĚ ZVÍŘAT CHOVANÝCH PRO HOSPODÁŘSKÉ ÚČELY <i>(Protocol of Amendment to the European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes)</i>	6. 2. 1992	---	Protokol doposud nevstoupil v platnost. Dosud ho ratifikovaly tyto státy: (15) Bulharsko, Dánsko, Finsko, Irsko, Francie, Kypr, Litva, Německo, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie.	ČR podepsala protokol 24. 6. 1998, avšak doposud ho neratifikovala.	---	N/A

* Sestaveno dle údajů získaných na internetových stránkách Rady Evropy (<http://conventions.coe.int/>)

170	POZMĚŇOVACÍ PROTOKOL K EVROPSKÉ DOHODĚ O OCHRANĚ OBROTLOVCŮ POUŽÍVANÝCH PRO POKUSNÉ A JINÉ VĚDECKÉ ÚČELY <i>(Protocol of Amendment to the European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and other Scientific Purposes)</i>	22. 6. 1998	2. 12. 2005	Pozměňovací protokol podepsaly všechny smluvní státy Evropské dohody o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely.	20. 3. 2003	2. 12. 2005	N/A
193	EVROPSKÁ DOHODA O OCHRANĚ ZVÍŘAT V MEZINÁRODNÍ PŘEPRAVĚ – REVIDOVANÁ VERZE <i>(European Convention for the Protection of Animals during International Transport – Revised)</i>	6. 11. 2003	14. 3. 2006	(7) Bulharsko, Lucembursko, Norsko, Řecko, Rumunsko, Švédsko, Švýcarsko	---	---	neexistuje žádný